

για την

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

- Το 4ο Συνέδριο της ΠΕΕΚΠΕ (12-14/12/2008)
«ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: Φυσικοί πόροι, κοινωνία, Π.Ε.»
- ΑΕΙΦΟΡΟ ΣΧΟΛΕΙΟ
- Κοινωνικοπολιτική και πολιτιστική φυσιογνωμία της
εκπαίδευσης για το περιβάλλον και την αειφορία
(ένα σχέδιο για την διατροφή)
- Η Π.Ε. στο νομό Μαγνησίας
- Προγράμματα Π.Ε.
- Συνεντεύξεις
- Επικοινωνία - Ενημέρωση

Τ.Θ. 50957
Θεσσαλονίκη
22-GR 54014

ΧΕΙΜΩΝΑΣ - ΑΝΟΙΞΗ 2009 • Τεύχος 42 • 3 €

για την
Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
Τεύχος 42
Χειμώνας-Ανοιξη 2009
Θεσσαλονίκη
ISSN : 1108-1120
Κωδικός εντύπου: 6523

Ιδιοκτήτης: Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.
Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών
για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
ΑΦΜ: 090147670 ΔΟΥ Αργυρούπολης

Εκδότης:
Υπεύθυνος ο Πρόεδρος της ΠΕΕΚΠΕ
Θόδωρος Μαρδύρης

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Διευθύντρια Σύνταξης
Δέσποινα Σουβατζή
τηλ: 2310-434349
e-mail: souvatzi@eled.auth.gr

Αναπληρωτής Διευθυντής Σύνταξης
Γιώργος Πεردίκης
τηλ. 2351033535
e-mail: gperdikis@kat.forthnet.gr

Ειδικοί Συντάκτες

Νίκος Βελλίδης
Νίκος Βουδριολής
Ρούλα Γκόλιου
Σταύρος Λάσκαρης
Πόπη Παπαδοπούλου
Στέλλιος Σαλαπατάρας
Βέτα Τσαλίκη
Κατερίνα Τσαουσίδου
Γιάννης Φαρμάκης

Συ συνεργάτες Παραρτημάτων

Πήλιουρας Παναγιώτης (Αττικής)
Παπαϊωάννου Ιωάννα (Δυτ. Ελλάδος)
Πουλοπούλου Τρισεύγενη (Πελοποννήσου)
Γ. Βασιλόπουλος, Κ. Γελαδάς (Ιονίων Νήσων)
Παπαβλασόπουλος Χαρίλαος (Κέρκυρας)
Αντωνίου Νίκος & Μπάντιος Δημήτρης (Δυτ. Μακεδονίας)
Αθ. Καραγιάννης (Μαγνησίας)
Τσελεκταΐδου Παναγιώτα (Αν. Μακεδονίας)
Σφακιανάκη Μαρία (Κρήτης)
Στυλιάδης Κώστας (Κεν. Μακεδονίας)
Ορφανός Στέλιος (Δωδεκανήσων)
Μαλάκου Σταμάτη (Κεν.-Δυτ. Θεσσαλίας)
Μαρκατσέλης Ευάγγελος (Στερεάς & Εύβοιας)
Μπουτάκης Γιώργος (Θράκης)

Συνδρομές Ετήσιες

Μέλη ΠΕΕΚΠΕ: Δωρεάν
Εσωτερικού: 20 € Εξωτερικού: 30 €
Φορέις: 50 €

Αλληλογραφία

Τ.Θ. 50957 Θεσσαλονίκη 22-GR 54014
Τηλ. & Φαξ 2310 235183

Δημιουργικό-Διαχωρισμοί-Εκτύπωση films
Pre-Press Εκδοτική Βορείου Ελλάδος
Εκτύπωση
ΦΙΛΙΠΠΟΣ Εκδοτική Βορείου Ελλάδος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- της Σύνταξης.....σελ 3

ΤΟ 4ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ της ΠΕΕΚΠΕ

- «Η ταυτότητα του Συνεδρίου»: Ομιλία του Προέδρου της ΠΕΕΚΠΕ *κ. Θ. Μαρδύρη*.....σελ 4
- «Για το 4ο Συνέδριο: Απολογισμός — Πορίσματα» του Δ.Σ της ΠΕΕΚΠΕ.....σελ 6
- «Αειφόρο Σχολείο» της *Β. Παπαδημητρίου* σελ9

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Η κοινωνικοπολιτική και πολιτιστική φυσιογνωμία της εκπαίδευσης για το περιβάλλον και την αειφορία:
Ένα σχέδιο για τη Διατροφή, της *Κωνσταντίνης Σχίζα* σελ13
- Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο Νομό Μαγνησίας» του *Αθ. Καραγιάννη*.....σελ16

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ (επιμέλεια Δ. Σουβατζή)

Συζητάμε με Υπεύθυνους λειτουργίας των Κ.Π.Ε αστικών κέντρων:

- *Γιώργο Φαραγγιτάκη*: Υπ. ΚΠΕ Αργυρούπολης σελ22
- *Ζήση Αγγελίδη*: Υπ. ΚΠΕ Ελευθερίου — Κορδελιού σελ24

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ Π.Ε

- «Ο Σπόρος» πρόγραμμα Π.Ε του ΕΕΕΕΚ Νάουσας της *Μάρθας Καρβουνίδου*.....σελ26

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ — ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

- Για τον Χρήστο Πέγιο του *ΚΠΕ Αρναίας και ΠΕΕΚΠΕ-Κεν. Μακεδονίας*.....σελ21
- «Εκπαίδευση για την Αειφορία: η εμπειρία μας από την Toulouse» του *Κ. Στυλιάδη*.....σελ 28
- «μια πύλη για τους εκπαιδευτικούς, με τους εκπαιδευτικούς» του *Κ. Γαβριλάκη* σελ30
- «Ημερίδα Π.Ε στην Κωνσταντινούπολη» του *Κ. Στυλιάδη*.....σελ31
- Η Η' Εκλογοαπολογιστική Συνέλευση της ΠΕΕΚΠΕ — Εκλογές.....σελ32

Οδηγίες για κείμενα, που στέλνονται στο περιοδικό

- Τα κείμενα αποστέλλονται εκτυπωμένα και ηλεκτρονικά (σε δισκέτα ή CD-ROM ή με E-mail).
- Οι φωτογραφίες αποστέλλονται οπωσδήποτε στο πρωτότυπο και όχι μόνον ηλεκτρονικά.
- Ένα άρθρο δεν μπορεί να ξεπερνά συνολικά τις 4 σελίδες περιοδικού.
- Σημειώνεται ότι μία σελίδα περιοδικού έχει μέχρι 800 λέξεις, ενώ αν υπάρχουν σχήματα και φωτογραφίες, το κείμενο μειώνεται ανάλογα.

Το κλίμα αλλάζει, οι πόλεις μεγαλώνουν, τα κεφάλια γκριζάρουν, τα είδη εξαφανίζονται, λοιμώδη νοσήματα μας απειλούν.

Η προσπάθεια να αποτραπούν τα ανεπιθύμητα και καταστροφικά αποτελέσματα των προηγούμενων επιλογών της ανθρωπότητας, έχει την κατεύθυνση προς μια «αυτοσυντηρούμενη βιωσιμότητα».

Ποιο σχέδιο δράσης και ποιες επιλογές μπορούν να αποτελέσουν τη βάση αποφάσεων, με στόχο την αυτοσυντηρούμενη βιωσιμότητα;

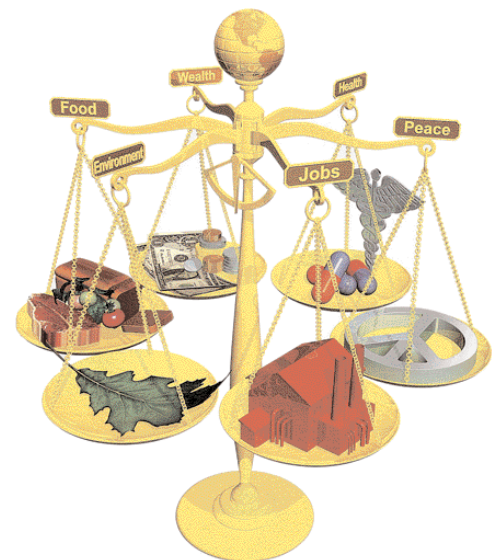
Μέσα στα πλαίσια των κυρίαρχων αντιλήψεων, οι λύσεις και οι αλλαγές, στην οπτική του μέλλοντος, αναζητούνται: είτε στις συναινέσεις των «ορίων», είτε στις «ρυθμιστικές ικανότητες» της αγοράς, είτε στην ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών.

Αρκεί όμως μόνο ένα τέτοιο πλαίσιο προσέγγισης;

Μήπως κυρίως, πρέπει να προσπαθήσουμε για την επανεκτίμηση των αξιών και των αντιλήψεων μας, για το συλλογικό βάθεμα της αίσθησης της ευθύνης απέναντι στη Γη και στις μελλοντικές γενιές;

Σε αυτή την αναζήτηση οι εκπαιδευτικοί που εμπλέκονται με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, έχουν ανοίξει τη συζήτηση - μέσα στο Συνέδριο τους (4ο Συνέδριο της ΠΕΕΚΠΕ – Ναύπλιο), αλλά και από τις σελίδες του περιοδικού τους - τόσο για το «αιιφόρο σχολείο» και την «προσέγγιση του όλου σχολείου», όσο και για τις «κοινότητες μάθησης» και το «έξυπνο σχολείο», στην προσπάθεια μιας πορείας θετικής αλλαγής προς μια βιώσιμη κοινωνία.

Ποιες επιλογές και ποιες προτεραιότητες για ένα αιιφόρο μέλλον?

Της Δέσποινας Σουβατζή

4^ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Της ΠΕΕΚΠΕ

«Η ταυτότητα του Συνεδρίου»

Εισαγωγική ομιλία του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

Κύριε Υφυπουργέ
Κύριες και Κύριοι Βουλευτές
Κυρίες και Κύριοι εκπρόσωποι των Κομμάτων της Βουλής των Ελλήνων
Κύριοι Εκπρόσωποι της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Αγαπητές – Αγαπητοί Συνάδελφοι από όλη την Ελλάδα και την Κύπρο σας καλωσορίζουμε στο 4ο Συνέδριο της Ένωσης μας.

Ενα συνέδριο που φαίνεται ότι μπορεί να χαράζει καινούργιους δρόμους, να δώσει στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στη χώρα μας νέα πνοή και να στηρίξει το πέρασμα στη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Ακούσαμε τις απόψεις του ΥΠΕΠΘ και των κομμάτων της Βουλής για τη στήριξη και την ανάδειξη της Π.Ε. και ομολογώ ότι για πρώτη φορά φαίνεται ότι η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση αλλά και η Ένωση μας που την υπηρετεί από το 1992 αρχίζουν να αναγνωρίζονται ως μοχλοί για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Η ανάπτυξη των ανθρώπινων κοινωνιών, που βασίστηκε στο ιδεολόγημα ότι ο άνθρωπος με μέσο την τεχνολογία θα μπορούσε να καθυποτάξει τη φύση και να απελευθερωθεί από τα δεσμά του φυσικού περιβά-

ται όλο και περισσότερο αληθινή. Τα περιβαλλοντικά προβλήματα, μέρος της καθημερινότητάς μας πια, σχετίζονται όλο και περισσότερο με θέματα που αφορούν στη δόμηση της κοινωνίας και στην ιεράρχηση οικονομικών και πολιτικών στόχων. Για τον εκδημοκρατισμό της κοινωνίας, μια φιλοπεριβαλλοντική πολιτική οφείλει να επιδιώκει την ενημέρωση των πολιτών και να προωθή την επέκταση των δυνατοτήτων παρέμβασής τους μέσα από μορφές συμμετοχικής δημοκρατίας για τη λήψη αποφάσεων. Και βέβαια τα θέματα αυτά της συμμετοχής, της ενημέρωσης και της δυνατότητας παρέμβασης αφορούν πρωτίτως στους νέους οι οποίοι είναι συνήθως αποκλεισμένοι από τον κεντρικό σχεδιασμό.

Στο πλαίσιο αυτό αναγνωρίζουμε ότι μέσο για την πραγμάτωση των στόχων που προαναφέρθηκαν, για τη συνειδητοποίηση του περιβάλλοντος και τη διαμόρφωση περιβαλλοντικά ευαίσθητων πολιτών, είναι η Περιβαλλοντική Αγωγή και Εκπαίδευση. Η αναγκαιότητα άλλωστε της Π.Ε. γίνεται προφανής αν αναλογιστεί κανείς τη δυσαρμονία που παρατηρείται όταν η προστασία του περιβάλλοντος τίθεται σε αντιπαράθεση με θέματα που σχετίζονται με την ιδιοκτησία ή την ανάπτυξη.

Αναμφίβολα λοιπόν η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση αφορά άμεσα στις ανθρώπινες κοινωνίες, καθώς ενθαρρύνει την υιοθέτηση πρακτικών, στάσεων και συμπεριφορών που συμβάλλουν στη βιώσιμη ανάπτυξή τους.

Εκπαιδευτικοί της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στη συντριπτική μας πλειοψηφία διαπιστώνουμε ότι κατά την υλοποίηση Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, αποδεκτή είναι η ενασχόληση με τα περιβαλλοντικά ζητήματα σε μια πορεία από την τοπική, στην εθνική και στην πλανητική τους διάσταση, ένας σχεδιασμός που συμβάλλει συνήθως στην επιτυχία τους.

Είναι λοιπόν το τοπικό περιβάλλον, φυσικό και δομημένο και η μορφή και η ιστορία της τοπικής κοινωνίας, τα προσιά εκείνα «αντικείμενα μελέτης» και η πηγή βιωμάτων που δημιουργεί την πρόκληση και λειτουργεί σαν αφορμή για προβληματισμό σε περιβαλλοντικά θέματα σφαιρικότερης διάστασης.

Σε Προγράμματα Π. Ε. που απευθύνονται σε μαθητι-

Δρ. Θωδωρής Μαρδίρης Μ. Εδ.
Υπεύθυνος Λειτουργίας
ΚΠΕ Καστοριάς

λοντος, οδήγησε σ' αυτό που σήμερα ονομάζουμε οικολογική κρίση και την αναγνωρίζουμε ταυτόχρονα ως περιβαλλοντική αλλά και κοινωνική. Μια διαπίστωση που τα τελευταία χρόνια αποδεικνύε-

κές κοινότητες και στο πλαίσιο της αξιοποίησης του άμεσου περιβάλλοντός τους, σκόπιμη άλλωστε, είναι η ενεργητική συμμετοχή και άλλων ανθρώπων της περιοχής.

Διαφορετικές κοινωνικές ομάδες (διαφορετικές γενιές, διαφορετικοί επαγγελματικοί χώροι) μπορούν να εμπλακούν σε ανάλογα προγράμματα με ρόλο σύνθετο: εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου.

Άλλωστε στα Προγράμματα Π.Ε. η τοπική κοινωνία αξιοποιείται συχνά ως πηγή άντλησης σχετικών δεδομένων.

Οι ίδιοι οι άνθρωποι μιας περιοχής εμπλέκονται εξάλλου, περισσότερο ή λιγότερο, στη διαχείριση του τοπικού περιβάλλοντος προβάλλοντας συγκεκριμένα πρότυπα στάσεων και συμπεριφορών.

Συνεπώς, κατάλληλα σχεδιασμένα Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης προσφέρουν στους συμμετέχοντες δυνατότητες για ουσιαστική επανεξέταση των παραπάνω προτύπων, ενώ παράλληλα προωθούν την υιοθέτηση περισσότερο βιώσιμων πρακτικών σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.

Αποσκοπώντας στη διαμόρφωση πολιτών ευαισθητοποιημένων και ενημερωμένων για τα περιβαλλοντικά ζητήματα, με αίσθημα ευθύνης και ικανότητες αποτίμησης (απόρριψη ή υιοθέτηση) αξιών που καθορίζουν στάσεις και συμπεριφορές, επιλογές και αποφάσεις σχετικές με την προστασία του περιβάλλοντος, η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση ενθαρρύνει την κριτική σκέψη για την αντιμετώπιση της πολυπλοκότητας των προβλημάτων και ενισχύει τις δεξιότητες για την επίλυσή τους.

Έχει σαν κύριο στόχο τη συμμετοχή του πολίτη στο σχεδιασμό και στη λήψη αποφάσεων αλλά και στην αποδοχή των συνεπειών από αυτές.

Μέσα από τη βιωματική προσέγγιση των τοπικών περιβαλλοντικών προβλημάτων, η Π.Ε. καλλιεργεί την παρατηρητικότητα και ενισχύει το «ξεμπλοκάρισμα» της φαντασίας, προωθεί την αλληλεγγύη και την ανεκτικότητα, την ομαδικότητα και την υπευθυνότητα.

Με πολύπλευρες δραστηριότητες, εμπλέκοντας την τοπική κοινωνία, τους εκπαιδευτικούς, τους γονείς και τους μαθητές, ομάδες νέων, συλλόγους, επιστημονικά ιδρύματα, τα ΜΜΕ και την Τοπική Αυτοδιοίκηση δημιουργεί τις προϋποθέσεις για δημιουργική ανα-

ζήτηση και επικοδομητικό διάλογο.

Έτσι γίνεται πραγματικότητα το άνοιγμα της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη στις τοπικές κοινωνίες και δημιουργείται ο δρόμος μιας κοινής πορείας της τοπικής κοινωνίας με την εκπαιδευτική κοινότητα.

Με γνώμονα την έρευνα για την καλύτερη εφαρμογή των προγραμμάτων Π.Ε. στο σχολείο και τη δια βίου μάθηση, την ενημέρωση και την ανάδειξη της λειτουργικότητας του υπάρχοντος ή και του υπό δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού, την ανακάλυψη της αποτελεσματικότητας των τεχνικών και την παρουσίαση τεκμηριωμένων διδακτικών προτάσεων, το Συνέδριό μας μέσα από τον πλούτο των εργασιών που θα ανακοινωθούν στοχεύει στην ανάδειξη του ρόλου της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη διατήρηση των φυσικών πόρων, στην επίτευξη της κοινωνικής δικαιοσύνης, στην εξάλειψη της φτώχειας και στη διασφάλιση της ευημερίας για τις παρούσες και μελλοντικές γενιές στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης.

Ενενήντα τέσσερις προφορικές ανακοινώσεις, δέκα επτά πόστερς, τέσσερα βιωματικά εργαστήρια, ένα στρογγυλό τραπέζι και παράλληλες δραστηριότητες στους υγρότοπους της περιοχής θα ξεδιπλωθούν στην τριήμερη αυτή συνάντηση μας.

Θέματα όπως το νερό και οι υγρότοποι, οι πυρκαγιές, η ρύπανση, η ενέργεια, η βιοποικιλότητα, η ηθική, η παράδοση, η διατροφή, τα απορρίμματα, ο τουρι-

σμός, η κλιματική αλλαγή, η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στη διδακτική πράξη και πολλά άλλα θα μας απασχολήσουν τις επόμενες μέρες σε παράλληλες συνεδρίες με στόχο το αειφόρο σχολείο και τον περιβαλλοντικό γραμματισμό.

Με το δικό της ξεχωριστό ενδιαφέρον η κάθε συνεδρία θα μας ταξιδέψει στο εκπαιδευτικό γίνεσθαι και των τριών βαθμίδων του Εκπαιδευτικού μας συστήματος που σχετίζεται με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

Τα συμπεράσματα που θα προκύψουν από το 4ο Συνέδριό μας ευελπιστούμε ότι θα αποτελέσουν σημείο αναφοράς και εργαλείο για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο σύνολο της Εκπαιδευτικής Κοινότητας.

Αγαπητοί συνάδελφοι μαζευτήκαμε στην ιστορική αυτή πόλη, στην ιστορική αυτή αίθουσα του πρώτου κοινοβουλίου της χώρας μας εκπαιδευτικοί των σχολείων, υπεύθυνοι των διευθύνσεων, μέλη παιδαγωγικών ομάδων των ΚΠΕ, σύμβουλοι και πανεπιστημιακοί δάσκαλοι και ερευνητές από όλη την Ελλάδα, από τον Έβρο μέχρι την Κρήτη και από την Καστοριά μέχρι τη Ρόδο και μαζί μας είναι και συνάδελφοι από την Κύπρο, με στόχο να καταθέσουμε την εμπειρία και τον προβληματισμό μας για να δώσουμε την ευκαιρία στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση να αγκαλιάσει το σύνολο της κοινωνίας μας.

Καλή επιτυχία στο συνέδριό μας.

4^ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Της ΠΕΕΚΠΕ

Για το 4ο Συνέδριο της ΠΕΕΚΠΕ. Απολογισμός – Πορίσματα»

«ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΞΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: Φυσικοί Πόροι, Κοινωνία, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση»

Του Δ.Σ. της ΠΕΕΚΠΕ

Αγαπητοί συνάδελφοι

Το 4ο Συνέδριο της Ένωσης μας στο Ναύπλιο ολοκληρώθηκε με τεράστια επιτυχία. Παρά τη δύσκολη οικονομικά εποχή, παρά την κοινωνική αναταραχή και τα γεγονότα στην Αθήνα και τις άλλες πόλεις ο κόσμος της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης τίμησε το 4ο Συνέδριο της ΠΕΕΚΠΕ.

Εκπαιδευτικοί των σχολείων, υπεύθυνοι Π.Ε. από τις Διευθύνσεις Εκπαίδευσης, Εκπαιδευτικοί των ΚΠΕ, Σχολικοί Σύμβουλοι και Πανεπιστημιακοί βρεθήκαμε το τριήμερο 12-14 Δεκέμβρη στο Ναύπλιο για να καταθέσουμε την εμπειρία και τον προβληματισμό μας.

Το συνέδριο μας αυτό έδειξε ότι μπορεί η ΠΕΕΚΠΕ να χαράξει καινούριους δρόμους, να αφήσει πίσω την εσωστρέφεια και τις εσωτερικές διαμάχες και να δώσει νέα πνοή στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, σηματοδοτώντας το πέρασμα στη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Κι ακόμη, το συνέδριο μας έδειξε ότι μπορεί και πάλι η ΠΕΕΚΠΕ να αποτελέσει τη συνεκτική εκείνη δύναμη που απευθύνεται στο σύνολο των εκπαιδευτικών της Ελλάδας και της Κύπρου ανεξάρτητα από την εκπαιδευτική βαθμίδα που υπηρετούν.

Δεκαέξι χρόνια μετά τη γέννηση της και μπαίνοντας στη φάση ενηλικίωσης της, η Ένωση μας φαίνεται ότι είναι πια μια Ένωση που αναγνωρίζεται επίσημα από το ΥΠΕΠΘ. Η κήρυξη της έναρξης του συνεδρίου μας από τον ίδιο τον Υφυπουργό Παιδείας αρμόδιο για την Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση το αποδεικνύει περίτρανα. Όμως, συνάδελφοι το συνέδριο μας αυτό έχει και μερικά άλλα βασικά χαρακτηριστικά τα οποία μένουν πια ως παρακαταθήκη και ανεβάζουν τον πήχη για τα επόμενα συνέδρια.

Συνοπτικά τα χαρακτηριστικά αυτά είναι:

1. Είναι το πρώτο συνέδριο που για την οργάνωση του αξιοποιήθηκε πλήρως το διαδίκτυο. Η ενημέρωση των μελών και των ενδιαφερόμενων για το συνέδριο έγινε μέσω διαδικτύου. Όλη η διαδικασία υποβολής, κρίσης και τελικής παραλαβής των διορθωμένων εργασιών έγινε μέσω διαδικτύου. Οι συνεννοήσεις με το χορηγό που αφορούσαν στη διαμόρφωση του προγράμματος, οι απαιτούμενες μακέτες και ό,τι χρειάστηκε για την διαμόρφωση του υλικού του συνεδρίου έγιναν μέσω διαδικτύου.

2. Στο συνέδριο συμμετείχαν περισσότεροι από 600 εκπαιδευτικοί σχολείων Α/θμιας και Β/θμιας Εκπ/σης, Εκπαιδευτικοί ΚΠΕ, Υπεύθυνοι Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, διδάσκοντες και ερευνητές Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, Ερευνητικών Ιδρυμάτων, Ανώτατων Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, φοιτητές και εκπρόσωποι Ο.Τ.Α., κυβερνητικών και μη κυβερνητικών φορέων από όλη τη χώρα.

3. Για πρώτη φορά συμμετείχαν συνάδελφοι σχεδόν από όλους τους νομούς της χώρας με σαφή υπεροχή των συναδέλφων της επαρχίας. Στα προηγούμενα συνέδρια η συντριπτική πλειοψηφία των συνέδρων ήταν από την Αττική.

4. Οι συνέδριοι έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις προφορικές ανακοινώσεις γεμίζοντας τις αίθουσες όλες τις ώρες του συνεδρίου. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι ακόμη και τις πρωινές συνεδρίες τις παρακολούθησε σημαντικός αριθμός συνέδρων. Σε όλες τις συνεδρίες έγιναν ερωτήσεις και τοποθετήσεις από την πλευρά των συνέδρων, γεγονός που υποδεικνύει το υψηλό ενδιαφέρον των ανακοινώσεων.

5. Η επιλογή του τόπου διεξαγωγής του συνεδρίου έπαιξε θετικό ρόλο στην επιτυχία του.

6. Η έκδοση της άδειας από το ΥΠΕΠΘ βοήθησε στην επιτυχία του συνεδρίου, δεν έπαιξε όμως τον καθοριστικό ρόλο για τη συμμετοχή των συναδέλφων. Αυτό φαίνεται από το γεγονός, ότι ενώ ήταν γνωστό πως σε πολλές διευθύνσεις οι κωδικοί από όπου θα μπορούσαν να πληρωθούν τα έξοδα μετακίνησης των εκπαιδευτικών ήταν άδειοι, πολλοί συνάδελφοι απήφησαν το γεγονός αυτό και δήλωσαν την επιθυμία συμμετοχής τους στο συνέδριο με εξολοκλήρου δικά τους έξοδα. Επίσης πολλά ΚΠΕ εκπροσωπήθηκαν με πολύ μεγαλύτερο αριθμό στελεχών τους από αυτά που καλύπτονταν από τη σχετική εγκύκλιο του ΥΠΕΠΘ.

7. Ο αριθμός των προφορικών εισηγήσεων ήταν ο μεγαλύτερος από κάθε προηγούμενο συνέδριο της Ένωσης μας, ενώ για πρώτη φορά εντάχθηκαν στο πρόγραμμα του συνεδρίου παράλληλες δραστηριότητες και βιωματικά εργαστήρια.

Ενδεικτικά:

1ο Συνέδριο: 3 κεντρικές εισηγήσεις, 29 προφορικές ανακοινώσεις, 84 πόστερς

2ο Συνέδριο: 3 κεντρικές εισηγήσεις, 60 προφορικές α-

Της ΠΕΕΚΠΕ

νακοινώσεις, 31 πόστερς

3ο Συνέδριο: 4 κεντρικές εισηγήσεις, 78 προφορικές ανακοινώσεις, 17 πόστερς, 1 στρογγυλό τραπέζι

4ο Συνέδριο: 5 κεντρικές εισηγήσεις, 94 προφορικές ανακοινώσεις, 17 πόστερς, 1 στρογγυλό τραπέζι και 1 παράλληλη δραστηριότητα και 3 βιωματικά εργαστήρια.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στο 4ο συνέδριο μας όλες οι υποβληθείσες εργασίες διανεμήθηκαν για κρίση στα μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής. Ο συνολικός αριθμός τους πριν την κρίση ήταν 126, συνεπώς μετά την κρίση αποσύρθηκαν 11 εργασίες.

8. Στο 4ο συνέδριο μας την επιστημονική επιτροπή αποτελέσαν 40 συνάδελφοι από τους οποίους 21 ήταν πανεπιστημιακοί, από τους οποίους 11 συμμετείχαν στο συνέδριο, 1 από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 1 από το ΕΛΚΕΘΕ, και 17 συνάδελφοι με ιδιαίτερη εμπειρία και μεταπτυχιακές σπουδές.

Όλα τα μέλη της επιτροπής συμμετείχαν στην κρίση των εργασιών που υποβλήθηκαν.

Στόχος του Συνεδρίου ήταν η ανάδειξη του ρόλου της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη διατήρηση των φυσικών πόρων, στην επίτευξη της κοινωνικής δικαιοσύνης, στην εξάλειψη της φτώχειας και στη διασφάλιση της ευημερίας για τις παρούσες και μελλοντικές γενιές στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης.

Το συνέδριο τέθηκε υπό την Αιγίδα του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και πραγματοποιήθηκε με τη συνεργασία και ενίσχυση της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αργολίδας και των Δήμων Ναυπλίου, Νέας Κίου και Άργους. Η έναρξη του Συνεδρίου έγινε την Παρασκευή 12 Δεκεμβρίου 2008 στις 17.30, στο Βουλευτικό (πρώτη Βουλή των Ελλήνων) στο Ναύπλιο από τον Υφυπουργό Παιδείας κ. Ανδρέα Λυκουρέντζο.

Στην έναρξη του συνεδρίου χαιρετισμό απηύθυνε η κα Άννα Διαμαντοπούλου, υπεύθυνη για θέματα Παιδείας του ΠΑΣΟΚ.

Από την τοπική κοινωνία της Αργολίδας παραβρέθηκαν

και χαιρέτησαν ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Πειραιά και βουλευτής του ΠΑΣΟΚ Ν. Αργολίδας Γιάννης Μανιάτης, εισηγητής του ΚΤΕ ΥΠΕΧΩΔΕ του ΠΑΣΟΚ, ο Νομάρχης Αργολίδας κ. Βασίλειος Ν. Σωτηρόπουλος, ο Δήμαρχος Νέας Κίου κ. Γεώργιος Μανινής, ο πρόεδρος του Νομαρχιακού Συμβουλίου και Νομαρχιακοί Σύμβουλοι του Ν. Αργολίδας, ο Διευθυντής Β/θμιας Εκπ/σης Ν. Αργολίδας κ. Δημήτριος Αγγελόπουλος, εκπρόσωπος του Δ/ντή Α/θμιας Εκπ/σης Ν. Αργολίδας.

Από συλλογικούς φορείς, ο κ Κώστας Μανιάτης Πρόεδρος του Δ.Σ. της ΟΛΜΕ, ο καθηγητής του Γεωπονικού Πανεπιστημίου κ. Ανδρέας Καραμάνος, Πρόεδρος της

δευση για την Αειφορία».

- Ι. Παντής, Αναπληρωτής Καθηγητής Α.Π.Θ. «Κοινωνία - Αειφορία - Περιβαλλοντική Εκπαίδευση».

- Σ. Παρασκευόπουλος, Πρόεδρος Επιστημονικής Επιτροπής, Αναπληρωτής Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας «Περιβαλλοντικός Γραμματισμός».

- Β. Παπαδημητρίου, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Θεσσαλίας «Το Αειφόρο Σχολείο».

Οι εργασίες του συνεδρίου συνεχίστηκαν με τρεις παράλληλες Συνεδρίες το Σάββατο 13 Δεκεμβρίου και την Κυριακή 14 Δεκεμβρίου στις κατάνεστες από συνέδρους αίθουσες του ξενοδοχείου «Αμαλία Ναυπλία».

Οι κεντρικές θεματικές ενότητες των 94 προφορικών ανακοινώσεων που παρουσιάστηκαν σε 14 Συνεδρίες ήταν: Προγράμματα Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Σχολικά Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπ/σης, Θεωρητικές εργασίες, Σύγχρονες Διδακτικές Προτάσεις, Ερευνητικές εργασίες, Διδακτικές Προτάσεις με αξιοποίηση Νέων Τεχνολογιών, Θεματικά Δίκτυα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Παραγωγή και Αξιολόγηση Εκπαιδευτικού Υλικού. Κατά τη διάρκεια του συνεδρίου παρουσιάστηκαν και 17 αναρτημένες ανακοινώσεις (posters).

νώσεις (posters).

Στο πλαίσιο του συνεδρίου αναπτύχθηκαν και παράλληλες δραστηριότητες όπως:

- Στρογγυλό Τραπέζι με θέμα: Αξιοποίηση των Βιοδεικτών στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση με κύρια εισηγήτρια την Καθηγήτρια του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κα Μαρία Λαζαρίδου,
- Παράλληλη δραστηριότητα με θέμα: «Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στους Υγρότοπους: Παρατήρηση της άγριας φύσης και πιλοτικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες στον παραλιακό υγρότοπο Ναυπλίου - Ν. Κίου». Οι συμμετέχοντες στη δραστηριότητα εκπαιδευτικοί πρότειναν στην ολομέλεια του συνεδρίου ψήφισμα (το πλήρες κείμενο στο Παράρτημα II) για τη μη ορθολογική διαχείριση του παραλιακού υγρότοπου Ναυπλίου - Ν. Κίου που έγινε αποδεκτό από το σώμα. Το ψήφισμα προωθήθηκε στα τοπικά μέσα μαζικής ενημέρωσης του

Διοικούσας Επιτροπής της UNCEC για την Εκπαίδευση για Αειφόρο Ανάπτυξη και πρώην Γ. Γραμματέας του ΥΠΕΠΘ, ο ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Κόκκοτας Παναγιώτης, πρόεδρος της ΕΔΙΦΕ και ο κ. Αθανασάκης Αρτέμις εκπρόσωπος της Ένωσης Ελλήνων Φυσικών.

Οι συμμετέχοντες στο συνέδριο εξέδωσαν ψήφισμα για το θάνατο του μαθητή Αλέξη Γρηγορόπουλου και κράτησαν ενός λεπτού σιγή στη μνήμη του (το κείμενο του ψηφίσματος στο Παράρτημα I).

Οι Εισηγήσεις των Προσκεκλημένων Ομιλητών:

- Δρ. Θ. Α. Μαρδύρης, Πρόεδρος Δ. Σ. ΠΕΕΚΠΕ, Υπεύθυνος Λειτουργίας ΚΠΕ Καστοριάς «Η ταυτότητα του Συνεδρίου».

- Σ. Θεοδωρίδου, Αναπληρώτρια Διευθύντρια ΣΕΠΕΔ «Στρατηγικός Σχεδιασμός του ΥΠΕΠΘ για την Εκπαί-

4^ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Της ΠΕΕΚΠΕ

Ν. Αργολίδας και προκάλεσε πολλαπλά δημοσιεύματα και αναφορές με αποτέλεσμα την περαιτέρω ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας.

• Τρία Βιωματικά Εργαστήρια Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης κ.ά.

Στο κλείσιμο του συνεδρίου, την Κυριακή 14 Δεκεμβρίου, παρευρέθηκε και μίλησε ο Γ. Γραμματέας της ΟΛΜΕ κ. Γρηγόρης Καλομοίρης

Περίληπτικά τα πορίσματα του συνεδρίου:

- Παρουσιάστηκαν προγράμματα σχολείων με θέματα που σχετίζονται με τη γνωριμία με το φυσικό περιβάλλον, την αειφορική χρήση των φυσικών πόρων, τη βιοπαρακολούθηση της ποιότητας των υδάτινων πόρων και τις ολοκληρωμένες αειφορικές πρακτικές. Τα σχολικά αυτά προγράμματα υλοποιήθηκαν από σχολεία και των δύο βαθμίδων εκπαίδευσης και υποδεικνύουν τη δημιουργική δουλειά που γίνεται στα σχολεία μας. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσίασαν οι εργασίες από ΕΠΑΛ και ΕΠΑΣ καθώς και από Καλλιτεχνικά Γυμνάσια και Πειραματικά Σχολεία.

- Παρουσιάστηκαν προγράμματα, νέες προσεγγίσεις και διδακτικές προτάσεις, καθώς και η δράση εθνικών δικτύων από Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης φανερώνοντας τη δημιουργικότητα, τη φαντασία καθώς και την επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών των ΚΠΕ. Σημαντικό σημείο η αυξανόμενη χρήση νέων τεχνολογιών στα εκπαιδευτικά προγράμματα των ΚΠΕ, η ενδιαφέρουσα θεματολογία των δικτύων καθώς και οι προτάσεις συνεργασίας με Φορείς Διαχείρισης στο πλαίσιο μακροχρόνιας βιοπαρακολούθησης πληθυσμών ενδημικών ειδών. Το θέμα άλλωστε της θεσμικής κατοχύρωσης της συνεργασίας μεταξύ ΚΠΕ και Φορέων Διαχείρισης είναι ανοικτό και απασχόλησε αρκετά τους συμμετέχοντες στο συνέδριο.

- Στις θεωρητικές και ερευνητικές εργασίες πολλά ήταν τα θέματα που προσέλεκσαν τους συνέδρους και έγιναν αφορμή για περαιτέρω συζητήσεις. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον εκδηλώθηκε για τη σχέση Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη και περιβαλλοντικών κινημάτων, καθώς και για θέματα ηθικής που εμπλέκονται στις σχέσεις αυτές.

Παράλληλα, ζητήματα όπως η διερεύνηση των αναγκών επιμόρφωσης, αλλά και οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών και των στελεχών της εκπαίδευσης για ποικίλα θέματα ανέδειξαν την αναγκαιότητα περαιτέρω επιμόρφωσης εστιασμένης όμως στην πορεία προς το Αειφόρο σχολείο.

- Μέσα από τον πλούτο των διδακτικών προτάσεων που κατατέθηκαν αναδείχθηκε και η αδήριτη πλέον ανάγκη αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών και του δικτύου στα προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης που υλοποιούνται στη χώρα μας. Ειδικότερα αναδείχθηκε ο ελκυστικός χαρακτήρας του ψηφιακού περιβάλλοντος για τους μαθητές, τα πλεονεκτήματα της διαδραστικής φύσης κάποιων εφαρμογών αλλά και οι δυνατότητες που ενυπάρχουν στην αξιοποίηση μορφών ασύγχρονης εκπαίδευσης. Παράλληλα διαπιστώθηκε η υιοθέτηση πολλών από τις καινοτόμες διδακτικές τεχνικές της Π.Ε. στο αναλυτικό πρόγραμμα των σχολείων μας και διατυπώθηκε η αναγκαιότητα ιεράρχησης προτεραιοτήτων σχετικά με το θεματικό προσανατολισμό των προγραμμάτων και των επιμέρους δραστηριοτήτων Π.Ε., η αναγκαιότητα αξιοποίησης έγκυρων επιστημονικά δεδομένων ως προϋπόθεση καθοριστικής σημασίας για το σχεδιασμό και την ανάπτυξη εύστοχων εκπαιδευτικών διαδικασιών και η ανάγκη ελέγχου των πηγών άντλησης πληροφοριών και κατά συνέπεια η σκοπιμότητα καλλιέργειας ανάλογων δεξιοτήτων στην εκπαιδευτική κοινότητα.

Συνοψίζοντας, στο συνέδριο παρουσιάστηκαν οι προβληματισμοί, οι ανησυχίες και οι προτάσεις για καινοτομίες των εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων που δραστηριοποιούνται στο χώρο της Π.Ε. Οι απόψεις αυτές και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί που τις εκφράζουν είναι η εγγύηση ότι υπάρχει ελπίδα για τα μελλοντικά χρόνια όχι μόνο για την Π.Ε., αλλά γενικότερα για την ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ στη χώρα μας, αφού η Π.Ε. μολιάζει στην ουσία την εκπαιδευτική πράξη και βελτώνει σταθερά το σχολείο.

Ο Πρόεδρος της
Οργανωτικής
Επιτροπής

Ο Πρόεδρος
του Δ.Σ.
Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

Ν. Στεφανόπουλος

Δρ. Θωδωρής
Μαρδίρης

Της ΠΕΕΚΠΕ

Με θέμα το «αιφόρο σχολείο» αναπτύχθηκαν και βρίσκονται σε εξέλιξη προγράμματα σε διάφορες χώρες όπως το πρόγραμμα της Βρετανίας αποκαλούμενο «Sustainable Schools», της Αυστραλίας με τον τίτλο Australian Sustainable Schools Initiatives (AuSSI), της Νέας Ζηλανδίας και άλλα.

Τι είναι το αιφόρο σχολείο

• Αιφόρο σχολείο είναι το σχολείο που προωθεί την αειφορία μέσα από το όλο σχολείο. Δηλ. υιοθετείται η πρακτική «the whole school approach» «προσέγγιση του όλου σχολείου», πρακτική που έχει ακολουθηθεί και ακολουθείται για πολλά θέματα στο σχολείο όπως για θέματα υγείας, ρατσισμού, επιθετικότητας και βίας. Ο όρος «το όλο σχολείο» δεν σημαίνει απλά τη συμμετοχή όλων των τάξεων του σχολείου σε ένα πρόγραμμα ή μια δραστηριότητα αλλά πολύ περισσότερο. Αφορά ταυτόχρονα παράγοντες όπως:

- το αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου και τις διαδικασίες διδασκαλίας και μάθησης
- την οργάνωση, την κουλτούρα και το περιβάλλον του σχολείου
- τις σχέσεις με την ευρύτερη κοινότητα και διάφορους φορείς

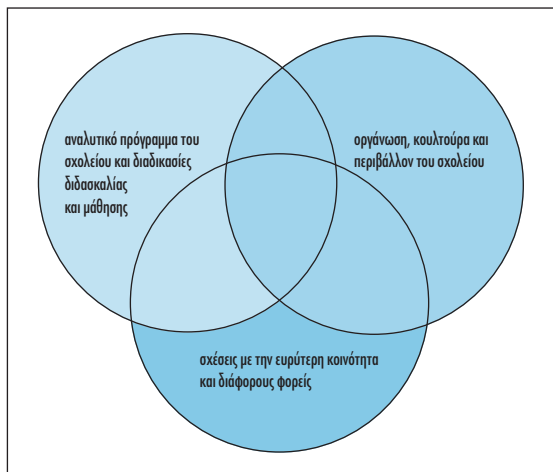
Έτσι για την περίπτωση των προγραμμάτων με τον τίτλο «αιφόρα σχολεία», η προσέγγιση αυτή σημαίνει ότι το σχολείο υιοθετεί την αειφορία σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας του, γεγονός που συνεπάγεται ότι το σχολείο αλλάζει σε βασικούς τομείς δηλ. τον παιδαγωγικό, τον κοινωνικό/οργανωσιακό, τον τεχνικό/οικονομικό (π.χ. Posch 1999, Φλογαίτη & Δασκολιά 2004). Είναι λοιπόν φανερό ότι το αιφόρο σχολείο αποτελεί έναν μοχλό γενικότερων αλλαγών στη δομή, στην οργάνωση και στη λειτουργία του σχολείου.

Οφείλουμε εδώ να υπενθυμίσουμε ότι η δυνατότητα της ΠΕ να παίξει ένα ρόλο στην ανανέωση της εκπαίδευσης έχει επισημανθεί από τα πρώτα της βήματά (UNESCO, 1978). Επίσης με γενικότερες αλλαγές στην εκπαίδευση έχει συνδεθεί και η ΕΑΑ καθώς αναφορά για τις δυνατότητες της να προωθηθεί τα χαρακτηριστικά μιας ποιοτικής εκπαίδευσης, γίνεται και σε βασικά κείμενα που α-

φορούν τη δεκαετία της ΕΑΑ (UNECE 2005). Η δυνατότητα της ΠΕ και της ΕΑΑ να συμβάλουν στην αναμόρφωση του σχολείου έχει επίσης τονιστεί από πολλούς ερευνητές (π.χ. Posch 1999, Elliot 1999, Rauch 2002 κ.α.). Κύριο χαρακτηριστικό του αιφόρου σχολείου είναι, ότι η αλλαγή προς την αειφορία δεν επιβάλλεται εκ των άνω, αλλά επιδιώκεται να επιτευχθεί με τη συνεργασία όχι μόνο όλων των παραγόντων του σχολείου, αλλά και ατόμων και φορέων έξω από αυτό.

Σύμφωνα με αποτελέσματα έρευνας την οποία ανέθεσε σε ομάδα ερευνητών ο Ινστιτούτο ARIES (Australian Research Institute in Education for Sustainability), τα χαρακτηριστικά το «αιφόρου σχολείου» πρέπει να είναι (Henderson and Tilbury, 2004):

- **Η διοίκηση του σχολείου** να θέτει την αειφορία στο επίκεντρο των σχεδίων και των πρακτικών του σχολείου
- **Η συμμετοχή όλου του σχολείου** στην ανάληψη δράσης και σχεδίων βελτίωσης
- **Αμοιβαία συνεργασία** με την οικογένεια, την τοπική κοινωνία και άλλες ομάδες

- **Συμμετοχικές διαδικασίες μάθησης** που καλλιεργούν δεξιότητες των μαθητών και ικανότητες ώστε να γίνουν αποτελεσματικοί πολίτες
- **Ενσωμάτωση της εκπαίδευσης για αειφορία** σε όλα τα επίπεδα των προγραμμάτων
- **Το «κρυφό πρόγραμμα» (hidden curriculum) να αντανάκλα** μηνύματα κλειδιά και ιδέες που υποστηρίζονται από το διδασκόμενο πρόγραμμα
- **Η συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη των εκ-**

ΑΕΙΦΟΡΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Της Βασιλικής Παπαδημητρίου
Καθηγήτρια, Π.Τ.Δ.Ε.
Παν/μιο Θεσσαλίας

Όπως είναι γνωστό από τα πρώτα βήματα ανάπτυξης της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΠΕ), το σχολείο θεωρήθηκε ως καθοριστικός θεσμός για την προώθησή της. Όμως, παρά τις προσδοκίες και τις πρωτοβουλίες που αναπτύχθηκαν, αυτή δεν αποτέλεσε ποτέ μέρος της εκπαίδευσης όλων των παιδιών, για λόγους που έχουν να κάνουν τόσο με τη φύση της ίδιας, όσο και με χαρακτηριστικά του σχολείου (Παπαδημητρίου, 1998). Η δε προώθηση της στο σχολείο, βασίζεται κυρίως σε μεμονωμένα άτομα δηλ. σε ενθουσιώδεις και ανήσυχους εκπαιδευτικούς. Έγινε λοιπόν κατανοητό, ότι αυτή η τακτική δεν έφερε ουσιαστικά αποτελέσματα όσον αφορά την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων της ΠΕ και την επιδίωξη να γίνει η ΠΕ μέρος της εκπαίδευσης όλων των μαθητών και έτσι σήμερα, καταβάλλεται ιδιαίτερη προσπάθεια ώστε η Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΕΑΑ), που θεωρείται μετεξέλιξη της ΠΕ, να αποτελέσει μέρος της εκπαίδευσης όλων των νέων ανθρώπων. Για το λόγο αυτό επιδιώκεται η εμπλοκή του όλου σχολείου, με την προσδοκία ότι η ΕΑΑ θα έχει διαρκή χαρακτήρα και θα γίνει μόνιμη πολιτική του σχολείου (Gough, 2005). Έτσι αναπτύχθηκε ο όρος «αιφόρο σχολείο (sustainable school)».

παιδευτικών, των διευθυντών και γενικά των συμμετεχόντων στο πρόγραμμα

- «Πρασίνισμα» του σχολείου και του περιβάλλοντός του
- Τάξεις μέσα αλλά και έξω από τα σύνορα του σχολείου
- Μείωση των οικολογικών ιχνών του σχολείου (μέσα από την κατανάλωση φυσικών πόρων και βελτιώσεων του περιβάλλοντος)
- Συνεχής έλεγχος, ανάδραση και αξιολόγηση των πορειών που δίνουν πληροφορίες για μελλοντικές δράσεις. Το σχολείο δεν είναι μόνο ένα κέντρο μάθησης αλλά επίσης και ένας «μαθαίνων οργανισμός» από μόνο του.
- Έρευνα από τους εκπαιδευτικούς που ενθαρρύνει αναστοχαστική πρακτική που προωθεί τη βελτίωση

Διεθνή προγράμματα με θέμα το «αιεφόρο σχολείο»

Αναφορά θα γίνει σε δυο μεγάλα προγράμματα το πρώτο από τα οποία έχει αναπτυχθεί στην Ευρώπη και συγκεκριμένα στη Βρετανία και το άλλο στην Αυστραλία.

Το πρόγραμμα «Αιεφόρο Σχολείο» της Βρετανίας

Στο πλαίσιο της στρατηγικής της κυβέρνησης της Βρετανίας για την αιεφόρο ανάπτυξη, το Υπουργείο Παιδείας της χώρας αυτής έθεσε σε εφαρμογή από το σχολικό έτος 2006/07, το πρόγραμμα «Αιεφόρο Σχολεία» με τον μακροπρόθεσμο στόχο το 2020 όλα τα σχολεία της Βρετανίας να γίνουν αιεφόρα. Στο πρόγραμμα αυτό κατέληξαν μετά από μια σειρά δράσεων που ξεκίνησαν το 1998 με τη σύσταση επιτροπής ειδικών, με στόχο να προτείνει πρωτοβουλίες που πρέπει να αναληφθούν προκειμένου να προωθηθεί στα σχολεία η ΕΑΑ. Συνέχεια αυτής δράσης αποτελεί η σύνταξη το 2002 κειμένου με οδηγίες από την η Αρχή QCA (Qualifications and Curriculum Authority) για την ενσωμάτωση της ΕΑΑ στο Curriculum. Κατά το έτος 2003, στελέχη της υπηρεσίας HMI (Her Majesty's Inspectorate) επισκέφθηκαν σχολεία όλων των βαθμίδων της Εκπαίδευσης, προκειμένου να εντοπίσουν χαρακτηριστικά καλής πρακτικής όσον αφορά την ΕΑΑ και διατύπωσαν προτάσεις (Report

Θέμα

Τροφή και ποτό

Μέχρι το 2020 συνιστάται

Όλα τα σχολεία να είναι μοντέλα προώθησης υγιεινής διατροφής και υγιεινού τρόπου ζωής γενικά

Ενέργεια και νερό

Όλα τα σχολεία να είναι μοντέλα οικονομίας της ενέργειας, ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και διαχείρισης του νερού

Ταξίδια και κυκλοφορία
Σκουπίδια και συσκευασίες

Όλα τα σχολεία να είναι μοντέλα βιώσιμης μετακίνησης
Όλα τα σχολεία να είναι μοντέλα μείωσης των απορριμμάτων

Κτίρια και αυλές

Όλα τα σχολεία να κάνουν ορατά χαρακτηριστικά φιλικού προς το περιβάλλον σχεδιασμού

Ένταξη και συμμετοχικότητα

Όλα τα σχολεία να είναι μοντέλα αποδοχής όλων των παιδιών και να δίνουν τη δυνατότητα σε όλα τα παιδιά να συμμετέχουν πλήρως στη σχολική ζωή

Τοπική ευημερία

Όλα τα σχολεία είναι να είναι μοντέλα καλών πολιτών μέσα στην κοινότητά τους

Παγκόσμια διάσταση

Όλα τα σχολεία είναι μοντέλα καλής παγκόσμιας συμπεριφοράς

HMI 1658, 2003). Τη διαμόρφωση και την υλοποίηση του προγράμματος «αιεφόρο σχολεία» έχει αναλάβει το Τμήμα DCSF (Department for Children, Schools and Families), του Υπουργείου Παιδείας της Βρετανίας και υποστήριξη για την προώθησή του παρέχει το Τμήμα του Υπουργείου Παιδείας DfES (Department for Education and Skills) μέσα από το δικτυακό τόπο teachernet.

Η υποστήριξη αυτή αφορά προτάσεις:

- για την ενσωμάτωση στο εθνικό πρόγραμμα (National Curriculum) θεμάτων που αφορούν την αιεφόρο ανάπτυξη,
- ενημέρωση για διαθέσιμο εκπαιδευτικό υλικό,
- εκπαιδευτικό υλικό για την επιμόρφωση εκπαιδευτικών,
- πληροφόρηση για επισκέψεις σε διάφορα μέρη όπως Περιβαλλοντικά Κέντρα, πληροφόρηση για οργανισμούς και για σχετικά προγράμματα,
- προτάσεις για την ανάπτυξη δράσεων,
- πλαίσιο αξιολόγησης των δράσεων των σχολείων με στόχο τη βελτίωση και τον σχεδιασμό των επόμενων βημάτων, κτλ.

Βέβαια, τα σχολεία που συμμετέχουν στο πρόγραμμα αυτό είναι ελεύθερα να αναπτύξουν τη δική τους ξεχωριστή προσέγγιση, καθώς επισημαίνεται ότι δεν υπάρχει ένας τρόπος να προχωρήσει η αιεφορία στα σχολεία, ού-

τε υπάρχει ένα πρόσωπο με ρόλο να καθοδηγή την πορεία και φυσικά δεν υπάρχει ένα πρόσωπο που μπορεί να το επιτύχει μόνο του. Γενικά όμως τα σχολεία ενθαρρύνονται και υποστηρίζονται ώστε να κάνουν την αιεφόρο ανάπτυξη ένα φυσικό μέρος της καθημερινής δουλειάς τους, καλύπτοντας τρία επίπεδα της σχολικής ζωής,

- το πρόγραμμα (curriculum),
- το ίδιο το περιβάλλον του σχολείου και
- τις σχέσεις του σχολείου με την ευρύτερη κοινότητα.

Η περιοχή των θεμάτων που προτείνεται να καλύπτονται στο πλαίσιο των αιεφόρων σχολείων εκτείνεται σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων δηλ. από αυτά που επηρεάζουν άμεσα τη ζωή των παιδιών όπως π.χ. τη διατροφή και τη μετακίνηση και επεκτείνεται σε ευρύτερα θέματα όπως η ποιότητα ζωής της κοινότητας και η παγκόσμια δικαιοσύνη. Συγκεκριμένα, το Τμήμα DfES (Department for Education and Skills) προτείνει οκτώ κύρια θέματα από τα οποία τα σχολεία μπορεί να διαλέξουν για να αρχίσουν ή να συνεχίσουν τη δική τους πορεία, αλλά για κάθε ένα θέμα δηλώνεται ποιος είναι ο στόχος που πρέπει να επιτύχουν τα σχολεία μέχρι το 2020.

Το πρόγραμμα «Αιεφόρο Σχολείο» της Αυστραλίας (AuSSI)

Το πρόγραμμα της Αυστραλίας με θέμα το αιεφόρο σχολείο (Australian Sustainable Schools Initiatives,

AuSSI), υποστηρίζεται από την κυβέρνηση σε συνεργασία με τις τοπικές αρχές των Πολιτειών. Για τη διαμόρφωση και προώθηση του προγράμματος AuSSI, έγιναν μια σειρά από ενέργειες, όπως:

- εκπόνηση μελετών σχετικά με την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών
- έρευνες για την ανάλυση του περιεχομένου των προγραμμάτων του σχολείου για θέματα αειφορίας,
- έρευνες για το βαθμό εμπλοκής των σχολείων σε εθνικό επίπεδο, στην περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Το πρόγραμμα άρχισε το 2003, ως πιλοτικό στις Πολιτείες της Νέας Βόρειας Ουαλίας και της Βικτώριας και στη συνέχεια επεκτάθηκε στο σύνολο των Πολιτειών και συνεχίζεται μέχρι σήμερα, με όραμα όλα τα σχολεία της Αυστραλίας να γίνουν αειφόρα. Η επιδίωξη είναι να δημιουργηθεί ένα δίκτυο αειφόρων σχολείων, τα οποία στη συνέχεια θα δράσουν ως πολλαπλασιαστές, ώστε να εμπλακούν όσο το δυνατόν περισσότερα σχολεία στο πρόγραμμα.

Μέρος του προγράμματος αποτελεί και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, στην εκπαίδευση για αειφορία καθώς και η παροχή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού.

Όπως και το αντίστοιχο πρόγραμμα της Βρετανίας, το πρόγραμμα αυτό εστιάζεται ταυτόχρονα:

- στην ενσωμάτωση θεμάτων σχετικών με την αειφόρο ανάπτυξη, στο πρόγραμμα του σχολείου,
- στην εναρμόνιση της πολιτικής και των πρακτικών του σχολείου, σύμφωνα με την αειφορία και
- στη σύνδεση του σχολείου με την κοινότητα, με επίκεντρο την αειφορία.

Τα θέματα με τα οποία προτείνεται να ασχοληθούν τα σχολεία είναι:

- η διαχείριση φυσικών πόρων όπως ενέργεια, νερό, σκουπίδια,
- η βιοποικιλότητα
- ο σχεδιασμός τοπίου
- προϊόντα και υλικά
- κοινωνικά και οικονομικά θέματα.

Στόχοι του AuSSI

- Διδασκαλία και μάθηση για την αειφορία, ως ενταγμένο συστατικό του προγράμματος του σχολείου
- Τα σχολεία εμπλέκονται ενεργά σε ένα διαρκή κύκλο σχεδιασμού, δράσης και διερεύνησης της προσέγγισής τους στη βιωσιμότητα, ως μέρος των καθημερινών τους πρακτικών
- Τα σχολεία να χρησιμοποιούν φυσικούς πόρους όπως ενέργεια νερό, απορρίμματα και βιοποικιλότητα, με πιο αειφόρους τρόπους
- Τα σχολεία και οι αρχές των σχολείων, να δημοσιοποιούν αλλαγές προς τη αειφορία
- Οι νέοι άνθρωποι να μοιράζονται πρωτοβουλίες, για αειφορία και λήψη αποφάσεων
- Τα σχολεία να εργάζονται προς την αειφορία, συμμετοχικά με την τοπική κοινότητα
- Τα σχολεία και οι αρχές του σχολείου να διαμορφώνουν διοικητικές πρακτικές, που υποστηρίζουν την ΠΕ

για αειφορία

- Τα άτομα να υποστηρίζονται ώστε να κάνουν αποτελεσματικές επιλογές και να παίρνουν αποφάσεις για την αειφορία
  - Τα σχολεία και οι κοινότητες να αναπτύξουν αξίες, που υποστηρίζουν αειφόρο ήθος.
- Χαρακτηριστικό του προγράμματος AuSSI είναι ότι οι παρεμβάσεις γίνονται σε πολλά επίπεδα δηλ. αφορούν ταυτόχρονα
- στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών
  - στην εκπαίδευση των μαθητών για την αειφορία
  - στην υποστήριξη αλλαγής υποδομών στο σχολείο

π.χ. αλλαγές στο σχολικό χώρο

- στην βελτίωση των πορειών διδασκαλίας και μάθησης καθώς και του περιεχομένου του προγράμματος του σχολείου
- στην ουσιαστική σύνδεση του σχολείου με την κοινότητα

Πρέπει να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο του προγράμματος δίνεται κάποια καθοδήγηση και υποστήριξη στους εκπαιδευτικούς, όμως οι προσεγγίσεις διαφέρουν από Πολιτεία σε Πολιτεία και από σχολείο σε σχολείο, καθώς αυτές διαμορφώνονται από τη συνεργασία πολλών ατόμων και φορέων μέσα σε ένα πλαίσιο που έχει ταυτόχρονα ερευνητικό και αναπτυξιακό χαρακτήρα.

Το «αειφόρο σχολείο» ως φορέας γενικότερων αλλαγών στην εκπαίδευση

Μετά από τη αυτή σύντομη σκιαγράφηση των χαρακτηριστικών του αειφόρου σχολείου, είναι χρήσιμο για μας που είμαστε εκπαιδευτικοί, να σκεφτούμε τις δυνατότητες να λειτουργήσει το αειφόρο σχολείο ως φορέας γενικότερων αλλαγών στην εκπαίδευση, προσδοκία που συνοδεύει την ΠΕ από τα πρώτα στάδια της ανάπτυξής της. Πράγματι διαφαίνεται ότι έχει τη δυναμική να συνεισφέρει στην ανανέωση διαφόρων τομέων του σχολείου όπως:

Στην αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών (curricula)

Υποστηρίζει την προώθηση των σύγχρονων προγραμμάτων του σχολείου όσον αφορά στο περιεχόμενο, στους στόχους και στις διδακτικές προσεγγίσεις, καθώς, στα χαρακτηριστικά της ΕΑΑ που δίνει το αειφόρο σχολείο, διακρίνει κανείς όλα τα χαρακτηριστικά τους όπως:

- Έμφαση στην ανάπτυξη δεξιοτήτων λήψης αποφάσεων και επίλυσης προβλημάτων,
- Στη σύνδεση της παρεχόμενης γνώσης, με εμπειρίες των μαθητών και με θέματα από την καθημερινή τους ζωή,
- Σε διεπιστημονικές προσεγγίσεις,
- Στη χρήση μιας ποικιλίας διδακτικών μεθόδων με

παιδοκεντρικό χαρακτήρα, που βασίζονται σε σύγχρονες απόψεις για τη διδασκαλία και μάθηση, όπως αυτή του κοινωνικού εποικοδομητισμού, που σήμερα είναι η κυρίαρχη θεωρία της εκπαίδευσης

Προώθηση των καινοτομιών που προτείνουν τα νέα προγράμματα για τα διάφορα γνωστικά αντικείμενα, όπως π.χ. αυτά που αφορούν τις Φυσικές Επιστήμες του σχολείου, στόχος των οποίων σήμερα είναι ο επιστημονικός αλφαριθμητισμός (scientific literacy) όλων των πολιτών, όρος που συνδέεται με την επάρκεια των μαθητών να χρησιμοποιούν την επιστημονική γνώση για να κατανοήσουν θέματα από τη καθημερινή ζωή που συνδέονται με τις ΦΕ-των περιβαλλοντικών συμπεριλαμβανομένων- και να παίρνουν αποφάσεις για αυτά ως άτομα και ως μέλη της κοινωνίας (π.χ. Hurd 2000).

Συμμετοχικές διαδικασίες στην αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών

Είδαμε ότι ένα κύριο χαρακτηριστικό του αειφόρου σχολείου είναι, η ένταξη της αειφορίας στο Curriculum όχι με προδιαγεγραμμένους τρόπους, αλλά με τρόπους που οι εκπαιδευτικοί μέσα από τις συνεργασίες με άλλους εκπαιδευτικούς, με τα παιδιά και με άλλους φορείς θα θεωρήσουν κατάλληλους. Προτείνει δηλαδή, οι εκπαιδευτικοί να γίνονται συμμετοχικοί και συνδιαμορφωτές του περιεχομένου και των διδακτικών πορειών που θα ακολουθήσουν.

Συμβάλει στην αλλαγή της κουλτούρας του σχολείου

Η παραδοσιακή δομή και κουλτούρα του σχολείου χαρακτηρίζεται από ένα πλαίσιο, με χαρακτηριστικό την απομόνωση, όσον αφορά στις διαδικασίες διδασκαλίας και μάθησης, αλλά και των ίδιων των εκπαιδευτικών σε επαγγελματικό επίπεδο. Συνήθως υπάρχει πολύ μικρή επικοινωνία μεταξύ των εκπαιδευτικών, σχετικά με το τι κάνει ο καθένας στη τάξη του. Το μοντέλο της συνεργασίας μεταξύ όλων των φορέων του σχολείου που εισάγει το αειφόρο σχολείο, συνεπάγεται και αλλαγές σε αυτή την κουλτούρα.

Υπό αυτή την έννοια, εισάγει στο σχολείο την λειτουργία των λεγόμενων «κοινοτήτων μάθησης» "Learning Communities" σε όλα τα επίπεδα, μεταξύ εκπαιδευτικών, μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών, καθώς και με την ευρύτερη κοινότητα, πρακτική η οποία σήμερα θεωρείται ότι μπορεί να συμβάλει στην ουσιαστική αναβάθμιση του σχολείου (Eaker et al. 2002).

Εισάγει δηλ. ένα διαφορετικό κλίμα στο σχολείο και μια άλλη κουλτούρα, η οποία έχει τη δυναμική να συμβάλει στη διαμόρφωση του λεγόμενου «έξυπνου σχολείου (intelligent school)», χαρακτηριστικό του οποίου είναι η αυτοοργάνωση και αυτοανάπτυξη και μπορεί να συμβεί μέσα σε ένα κλίμα συνεργασίας όλων των παραγόντων του σχολείου (MacGilchrist et al, 2004).

Εισάγει ένα διαφορετικό μοντέλο για την επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών

Η συμβολή του αειφόρου σχολείου στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών είναι στενά συνυφασμένη με την αλλαγή της κουλτούρας του σχολείου, που προαναφέρθηκε. Είναι γνωστό, ότι στη χώρα μας κι όχι μόνο, η επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών και η προώθηση καινοτομιών βασίζεται στη οργάνωση σεμιναρίων, που κατά κανόνα απευθύνονται σε μεγάλο αριθμό ατόμων, που στοχεύουν στην ενημέρωσή τους για τα καινούργια βιβλία ή για διάφορες καινοτόμους δράσεις, ή για καινούργιες απόψεις για τη διδασκαλία και μάθηση, και άλλα. Όμως, είναι γνωστό ότι οι εκπαιδευτικοί επιστρέφουν στο σχολείο τους και συνεχίζουν αυτά που έκαναν και πριν το σεμινάριο, καθώς η επιμόρφωσή τους δεν συνδέεται με την αναγκαία υποστήριξη και τις αναγκαίες αλλαγές στο σχολικό κλίμα.

Το αειφόρο σχολείο προτείνει έναν διαφορετικό τρόπο για την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών και την ανάπτυξη του σχολείου γενικότερα. Ένα μοντέλο, που βασίζεται στην υποστήριξη των εκπαιδευτικών μέσα από τη συνεργασία με άλλους συναδέλφους, μέσω της οποίας μοιράζονται επαγγελματικές εμπειρίες και ιδέες, μάθηση του ενός από τον άλλον και συνεργασία για την επίλυση προβλημάτων και θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος. Προτείνει δηλ. την επαγγελματική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών μέσα σε ένα πλαίσιο έρευνας δράσης.

Βιβλιογραφία

Eaker, R., Dufour R. and Dufour R (2002). *Getting Started. Restructuring Schools to become Professional Learning Communities*. Bloomington Indiana: Solution Tree.
Elliot, J. 1999, Sustainable Society and Environmental Education: future perspectives and demands for the education system. *Cambridge Journal of Education*, 29(3), 325-340.
Gough, A. (2005). Sustainable Schools: Renovating Educational Processes. *Applied Environmental Education and Communication* 4, 339-351.
Henderson, k. and Tilbury, D. (2004) *Whole-School Approaches to Sustainability: An International review of whole-school sustainability programs*. ARIES (Australian Research Institute in

Education for Sustainability
Hurd, P. (2000), Science Education for the 21st Century, *School Science and Mathematics*, 100(6), 282-288.
Posch, P. (1999). The ecologisation of schools and its implications for educational policy. *Cambridge Journal of Education*, 29(3), 340-348.
Rauch, F. (2002). The potential of education for sustainable development for reform in schools, *Environmental Education Research*, 8(1), 43-51.
UNECE (2005). UNECE strategy for education for sustainable development. High level meeting of Environment and Education Ministers (Vilnius, 17-18 March 2005)
UNESCO (1978). Intergovernmental Conference on

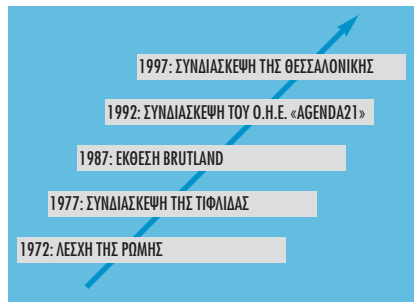
Environmental Education: TBILISI 14-26 Oktober 1977. Final Report. Paris: UNESCO.
Παπαδημητρίου Β. (1998). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Σχολείο: Μια διαχρονική θεώρηση*. Εκδ. Τυπωθήτω, Δαρδανός.
Φλογαίτη, Ε. & Δασκολιά Μ. (2004). «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Σχεδιάζοντας ένα αειφόρο μέλλον». Στο: Π. Αγγελίδης & Γ. Μαυροειδής (επιμ.), *Εκπαιδευτικές Καινοτομίες για το Σχολείο του Μέλλοντος* (σ. 281-302). Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός.
Ιστοσελίδες:
(<http://www.teachernet.gov.uk/sustainableschools/>).
(www.sustainableschools.nsw.edu.au).

Από την πλευρά μας, έχουμε τη γνώμη, ότι η επιχειρούμενη σύγκλιση γίνεται αποδεκτή μόνο απ' όσους αντιλαμβάνονται την Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και τη Βιωσιμότητα ως μια παιδαγωγική διαδικασία που προάγει τον «λειτουργικό λόγο» και αρκείται στο να διαμορφώσει πολίτες - «διαχειριστές» προβληματικών καταστάσεων. Δεν γίνεται, όμως, αποδεκτή, απ' όσους αντιλαμβάνονται την Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία, ως μια παιδαγωγική διαδικασία που οφείλει να τοποθετείται κριτικά απέναντι στις αιτίες που γέννησαν και στήριξαν τις προβληματικές καταστάσεις. Απέναντι στην ελ-

σεις αλλά αμφότερα, ιδιότητες και σχέσεις, αναδύονται με τη «διαμεσολάβηση» της κοινωνίας. Η κοινωνική διάσταση της Φύσης -η χρήση ή ο μετασχηματισμός της και ο τύπος της γνώσης με την οποία προσεγγίζουμε γνωστικά τη Φύση, τη χρήση της και τον μετασχηματισμό της, σύμφωνα με τις ανάγκες μας- έχει δημιουργήσει τις σύγχρονες αντιλήψεις για το Περιβάλλον και τη Βιωσιμότητα, οι οποίες σηματοδότησαν τον σύγχρονο, νεότερο πολιτισμό. Τον πολιτισμό, του οποίου όλες οι εκφάνσεις συμπυκνώνονται κάτω από τον όρο «νεωτερικότητα» (Habermas, 1990, 1993, 1996).

«Διεκδικούμε» τη βιωσιμότητα, ζώντας στον πυρήνα της «νεωτερικότητας», σημαίνει **πραγματευόμαστε** το περιβάλλον και την ανάπτυξη σε συνάρτηση με τις οικονομικές, τις πολιτικές και τις πολιτισμικές δομές που διατρέχουν ένα μεγάλο και συνεχώς διευρυνόμενο τμήμα της παγκόσμιας κοινότητας, «**ταυτοποιούμε**» τις δομές και τους «Μεσάζοντες»-Νομικά Πρόσωπα της οικονομίας, της πολιτικής και του πολιτισμού που εμποδίζουν το δημοκρατικό έλεγχο των κρίσιμων αποφάσεων και επιλογών για το «τι και πώς» θα παραχθεί αλλά και «πώς» θα κατανεμηθεί και **συνειδητοποιούμε** ότι ο ακραίος θετικισμός - ορθολογισμός - λειτουργισμός διαχώρισε τη Φύση από την Κοινωνία, τη Γνώση από τις Αξίες και την Πολιτική από την Ηθική (το νόμιμο είναι ηθικό).

Για να διεκδικήσουμε τη βιωσιμότητα, χρειάζεται να επανεξετάσουμε το σύνολο των πολιτισμικών χαρακτηριστικών της «νεωτερικότητας», το «κοσμοείδωλο», τους δημοκρατικούς θεσμούς και τις πολιτικές εξουσίες, το μοντέλο της ανάπτυξης και τις κατεστημένες αξίες, το κυρίαρχο πρότυπο της σκέψης, την εκπαίδευση που το διαμορφώνει και, εντέλει, την Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και τη βιωσιμότητα. Όλα αυτά, για να προβληματιστούμε και να αποφασίσουμε ως πολίτες «τι θέλουμε να αλλάξουμε». Και, βέβαια, για να ανοίξουμε, ως εκπαιδευτικοί, το δρόμο της διεκδίκησης για τους μαθητές μας, χρειάζεται να ξεκινήσουμε από την αλλαγή της σκέψης τους, ώστε να γίνουν σταδιακά ικανοί να δημιουργήσουν νέα νοήματα, νέες αξίες, νέα αντικείμενα διαλόγου και ένα νέο όραμα για μια παγκόσμια δημοκρατική κοινωνία και μια «ηθικοποιημένη αγορά», που θα βασίζεται

λήρη ερμηνεία, διάπλαση και εφαρμογή των δημοκρατικών διαδικασιών, στις σχέσεις εξάρτησης της πολιτικής από την οικονομική άρχουσα τάξη και στο δραματικό έλλειμμα της κοινωνικής δικαιοσύνης που περιθωριοποιεί τις χώρες του αποκαλούμενου « τρίτου κόσμου» και τις οικονομικά ασθενείς και συνεχώς διευρυνόμενες ομάδες που ζουν στην καρδιά, του δικού μας κόσμου. Δεν γίνεται αποδεκτή, από όσους αναζητούν έναν ριζοσπαστικό ρόλο της «Εκπαίδευσης για το Περιβάλλον και τη Βιωσιμότητα».

Για να φωτίσουμε τον ριζοσπαστικό ρόλο της «Εκπαίδευσης για το Περιβάλλον και τη Βιωσιμότητα», χρειάζεται να συνειδητοποιήσουμε ότι το νόημα της βιωσιμότητας είναι «διεκδικούμενο», όπως «διεκδικούμενο» είναι και το νόημα της Φύσης (Huckle, 1996). Μια τέτοια άποψη για τον σύγχρονο άνθρωπο, ο οποίος είναι «εκπαιδευμένος» να αντιλαμβάνεται τη Φύση ως μια αυτόνομη οντότητα, διαχωρισμένη πλήρως από την κοινωνία, θα φαίνονταν αδιανόητη και απόλυτα αμφισβητούμενη. Ας σκεφτούν, όμως, οι «αμφισβητούντες», ότι η Φύση μπορεί να έχει «αντικειμενικές» ιδιότητες και να διέπεται από αιτιακές σχέ-

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΙΑ.

Ένα σχέδιο για τη διαιροφή

Της Κωνσταντίνας Σχίζα

Ο προβληματισμός για την Αειφορία ή Βιωσιμότητα (sustainability) εμφανίστηκε στο προσκήνιο το 1972 και μέσω μακρόχρονων και επίπονων συζητήσεων, επαναπροσδιόρισε την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, ως «Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Βιωσιμότητα», το 1997 (Φλογαίτη, 2006, Δίτσιου, 2006, Fien, 1997, Βαζιγού, 2001, Σχίζα, 2006). Μέσα σ' αυτήν την πορεία, μπορεί κάποιος να παρατηρήσει δυο κοινωνικά πεδία, το οικονομικό και το πολιτικό, να επιχειρούν τη σύγκλιση των στόχων τους με ένα τρίτο, το εκπαιδευτικό, με το βλέμμα στραμμένο στο μέλλον του πλανήτη μας.

στη δικαιοσύνη και την αλληλεγγύη (Morin, 1990, Reble, 1990, Freire, 1974a, b, Ματσαγγούρας, 1996, Νούτσος, 1990).

Χρειάζεται, με άλλα λόγια, να οικοδομήσουμε την Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και τη Βιωσιμότητα ως μια διαδικασία μετάβαση στην «μετα-νεωτερικότητα» ή μια προσπάθεια για αλλαγή «παραδείγματος». Χρειάζεται μια Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και τη Βιωσιμότητα συμφραστική, κοινωνικά κονστрукτιβιστική και συστημική για όλους και δια βίου (Huckle, 1996, Sterling, 1996, Vygotsky, 1985, 1988, Zuniga, 1994).

Για το μέτωπο της οικονομίας, θα λέγαμε, ότι χαρακτηρίζεται από την ανεξέλεγκτη κερδοφορία, με τις εταιρείες τροφίμων να θρσαυρίζουν ατενίζοντας με αισιοδοξία το μέλλον και τους καταναλωτές να πληρώνουν ακριβά, αμφίβολης ποιότητας τρόφιμα, χωρίς να μπορούν να κρύψουν τις απαισιόδοξες σκέψεις για το δικό τους μέλλον. Ενώ, για το μέτωπο της πολιτικής, θα λέγαμε, ότι έχει αλωθεί από τη διείσδυση και τη δράση στους κόλπους του, ειδικών «καταδρομικών σωμάτων», των lobbies που προωθούν και επιβάλουν αποφάσεις σε βάρος του δημόσιου συμφέροντος.

Η συνδιαλλαγή μεταξύ οικονομίας και πολιτικής

των σπόρων και των λιπασμάτων, καθορίζουν στην ουσία τη γεωργική παραγωγή στον πλανήτη μας.

Για να αντιμετωπιστεί η επισιτιστική κρίση, χρειάζεται να γίνουν πολλές, δύσκολες και βαθιές τομές σε όλα τα πεδία της κοινής μας ζωής. Στο πεδίο που αφορά εμάς, χρειάζεται 1) να αξιοποιήσουμε εργαλεία σκέψης ικανά να θέτουν στο επίκεντρο τη λειτουργία των κοινωνικο-πολιτικών θεσμών, την παγκοσμιοποιημένη αγορά και τη μεταξύ τους σχέση και 2) να οικοδομήσουμε στο πεδίο της διδακτικής-μαθησιακής πράξης τη σχέση του μαθητή με τον «άλλο», συμ-μαθητή, συμπολίτη, συνάνθρωπο, ως αξία-αρχή που θα διέπει κάθε έκφανση της «μετα-νεωτερικότητας».

Με βάση αυτές τις απόψεις, προτείνουμε έναν δι-δακτικό σχεδιασμό, ο οποίος 1) έχει ως κεντρικό παι-δαγωγικό στόχο τον ενεργό πολίτη 2) εκτυλίσσεται, περνώντας μέσα από διδακτικές φάσεις που έχουν την εσωτερική συνοχή ενός «κριτικά και αυτοκριτικά ερμηνευτικού κύκλου» 3) στηρίζεται σε τρεις παιδα-γωγικές αρχές: στην «εγγύτητα του θέματος στη ζωή», στην αυτενέργεια και την «εποπτεία» 4) αξιο-ποιεί ως μεθοδολογικό εργαλείο τα «τεχνήματα παι-δαγωγικού χαρακτήρα» και 5) συγκροτεί ένα παιδα-γωγικό εγχείρημα που εντάσσεται στη Συστημική Σκέψη που θεμελιώνεται κριτικά και, με μια πιο ευ-ρεία κατηγοριοποίηση, στην Κριτική Θεωρία της Σχο-λής της Φρανκφούρτης (Maturana, 1987, Maturana, Varela, 1980, Σχίζα, 2008, α, β).

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑ	ΜΕΤΑ-ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑ
ΚΟΣΜΟΕΙΔΩΛΟ ΑΞΙΕΣ	ΜΗΧΑΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΤΟΜΙΣΜΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ	ΣΥΜΠΑΝ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑ
ΣΚΕΨΗ	ΟΡΘΟΛΟΓΙΣΤΙΚΗ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΣΤΙΚΗ	ΚΡΙΤΙΚΑ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΞΟΥΣΙΕΣ ΜΟΝΤΕΛΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΙ, ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΕΣ ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ	....
ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΤΕΧΝΟΚΡΑΤΙΚΗ	ΣΥΜΒΙΩΣΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ	ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ-ΠΕΡΣΟΝΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΑΛΛΑΖΕΙ ΤΙΣ ΥΠΑΡΧΟΥΣΕΣ ΔΟΜΕΣ	.... ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΟΥ ΟΙΚΟΔΟΜΕΙ ΤΟΝ ΕΝΕΡΓΟ ΠΟΛΙΤΗ

Για να δράσουμε παιδαγωγικά προς αυτήν την κατεύθυνση σε ένα Σχολικό Πρόγραμμα με θέμα τη Διατροφή, χρειάζεται να το τοποθετήσουμε στο κοινωνικό πεδίο και να το προσεγγίσουμε με τα χαρακτηριστικά μιας «σύρραξης» σε παγκόσμια κλίμακα. Μιας σύρραξης **με αντίπαλα στρατόπεδα** τους πολίτες και τις πανίσχυρες πολυεθνικές των κλάδων τροφίμων και ενέργειας, **με ουδέτερους** (στην καλύτερη περίπτωση) **παρατηρητές** τα κράτη του κόσμου και τους διεθνείς οργανισμούς και με θύματα τους πάμπωχους του αναπτυσσόμενου κόσμου και τους νεόπτωχους του αναπτυγμένου. Χρειάζεται, με άλλα λόγια, να αντιμετωπίσουμε το ζήτημα της Διατροφής ως έναν ιδιόμορφο «πόλεμο εναντίον της ανθρωπότητας».

διεξάγεται όλο και πιο αποκάλυπτα, αφού στην φετινή σύνοδο του Ο.Η.Ε. για την επισιτιστική κρίση, ήσαν επίσημα προσκεκλημένοι κάθε είδους «λομπίστες». Δεν αποτελεί, λοιπόν, έκπληξη το ότι η σύνοδος κατέληξε σε ένα τετρασέλιδο ευχολόγιο. Ούτε το ότι κύριο χαρακτηριστικό της ήταν η σκληρή διαπραγμάτευση ανάμεσα στους ηγέτες εκατόν ενενήντα τριών (193) χωρών του πλανήτη για την κατοχύρωση συμφερόντων, τα οποία πολύ απέειχαν από τις προσδοκίες του ενός δισεκατομμυρίου περίπου των λιμοκτονούντων. Και, βέβαια, δεν μας εκπλήσσει καθόλου το ότι από το τελικό ντοκουμέντο έλειψε κάθε αναφορά στα μεταλλαγμένα προϊόντα, στην κλιματική αλλαγή, στο ζήτημα των βιοκαυσίμων καθώς και στις πολιτικές των πολυεθνικών, οι οποίες, επιβάλλοντας το μονοπώλιο

Κατά την πρώτη φάση, οι μαθητές μας εκθέτουν τις διατροφικές τους επιλογές και, εμμέσως, τις δια-τροφικές τους δυνατότητες. Κατά τη δεύτερη, αποτυπώνουν το «τι ζητά» και «τι παίρνει» η πόλη τους από τη γη, τη θάλασσα, τα ζώα, τα φυτά, την ανθρώπινη εργασία, την επιστήμη, έρευνα και την τεχνολογία, προκειμένου να τραφεί. Αλλά και «ποιες είναι οι συνέ-πειες της παραγωγής, της μεταποίησης, της διακίνη-σης και της κοστολόγησης των προϊόντων διατρο-φής» πάνω στη φύση, τον άνθρωπο και τις ανθρώπι-νες κοινωνίες. Κατά την τρίτη φάση, χαρτογραφούν τα Νομικά Πρόσωπα της οικονομίας και της πολιτικής που συνδιαμορφώνουν τη στρατηγική της διατροφής μας, προκειμένου να τους ρωτήσουν «πώς» διαχειρί-ζονται ζητήματα περιβαλλοντικά, ζητήματα υγείας

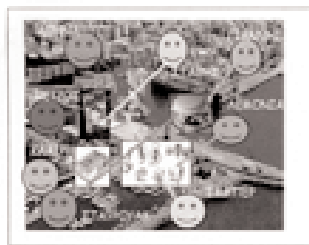
και ζητήματα της κοινωνίας. Κατά την τέταρτη φάση, τοποθετούνται κριτικά απέναντι στις υπάρχουσες πολιτικές και οικονομικές δομές κυρίως, όμως, απέναντι τις μεταξύ τους σχέσεις αλλά και αυτοκριτικά απέναντι στις δικές τους προσωπικές επιλογές και αποφάσεις.

Τέλος, οι μαθητές στρέφουν το βλέμμα τους σε άλλους ανθρώπους, σε άλλες κοινωνικές ομάδες και σε άλλους λαούς, προκειμένου να έχουν μια συνολική εικόνα των βιοτικών δυνατοτήτων των ανθρώπων σε κάθε γωνιά του πλανήτη μας. Προκειμένου να αποφασίσουν «τι» θα διεκδικήσουν με τους άλλους, για όλους.

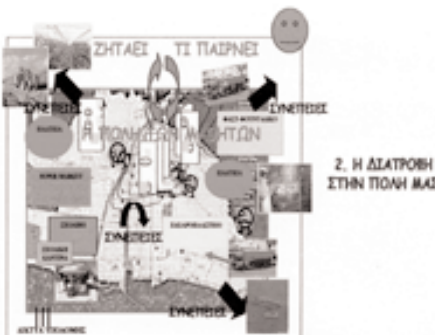
Συνοψίζοντας, θα λέγαμε, ότι ο διδακτικός σχεδιασμός που προτείνουμε, μετατοπίζει την πορεία προς την

πλαίσιο του «διδάσκω-μαθαίνω» (Σχίζα, Φλογαίτη, 2005). Το ότι «χτίζει», με άλλα λόγια μια αξία που αν εμφυτευτεί σε όλα τα πεδία της κοινής μας ζωής θα μπορούσε να οδηγήσει σε έναν συνολικό, συνεργατικό και δημοκρατικό μετασχηματισμό των αρχών της νεωτερικότητας: του ακραίου ατομικισμού και της άκριτης πίστης στην ορθολογικότητα σκοπών μέσων, η οποία προτάσσεται για να παραπέμψει τις προσδοκίες των ανθρώπων σε ένα μέλλον απροσδιόριστο και να υποκρύψει ιδιοτελή κίνητρα και συμφέροντα.

Μπορεί οι προσδοκίες που εναποθέτουμε στον διδακτικό μας σχεδιασμό να μοιάζουν ουτοπικές, πρέπει όμως να του αναγνωρίσετε ότι φέρνει ρητά και απροκάλυπτα στο προσκήνιο το κρίσιμο και δραματικό αίτη-

1. ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΕΥΣΗ

2. Η ΔΙΑΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΠΡΩΗ ΜΑΣ

4. ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ - «ΟΙ ΑΛΛΟΙ»

3. ΟΙ ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΣΥΝΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ

«Αειφορία» ή βιωσιμότητα από το αμιγώς «επιστημονικό», στο «πολιτικό» και «πολιτισμικό» πεδίο και την αναγορεύει σε μια πορεία αναζήτησης πολιτικών και πολιτισμικών αλλαγών ικανών να διασφαλίζουν τη «συμβίωση-συνύπαρξη» των ανθρώπινων κοινωνιών με σεβασμό στο «φυσικό είναι».

• Το σημαντικότερο, όμως, είναι το ότι υποθετεί ένα παιδαγωγικό εργαλείο, τα «τεχνήματα παιδαγωγικού χαρακτήρα», τα οποία οικοδομούν τη συνεργατικότητα-δημοκρατικότητα στο

μα για μια κοινωνία, ικανή να αντιπαράθετα στην απώλεια νοήματος, την αποξένωση και την ανομία και στον πολυεθνικό καπιταλισμό που διέφθειρε τα όνειρα των ανθρώπων με την εξουσία και το χρήμα. Πρέπει να του αναγνωρίσετε ότι δίνει στην Περιβαλλοντική μια πνοή που μπορεί να συγκινήσει τα παιδιά, τους έφηβους και τις έφηβες και να στρέψει την ορμή της νεανικής τους ψυχής, αλώβητης ακόμα από τους σύγχρονους κώδικες αξιών, σε μονοπάτια που θα δίνουν νέες διεξόδους στις ανησυχίες τους και νέο περιεχόμενο στα όνειρά τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δίτσιου, Μ. (2006) Η Δεκαετία της Εκπαίδευσης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, Περιοδικό της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε «για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση», Άνοιξη-Καλοκαίρι 2006, Τεύχος 36, σελ. 9-11

Ματσαγούρας, Η. (1996) Η Εξέλιξη της Διδακτικής, Επιστημολογική Θεώρηση, Αθήνα: Gutenberg

Vazizog, K. (2001) "Exploring the Pedagogical Dimensions of Environmental Education - The Greek Case", Sussex University: Unpublished Doctoral Thesis.

Νούτσος, Χ. (1990) Ιστορία της Εκπαίδευσης και Ιδεολογία, Αθήνα: Ο Πολίτης

Σχίζα, Κ. Φλογαίτη, Ευ. (2005) Τα Χαρτόνια Εργασίας: ένα παιδαγωγικό εργαλείο στην υπηρεσία της ομαδοκεντρικής μάθησης, Το Συνέδριο Σχολικών Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Σχίζα, Κ. (2006) Σκέψεις και Προβληματισμοί γύρω από την Εκπαίδευση για τη Βιωσιμότητα, Περιοδικό της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε «για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση», Άνοιξη-Καλοκαίρι 2006, Τεύχος 36, σελ. 12-14

Σχίζα, Κ. (2008α) Συστημική Σκέψη και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Αθήνα, Χρ. Δαρδανάς

Σχίζα, Κ. (2008β) E-Book, Η Συστημική του Παρατηρητή σε τέσσερις φάσεις, ΚΠΕ Λαυρίου

Ταμουτσέλη, Κ. (2006) Από την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Εκπαίδευση για την Αειφορία, Περιοδικό της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε «για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση», Άνοιξη-Καλοκαίρι 2006, Τεύχος 36, σελ. 4-7

Φλογαίτη, Ευ. (2006) Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Freire, P. (1974a) Education for Critical Consciousness, London: Sheed and Ward

Freire, P. (1974b) The Pedagogy of the Oppressed, New York: Seabury Press

Fien, J. (1997) Curriculum, Sustainability and Civil Society, in UNESCO & the Government of Greece, Proceedings of the Thessaloniki International Conference, pp. 177-183

Habermas, J. (1990) Κείμενα Γνωσιοθεωρίας και Κοινωνικής Κριτικής, Αθήνα: Πλέθρον

Habermas, J. (1993) Ο Φιλοσοφικός Λόγος της Νεωτερικότητας, Αθήνα: Αλεξάνδρεια

Habermas, J. (1996) Γνώση και Διαφέρον στο Κοιζέλης, Γ. και Ψυχοπαίδης, Κ. (επιμ.) Επιστημολογία των Κοινωνικών Επιστημών, Αθήνα: Νήσος

Huckle, J. (1996) Realizing Sustainability in Changing Times, στο Huckle & Sterling (1996) Education for Sustainability, London, Earthscan Publications

Maturana, H. (1987) Everything Said is Said by an Observer, Στο Thomson, W. (επιμ.) Gaia: A Way of Knowledge, California: Lindisfarne Press

Maturana, H. Varela, F. (1980) Autopoiesis and Cognition, Holland: Reidel, Dordrecht

Morin, E. (1990) Introduction a la Pensée Complexe, Paris: E.S.F

Reble, A. (1990) Ιστορία της Παιδαγωγικής, Αθήνα: Παπαδόπουλος

Sterling, S. (1996) Education in Change, στο Huckle & Sterling (1996) Education for Sustainability, London, Earthscan Publications

Vygotsky, L. (1985) Pensée et Langage, Paris: Editions Sociales

Vygotsky, L. (1988) Thought and Language, Cambridge: M.I.T Press

Zuniga, R. (1994) Collection INTERVENIR, L' Evaluation dans l' action, Les Press de l' Université de Montréal (Québec)

Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα οξυμένα οικολογικά προβλήματα που στην εποχή μας έχουν φτάσει να απειλούν τη συνέχιση της ζωής στον πλανήτη Γη, καθιστούν αναγκαία την αλλαγή στάσης και συμπεριφοράς του ανθρώπου απέναντι στο περιβάλλον.

Η εκπαίδευση, η οποία, όπως γνωρίζουμε, είναι καθοριστικός παράγοντας διαμόρφωσης στάσεων του κοινού, πρέπει εκ των πραγμάτων να αναλάβει ένα σημαντικό ρόλο στη δημιουργία περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένων νέων.

Η ένταξη λοιπόν της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Π.Ε.) στα προγράμματα όλων των βαθμίδων κρίνεται πλέον ως επιτακτική ανάγκη.

Οι στόχοι της Π.Ε. σήμερα δεν περιορίζονται μόνο στο γνωστικό επίπεδο, δηλαδή στο να έχουμε τους νέους μας απλά ενημερωμένους, αλλά στην αλλαγή της στάσης και στην δημιουργία νέων προτύπων συμπεριφοράς απέναντι στο περιβάλλον.

Το περιεχόμενο της Π.Ε. είναι η γνώση κατ' αρχάς για τη λειτουργία των οικοσυστημάτων και τις αιτίες που απειλούν την ισορροπημένη συνέχεια και ανάπτυξη τους.

Η μεθοδολογία της λαμβάνοντας υπ' όψη τους στόχους που θέτει η Π.Ε., ξεπερνά τη συμβατική έννοια του όρου «μάθημα» και κινείται στα πλαίσια μιας «ενεργητικής παιδαγωγικής» πολύ διαφορετική από την εκπαιδευτική πρακτική που γνωρίζουμε.

Για να κατανοήσουμε τη διαφορά πρέπει να συγκρίνουμε τα δυο μοντέλα διδασκαλίας. Το συμβατικό μοντέλο βασίζεται στο αυστηρό Αναλυτικό Πρόγραμμα και αποσκοπεί στην παροχή τυποποιημένης γνώσης, εξουδετερώνοντας έτσι την ανάπτυξη σχεδόν κάθε δημιουργικής πρωτοβουλίας από τον μαθητή.

Ευτυχώς τα δύο τελευταία χρόνια με την εισαγωγή των νέων βιβλίων στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, τα οποία αν τα μελετήσει κανείς και εργαστεί με αυτά θα πιστέψει ότι οι συγγραφείς τους όταν τα συνέτασαν είχαν στο μυαλό τους την Π.Ε., το Αναλυτικό Πρόγραμμα έγινε πιο ελαστικό ανοίγοντας περισσότερους ορίζοντες σε εκπαιδευτικούς και μαθητές. Δυστυχώς όμως αυτό δε συνέβαινε πάντα και επίσης παρά την αισιοδοξία μας πρέπει να δώσουμε λίγο χρόνο για να δούμε αποτελέσματα.

Αντίθετα η Π.Ε σαν εκπαιδευτική διαδικασία, δεν ενδιαφέρεται μόνο για την παροχή της γνώσης, αλλά για το πώς αυτή θα αποκτηθεί. Έτσι επιδιώκει να κάνει το σχολικό μάθημα, πιο ενδιαφέρον, πιο πλούσιο, πιο ενεργητικό καλλιεργώντας το συλλογικό πνεύμα, την συνεργασία και την υπευθυνότητα των μαθητών.

Αρκεί να σκεφτούμε ότι η επιλογή του προς εξέταση θέματος γίνεται από τους ίδιους τους μαθητές και ο δάσκαλος από κυρίαρχο αναλαμβάνει μια συντονιστικό ρόλο.

Οι μαθητές είναι τώρα αυτοί που εργάζονται ομαδικά, ερευνούν, ανακαλύπτουν, κρίνουν και δρουν αποτελεσματικά. Και το πιο βασικό, όλα αυτά δεν μένουν στους τέσσερις τοίχους της αίθουσας, αλλά περνούν και προς την έξω κοινωνία με σκοπό την γενικότερη ευαισθητοποίηση.

2. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ Π.Ε. ΣΤΗΝ ΜΑΓΝΗΣΙΑ

Η ιστορία της Π.Ε. στο νομό μας ξεκίνησε την σχολική χρονιά 1991-1992 μετά την τοποθέτηση του κ. Δημήτρη Ρίζου ως Υπευθύνου Π.Ε.

Υλοποιούνται 13 προγράμματα. Οι δάσκαλοι και οι νηπιαγωγοί της Μαγνησίας κάνουν την αρχή.

Καραγιάννης Αθανάσιος

Υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
Α/θμιας Εκπ/σης Ν.Μαγνησίας

Συγχρόνως όμως ερευνά και προσδιορίζει στάσεις για μια σωστή διαχείριση του περιβάλλοντος στα πλαίσια της «αειφορίας».

Στη συνέχεια αναλαμβάνει καθήκοντα Υπευθύνου ο κ. Αθανάσιος Καραγιάννης, σχολική χρονιά 1992-1993, 1993-1994. Την πρώτη περίοδο υλοποιούνται τριάντα ένα προγράμματα και τη δεύτερη πενήντα τέσσερα.

Την περίοδο 1994-1995 αναλαμβάνει υπεύθυνος Π.Ε. ο κ. Θεόδωρος Ρουσσιάς και εκπονούνται δεκαεννέα προγράμματα.

Αρχές του 1996 αναλαμβάνει εκ νέου & μέχρι και σήμερα ο κ. Αθανάσιος Καραγιάννης και ο αριθμός των προγραμμάτων που υλοποιήθηκαν εκείνη την σχολική χρονιά ανέρχεται σε τριάντα εφτά.

Το 1997 μαζί με την Παγκόσμια Διάσκεψη για το περιβάλλον στη Θεσσαλονίκη, έρχεται και η διευρυμένη εξομοίωση των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, όπου η Π.Ε. διδάσκεται ως ξεχωριστό μάθημα.

Η εκπαιδευτική κοινότητα λοιπόν έχει πια και τη γνώση και την ευαισθησία. Το ενδιαφέρον των μαθητών γίνεται όλο και πιο ζωηρό και οι γονείς συμπαρίστανται στην όλη προσπάθεια.

Τα προγράμματα Π.Ε. γίνονται όλο και περισσότερα και ποιοτικότερα. Η αξιολήλυτη αυτή δυναμική που παρουσιάζεται οδηγεί την σχολική χρονιά 2007-2008 στην εκπόνηση 125 προγραμμάτων με τη συμμετοχή του 1/3 περίπου του μαθητικού δυναμικού του Νομού.

Η θεματολογία των προγραμμάτων είναι μεγάλη και ποικίλη, ξεκινάει από θέματα τοπικού χαρακτήρα και επεκτείνεται σε θέματα παγκόσμιου ενδιαφέροντος. Μέσα από την αξιολόγηση αυτών προκύπτει ότι επιτυγχάνονται οι σκοποί και οι στόχοι της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

* ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ Π.Ε.

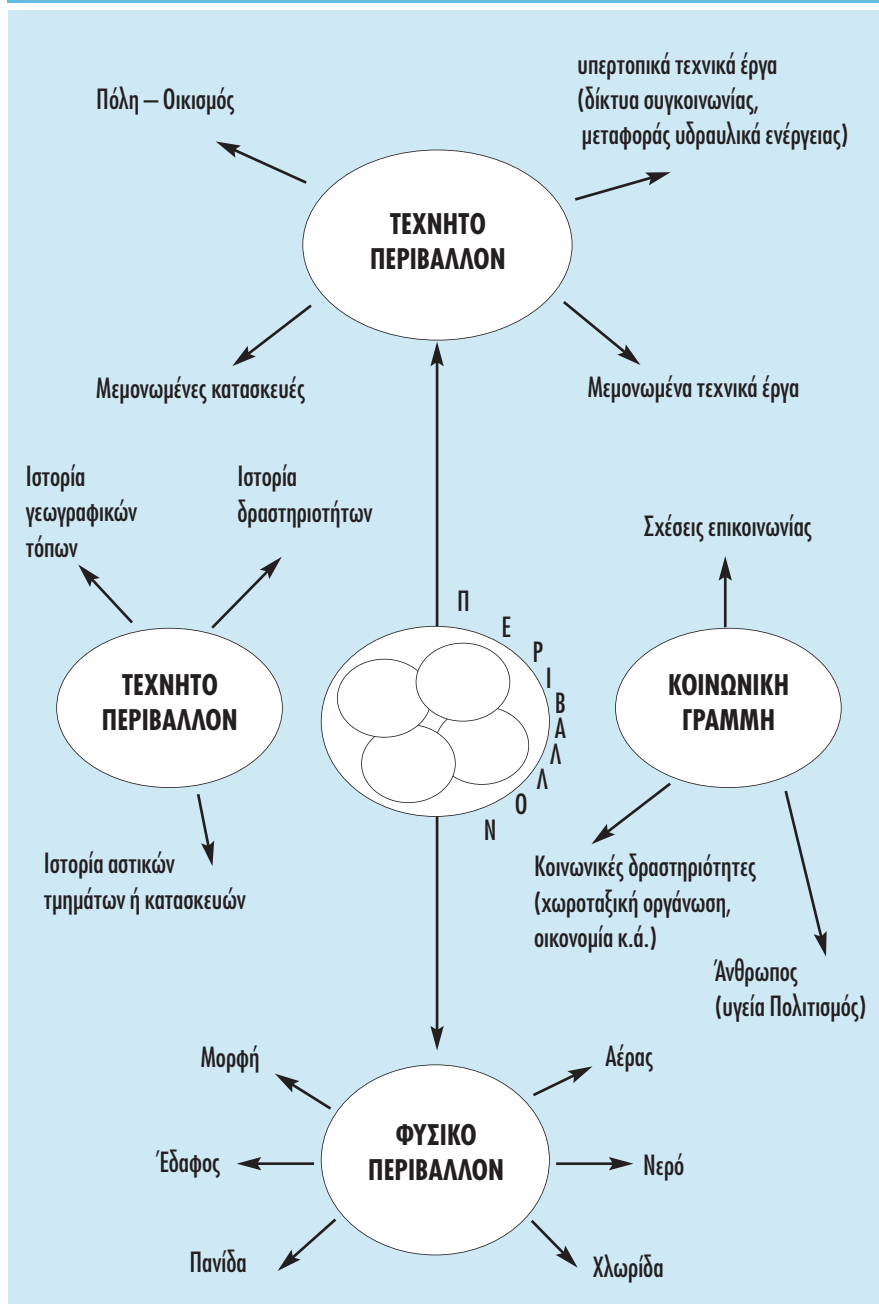
Είναι να βοηθήσει τους νέους :

- Να αποκτήσουν γνώση και ευαισθησία για το συνολικό περιβάλλον
- Να αναπτύξουν μια βασική αντίληψη για το συνολικό περιβάλλον και τις αλληλεπιδράσεις ανθρώπου και περιβάλλοντος,
- Να αναπτύξουν τις αναγκαίες δραστηριότητες για να ερευνήσουν το συνολικό περιβάλλον, να προσδιορίσουν και να λύσουν τα περιβαλλοντικά προβλήματα

- Να αποκτήσουν κοινωνικές αξίες και αισθήματα ευθύνης για την προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος,
- Να συμμετέχουν ενεργητικά στην προστασία του περιβάλλοντος,

- Να προσεγγίζουν κριτικά το περιβάλλον βασιζόμενοι σε οικολογικούς, πολιτικούς, οικονομικούς, κοινωνικούς και αισθητικούς συντελεστές.

ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΤΙΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΥΣ ΤΟΥ

3. Η ΟΜΑΔΑ

Η παιδαγωγική ομάδα αποτελείται από τους δασκάλους ή τους νηπιαγωγούς που επιθυμούν να πραγματοποιήσουν ένα πρόγραμμα Π.Ε. Είναι σκόπιμη η συμμετοχή όσο το δυνατόν περισσότερων εκπαιδευτικών για την πολύπλευρη αντιμετώπιση του προβλήματος που θα μελετηθεί.

Η παιδαγωγική ομάδα, πριν από οποιαδήποτε νύξη προς τους μαθητές, συναντιέται για να συζητήσει πάνω σε γενικό πλαίσιο σχετικό με τις δραστηριότητες που θα αναληφθούν και την απόφαση για ενεργητική συμμετοχή όλων των μελών της.

Πολλές φορές η παιδαγωγική ομάδα αποτελείται από μόνο ένα ή δύο δασκάλους-νηπιαγωγούς. Αυτή είναι η πραγματικότητα που θα πρέπει όμως να την υπερβούμε.

«Η επιλογή θέματος»

Το ζήτημα της επιλογής του θέματος αλλά και ο τρόπος είναι πολύ σημαντικά, γιατί μπορεί να αποβούν μοιραία για την ύπαρξη της ομάδας

Προτάσεις για θέματα μπορούν (και πρέπει) να υποβληθούν από όλους:

μαθητές, δασκάλους, γονείς κλπ. Αυτό που πρέπει να αποφεύγεται είναι η υποβολή προτάσεων από τους δασκάλους και μόνον.

Καταγράφονται όλα τα θέματα που προτείνονται, γίνεται μια πολύ αδρή ομαδοποίησή τους και στη συνέχεια παίρνουν το λόγο ΟΛΟΙ ΑΝΕΞΑΙΡΕΤΑ οι μαθητές για να πουν τη γνώμη τους για τα προτεινόμενα θέματα, τα υπέρ & τα κατά.

Ακόμα κι αν αυτή η διαδικασία αποβεί χρονοβόρα είναι ουσιαστική, γιατί μπορούν οι δάσκαλοι & νηπιαγωγοί να εκτιμήσουν τις ιδιαίτερες ευαισθησίες των μαθητών.

Είναι επίσης δυνατόν να μην τελειώσει η επιλογή σ' αυτή την πρώτη συνάντηση και να χρειαστεί και δεύτερη.

Η απόφαση για το θέμα του προγράμματος πρέπει να λαμβάνεται με δημοκρατικό τρόπο. Αφού μέσα από τη συζήτηση καταλήξουμε σε δύο-τρία θέματα, κάνουμε, ίσως, ψηφοφορία για να βγάλουμε το θέμα με το οποίο θα ασχοληθούμε. Αυτός είναι ένας κανόνας

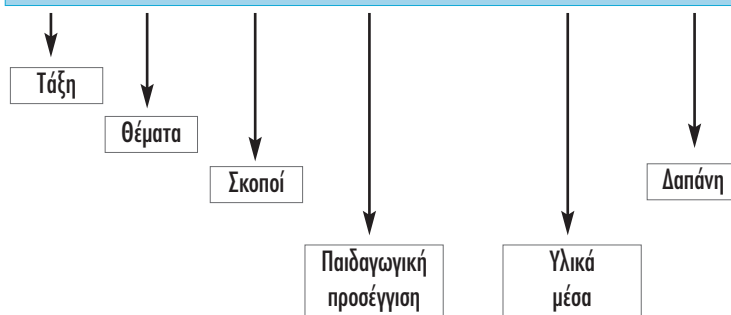
ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ Π.Ε.

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΥΠΕΠΘ

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Εκδήλωση ενδιαφέροντος από εκπαιδευτικούς και υποβολή σχεδίου πρότασης στο Σύλλογο διδασκόντων

ΣΧΕΔΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Παιδαγωγική Συνεδρίαση Συλλόγου Διδασκόντων (εξασφάλιση προϋποθέσεων για την εφαρμογή)

Ενημέρωση μαθητών (διαλογικός προβληματισμός και τελική επιλογή θέματος)

Ενημέρωση Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων

Υποβολή τελικού σχεδίου του προγράμματος στη διοίκηση για έγκριση

που έχει εξαιρέσεις...

4. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ-ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

Στη μαθητική ομάδα Π.Ε., ο δάσκαλος απεκδύεται το ρόλο που έχει στην παραδοσιακή σχολική διαδικασία

αία. Κανείς δεν περιμένει από αυτόν να είναι ο «παντογνώστης θησαυρός», η «εγκυκλοπαίδεια», από την οποία οι μαθητές θα αντλήσουν πληροφορίες και γνώσεις. Η δράση του βρίσκεται κρυμμένη στο παρασκήνιο και ποτέ στο προσκήνιο, αφού πρωταγωνιστές είναι οι μαθητές. Ο δάσκαλος παρέχει τη βοήθεια

του, όταν αυτή είναι απαραίτητη και συνήθως μόνο όταν οι ίδιοι οι μαθητές τη ζητήσουν. Συμμετέχει ως ισοτίμο μέλος της ομάδας, χωρίς ποτέ να αναλαμβάνει διευθυντικές πρωτοβουλίες. Οι παρεμβάσεις του γίνονται πολύ προσεκτικά και μόνο μετά από πολύ σκέψη. Ο ρόλος του είναι υποστηρικτικός, συμβουλευτικός, συντονιστικός, εξομαλυντικός. Πρέπει να κάνει υπομονή, ώστε τα αναφερόμενα προβλήματα να επιλύονται από την ίδια την ομάδα. Όταν αυτό είναι αδύνατο, τότε επεμβαίνει πολύ διακριτικά και ήπια για την επίλυση τους.

Ένα άλλο ζήτημα που αφορά το ρόλο του δασκάλου είναι το ζήτημα της «ατμόσφαιρας» που επικρατεί στην ομάδα.

Οι μαθητές είναι ήδη υπερβολικά φορτωμένοι με μαθήματα του σχολείου, με φροντιστήρια, με ωδεία, ώστε ο ελεύθερος χρόνος τους είναι πολύ περιορισμένος. Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση δεν πρέπει να αποτελέσει μια ακόμα πηγή άγχους —ένα ακόμη βάρος στις πλάτες τους. Γι' αυτό το λόγο πρέπει στην ομάδα οι μαθητές να βρίσκουν χαρά, κατανόηση, δυνατότητα ελεύθερης έκφρασης, συντροφικότητα, ασφάλεια, επιβεβαίωση και συνεργατικότητα..

Το συντονισμό, τον έλεγχο και την αξιολόγηση του προγράμματος έχουν: ο Διευθυντής του σχολείου, ο Υπεύθυνος Π.Ε. και κατ'επέκταση οι Σχολικοί Σύμβουλοι και ο Διευθυντής Εκπαίδευσης του Νομού και όλα περνούν από την Επιτροπή Σχολικών Δραστηριοτήτων της Δ/σης όπου εκπροσωπούνται όλοι...
-με τη επίβλεψη φυσικά της διοίκησης της Περιφέρειας και του ΥΠΕΠΘ.

5. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ Π.Ε.

Στο γραφείο της Διεύθυνσης Π.Ε. του Νομού μας άρχισε από την πρώτη χρονιά εφαρμογής της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης μία προσπάθεια για συλλογή όσο το δυνατόν περισσότερων στοιχείων που θα βοηθούσαν τον εκπαιδευτικό σ' αυτό το έργο.

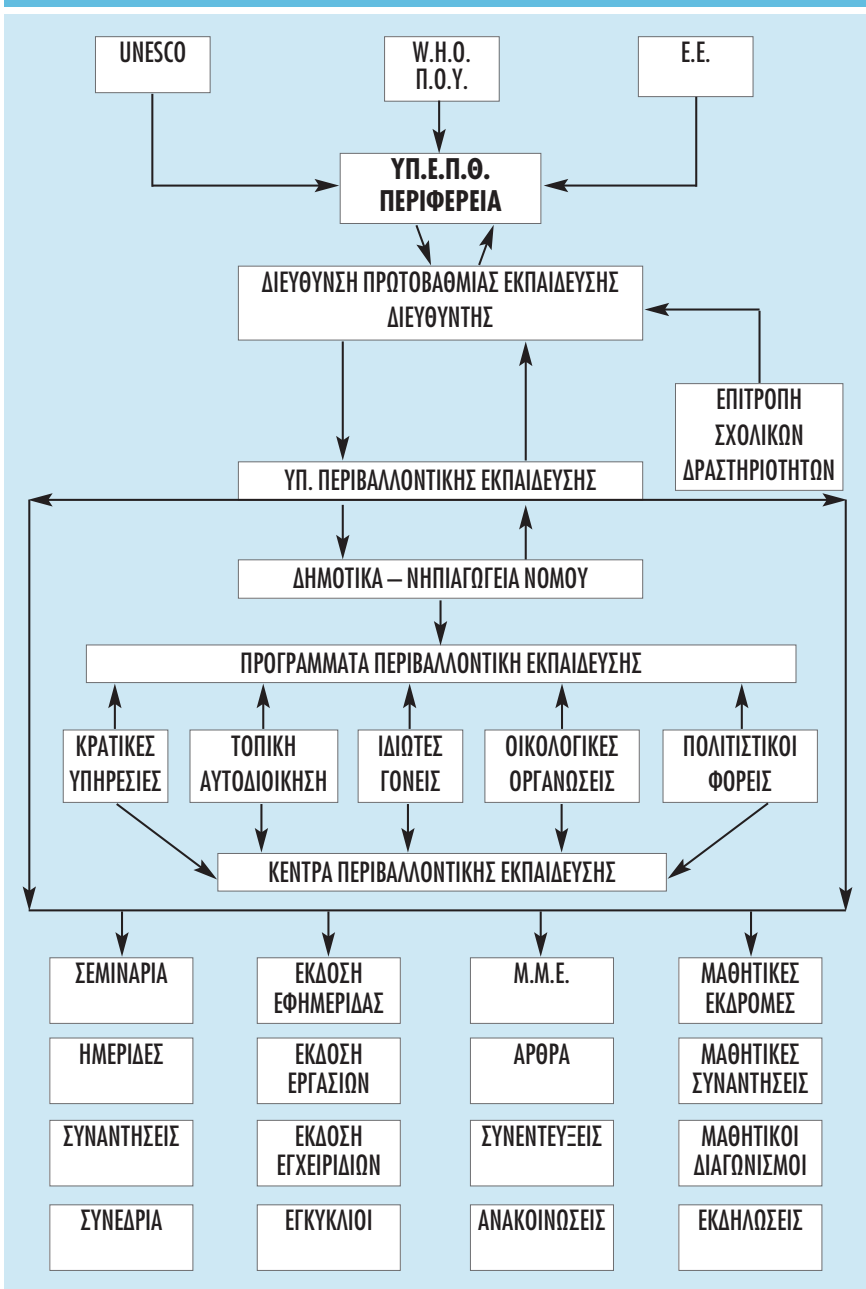
Σήμερα το τμήμα Π.Ε. διαθέτει μια αξιολογη δανειστική βιβλιοθήκη, πλήθος περιοδικών και εντύπων όλων των σχετικών φορέων, πακέτα εφαρμογής προγραμμάτων Π.Ε., βιντεοθήκη, σειρά σλάντς, χάρτες, αφί-

σες κτλ.

Επίσης συνεχώς φτάνουν στα γραφεία (πάνω από 150 έως σήμερα) βιβλία με ενδεικτικές εργασίες Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης από σχολεία άλλων νομών.

Σημαντική βοήθεια επίσης προβλέπεται ότι θα προσφέρει ο Υπεύθυνος Π.Ε. με την εποπτεία και τον συντονισμό των προγραμμάτων, με εκδηλώσεις και σχετικές συνεδρίες, καθώς και οι διάφοροι κυβερνητικοί

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ Π.Ε.

και μη φορείς με τους οποίους το τμήμα Π.Ε. βρίσκεται όλα αυτά τα χρόνια σε επαφή αρμονικής συνεργασίας.

Με λίγα λόγια ο εκπαιδευτικός που θα θελήσει να εφαρμόσει στο σχολείο του κάποιο πρόγραμμα Π.Ε. έχει στη διάθεση του (με τη μορφή δανεισμού) στοιχεία για οποιοδήποτε θέμα, τουλάχιστον για το ξεκίνημα.

* Τα εκπαιδευτικά πακέτα (μουσειοσκευές ή βάλιτσάκια) έχουν μεγάλη αξία διότι αναλύουν πολύ καλά τα θέματα που πραγματεύονται και περιέχουν πολλές εκπ/κές δραστηριότητες, με έμφαση στη βιωματική προσέγγιση των θεμάτων από τους μαθητές. Αποτελούν έτσι ένα όπλο στα χέρια του εκπαιδευτικού που θέλει να αρχίσει ένα πρόγραμμα Π.Ε. και καθώς δουλεύονται προσφέρουν πολλά και στο γνωστικό επίπεδο των μαθητών. Η Δ/ση Α/θμιας Εκπ/σης του Νομού έχει παράγει περί τα 10 εκπ/κά πακέτα (!) και έχει στη διάθεσή της πολλά περισσότερα από άλλους Φορείς. Αυτά έχουν κοινοποιηθεί με σχετικές εγκυκλίους - όπως και η σχετική με την Π.Ε. βιβλιογραφία - και τα γνωρίζουν και τα χρησιμοποιούν όλοι οι εκπαιδευτικοί.

** Στην εποχή μας φυσικά μεγάλη βοήθεια προσφέρει, σε εκπαιδευτικούς αλλά και μαθητές, το διαδικτυο με πολλές σχετικές ιστοσελίδες, όπως του ΥΠΕΠΘ - των ΚΠΕ (kpe.gr) και πολλών σχετικών φορέων, αλλά και άλλων σχολικών μονάδων!

*** Σημαντικό ρόλο επίσης, που όλοι αναγνωρίζουν, παίζουν και οι επιμορφωτικές συναντήσεις (σεμινάρια, ημερίδες κτλ) οι οποίες δεν απουσιάζουν ποτέ από τον προγραμματισμό της Δ/σης Α/θμιας Εκπ/σης. Οι πολύ καλοί συνεργάτες, όπως το ΚΠΕ Μακρινίτσας, η ΠΕΕΚΠΕ, οι ΟΤΑ και όλοι γενικά οι τοπικοί σχετικοί Φορείς εξασφαλίζουν την επιτυχία, την επιστημονικότητα και όχι μόνο, αυτών.

Κατά καιρούς και άλλα επιμορφωτικά προγράμματα π.χ. ΕΠΕΑΕΚ, έρχονται να συνθέσουν το πάζλ της διαρκούς επιμόρφωσης δασκάλων και νηπιαγωγών και η Δ/ση Α/θμιας Εκπ/σης δεν αφήνει καμιά ευκαιρία να πάει χαμένη...

6. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ...

Στα προαναφερόμενα πρέπει να αναφέρουμε συμπληρωματικά και τα εξής:

■ Σχετικά με ότι αναφορά την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών ΠΕ, αλλά και τις εκδηλώσεις οποιασδήποτε μορφής διοργανώνει η Δ/ση Α/θμιας Εκπ/σης στους χώρους των σχολείων με τη συμμετοχή μαθητών, γίνεται προσπάθεια αυτές να είναι κάθε χρονιά διαφορετικές, ενδιαφέρουσες, σύγχρονες, καινοτόμες και να αποφέρουν εμφανή αποτελέσματα... π.χ. την προηγούμενη σχολική χρονιά 2007-2008, έγινε για πρώτη φορά ο εορτασμός όλων των Παγκόσμιων Ημερών που αφορούν το Περιβάλλον, μέσα στις τάξεις, με παρουσίαση του κάθε θέματος μέσω της μουσικοκινητικής αγωγής! Στο τέλος δε αυτών των εκδηλώσεων εκδόθηκε Περιβαλλοντικό σχετικό σημειωματάριο που διανεμήθηκε σε όλους του εκπ/κούς. Αυτή είναι η 5η περιβαλλοντική έκδοση της Δ/σης Α/θμιας Εκπ/σης του Νομού. Επίσης διοργανώθηκε εισαγωγικό σεμινάριο (4ων ημερών) Π.Ε. για πρώτη φορά στο νησί της Σκιάθου όπου συμμετείχαν σχεδόν όλοι οι εκεί εργαζόμενοι εκπ/κοί, οι οποίοι, εκτός των άλλων δυσκολιών που αντιμετωπίζουν, δεν έχουν συχνά ευκαιρίες για την παρακολούθηση τέτοιων επιμορφωτικών σεμιναρίων. Αυτή η ενέργεια θα επαναληφθεί φέτος και στα άλλα νησιά μιας και έτυχε της γενικής αποδοχής. Πολύ καλά ήταν και τα σεμινάρια για την Π.Ε. (ΕΠΕΑΕΚ)

που διοργανώθηκαν σε όλη την περιφέρεια Θεσσαλίας υπό την επίβλεψη της Γεωπονικής Σχολής του Πανεπιστημίου και την αιγίδα του Ε.Μ. Πολυτεχνείου, τα οποία παρακολούθησαν αρκετοί εκπ/κοί. Τα σχολεία μας όμως και οι δάσκαλοι αυτών έλαβαν μέρος και σε πλήθος άλλων τέτοιων εκδηλώσεων που έγιναν από τα ΚΠΕ και άλλους Φορείς...

■ Ακόμη πρέπει να αναφέρουμε οπωσδήποτε τη μεγάλη βοήθεια που προσφέρουν στο έργο μας τα ΚΠΕ όλης της χώρας και ιδιαίτερα το τοπικό μας ΚΠΕ Μακρινίτσας. Εκτός των άλλων εκπαιδευτικών εκδρομών-επισκέψεων, που πραγματοποιούν τα σχολεία που εφαρμόζουν προγράμματα Π.Ε., σημαντικό ρόλο παίζουν και οι επισκέψεις στα ΚΠΕ όπου γίνεται συστηματική δουλειά με πολύ καλά αποτελέσματα. Και σε αυτόν τον τομέα τα σχολεία ΠΕ του νομού πρωτοπορούν με πλήθος εκπαιδευτικών επισκέψεων.

■ Τέλος να αναφέρουμε και την τελική εκδήλωση «παρουσίασης των προγραμμάτων Π.Ε.», η οποία γίνεται κάθε χρόνο με την ευκαιρία του εορτασμού της Παγκόσμιας Ημέρας Περιβάλλοντος (5η Ιουνίου), με πολύ καλή συμμετοχή σχολείων, όπου εκτός των άλλων μας δίνονται οι ευκαιρίες αξιολόγησης των προγραμμάτων και Δημοσιοποίησης των Δράσεων των μαθητών, το άνοιγμα στην κοινωνία που προα-

ναφέραμε... Παράλληλα παρουσιάζονται και οι τυχόν Διεθνείς συνεργασίες που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της εκάστοτε σχολικής χρονιάς .

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ...

Με όλα όσα αναφέρθηκαν μέχρι εδώ πιστεύουμε ότι ο οποιοσδήποτε και όχι μόνο ο οικολογικά ευαισθητοποιημένος πολίτης, μπορεί να καταλάβει ότι η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση δεν είναι μια πολυτέλεια, αλλά μια αναγκαιότητα των καιρών . Το σήμερα είναι δύσκολο, αλλά το αύριο στα χέρια των παιδιών μας ας γίνει καλύτερο. Το ΥΠΕΠΘ σήμερα έχει περισσότερο από κάθε άλλη φορά καταλάβει την μεγάλη αξία και προσφορά της Π.Ε. και προχωρεί με γρήγορα, σταθερά και θετικά βήματα στην ενίσχυση της, λαμβάνοντας και αυτό το μεγάλο ενδιαφέρον των μικρών μαθητών και των μηνυμάτων που αυτοί στέλνουν προς κάθε κατεύθυνση!

Ο Νομός Μαγνησίας, στην ΠΕ, είναι πάντα μπροστά της σε όλες αυτές τις προσπάθειες για τη διάσωση του ενός και μοναδικού μας σπιτιού, του πλανήτη ΓΗ και στέλνει, πιστεύοντάς το ακράδαντα, το μήνυμα ότι :

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΜΑΘΟΥΝ ΑΠΟ ΜΙΚΡΑ ΝΑ ΑΓΑΠΟΥΝ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΠΟΡΕΙ ΚΑΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΔΙΑΔΡΑΜΑΤΙΣΕΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΡΟΛΟ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΤΟΥΣ ΠΑΙΔΕΙΑ !

Αποχαιρετισμός στον Χρήστο Πέγιο
Οι καλοί και αγαπητοί φεύγουν νωρίς!!!

Αγαπητέ φίλε, συνάδελφε και συναγωνιστή σε όλα τα επίπεδα. Χαμογελαστή πρωτοπόρε στον αγώνα για το περιβάλλον και υπερασπιστή της αλήθειας, της δικαιοσύνης, της ηθικής. Δάσκαλε με όλη τη σημασία της λέξης!!! Υπόδειγμα σε όλα τα επίπεδα!!! Μόνο καλές μνήμες, πλούσιες από χιούμορ, μεράκι, συνέπεια και υπευθυνότητα έχουμε από σένα πολυτάλαντε Χρήστο!!! Πάντα η καλή σου κουβέντα στις δύσκολες στιγμές κι εκείνο το αστείρευτο χιούμορ σου!!!

Η οικογένεια της ΠΕΕΚΠΕ θρηνεί για τον πρόωρο χαμό σου. Το χαμόγελό σου μας συντροφεύει και μας δίνει ελπίδες να συνεχίσουμε αυτό, που δυστυχώς δεν πρόλαβες να ολοκληρώσεις. Σ' ευχαριστούμε για όλα όσα προσέφερες πλουσιοπάροχα. Είσαι μέσα στην καρδιά μας.

Σ' αγαπάμε και μας λείπεις πολύ!!!!

Το Δ.Σ. ΠΕΕΚΠΕ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΚΕΝΤΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΡΝΑΪΑΣ

Αγαπητοί συνάδελφοι,

Την περασμένη Παρασκευή 15/05/2009 κηδέψαμε έναν αγαπημένο φίλο και εκλεκτό συνάδελφο το Χρήστο τον Πέγιο, ο οποίος μετά από πολυετή αγώνα έχασε τη μάχη με τον καρκίνο και τώρα αναπαύεται στο κοιμητήριο του Βάβδου Χαλκιδικής.

Ήταν μια μέρα που έμοιαζε με τη Μεγ. Παρασκευή σε όλα: η Άνοιξη παρούσα και ολάνθιστη, μες την καλή της ώρα!

Ο ουρανός ολοκάθαρος, ο ήλιος δυνατός και κυρίαρχος, τα πουλιά χαλούσαν τον τόπο με τις φωνές τους!

Μόνο ο πένθιμος ήχος της καμπάνας θύμιζε ότι ένας άνθρωπος είχε σταματήσει το ορατό του ταξίδι στη θάλασσα της ζωής για να συνεχίσει εκείνος το αόρατο ταξίδι, στο άγνωστο!

Ο άνθρωπος αυτός όμως ήταν δικός μας συνάδελφος. Ο αγαπημένος φίλος που με το κέφι, το μπρίο και τα χωράτα του δεν άφηγε κανέναν ασυγκίνητο.

Ο συμπαραστάτης, ο οδηγός, ο μπροστάρης σε όλες σχεδόν τις κινήσεις.

Άνθρωπος πολυμήχανος, πολυάσχολος και πολυσιχδής. Εκπαιδευτικός (φιλόλογος), συνδικαλιστής τοπικά και πανελλαδικά, αυτοδιοικητος, αγρότης, κτηνοτρόφος, χειριστής πάσης φύσεως μηχανημάτων, οδηγός κάθε είδους τροχοφόρου, εμπικωχτής όλων των εκδηλώσεων του σχολείου, του Κ.Π.Ε. στο οποίο υπηρέτησε με την πρώτη παιδαγωγική ομάδα από τον Φεβρουάριο του 1999 μέχρι τον Ιούνιο του 2004, όταν εμφανίστηκαν οι πρώτες ακιές (κυριολεκτικά) στην υγεία του.

Ελικρινά πιστεύουμε ότι τόσα χρόνια άντεξε ακριβώς επειδή ήταν ο αγωνιστής που το πάλεμα ήταν στο αίμα του, ουστατικό στοιχείο της ζωής του!

Ακόμα και τις τελευταίες στιγμές του έδωσε τη μάχη χαμογελώντας και έτσι έφυγε!

Ο Χρηστάκος μάς λείπει! Πολύ! Θα τον θυμόμαστε όχι από υποχρέωση αλλά με αγάπη γιατί ζει μέσα στην καρδιά μας και η θέση που κατέχει του ανήκει επάξια!

Καλό ταξίδι σύντροφε, καλό κατεύοδιο φίλε Χρήστο!!!

Αρναία 20/05/2009

Η Παιδαγωγική Ομάδα του Κ.Π.Ε. Αρναίας

Υπεύθυνοι Λειτουργίας

επιμέλεια: Δ. Σουβατζή

Κ.Π.Ε.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Που πατάει και που πηγαίνει η Π.Ε.;

Συζητάμε με τους Υπεύθυνους Λειτουργίας των Κ.Π.Ε. Αστικών κέντρων:

1. Αργυρούπολης - Αττικής
2. Ελευθερίου-Κορδελιού - Θεσσαλονίκης

Γιώργος Φαραγγιτάκης: Υπεύθυνος Λειτουργίας Κ.Π.Ε. Αργυρούπολης Αττικής

• Ποιά είναι η γνώμη σας για το ρόλο των Κ.Π.Ε. στην ανάπτυξη του θεσμού της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Π.Ε.);

Ο ρόλος των Κ.Π.Ε. είναι σημαντικός. Τα Κ.Π.Ε. προσφέρουν πολλά στα Σχολεία, είναι μονάδες ιδαικτικές για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, προάγουν τη συλλειτουργία σε τοπικό επίπεδο και ανοίγουν ορίζοντες με τις διεθνείς συνεργασίες. Βέβαια παίρνοντας υπόψη τα συνολικά προβλήματα του θεσμού της Π. Ε. και τα γενικά προβλήματα του Εκπαιδευτικού μας συστήματος, καταλαβαίνουμε ότι άλλο είναι αυτό που γίνεται σήμερα στα Κ.Π.Ε. και άλλο αυτό που θα έπρεπε ή θα μπορούσε να γίνει. Για πολλά χρόνια, το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν χρηματοδοτείται από τις Κυβερνήσεις όπως πρέπει και έτσι στερείται υποδομών, εξοπλισμών, κατάλληλου ανθρώπινου δυναμικού, ενώ το περιεχόμενο όπως και μεθοδολογία της Εκπαίδευσης βρίσκονται πολύ πίσω από τις ανάγκες της εποχής. Σοβαρά προβλήματα υπάρχουν στη Διοίκηση και στην Οργάνωση της Εκπαίδευσης. Στη λειτουργία έχει υπεισέλθει και η λογική των πελατειακών σχέσεων. Καταλαβαίνετε ότι με τέτοιες προϋποθέσεις βρίσκει έδαφος και η λογική της ήσσονος προσπάθειας από την πλευρά του ανθρώπινου δυναμικού. Όλα αυτά παίρνουν άλλες διαστάσεις αν σκεφτούμε ότι μιλάμε για τα παιδιά μας. Η ρήξη με αυτή την κατάσταση και ο αναπροσανατολισμός απαιτούν γενναίες πολιτικές αποφάσεις που αν δεν έχουν την κοινωνική συναίνεση, θα έχουν πολιτικό κόστος για την όποια παράταξη αναλάβει την ανασυγκρότηση. Σε κάποια προηγούμενη φάση αυτού του αρνητικού πλαισίου λειτουργίας, όταν τα παραπάνω προβλήματα δεν είχαν τη σημερινή οξύτητα, παρουσιάστηκε και αναπτύχθηκε ο θεσμός της Π.Ε. στηριζόμενος κυρίως στον αξιακό προσανατολισμό, το ενδιαφέρον και τον εθελοντισμό κάποιων εκπαιδευτικών. Προοδευτικά ανα-

πτύχθηκε θεσμικό πλαίσιο, πρόσωπα και δομές υποστήριξης, επιστημονικές συνεργασίες, άνοιγμα στην κοινωνία. Όμως η Π.Ε. εξακολουθεί να μην έχει τη θέση και την οικονομική στήριξη που της αντιστοιχεί, στα Σχολεία όπου συντελείται η εκπαίδευση. Ο σημερινός Κυβερνητικός σχεδιασμός, δεν συγκεκριμενοποιεί τίποτα σε σχέση με το μέλλον της Π.Ε. και την εντάσσει σε μια ζώνη πολιτισμού των Σχολείων, όπως είπε ο καθηγητής κ. Μπαμπινιώτης. Στη ζώνη αυτή κυριαρχούν τα πολιτιστικά και δεν προβλέπεται καμιά προτεραιότητα για την Π.Ε. Το πολυδιαφημισμένο Νομοσχέδιο που θα έβγαζε ο κ. Στυλιανίδης το καλοκαίρι του 2008 από τη Βουλή, ούτε και ξέρουμε τι γίνεται. Πάντως τα Κ.Π.Ε. όπως σχεδιάστηκαν το 1995 θα είχαν τις προϋποθέσεις για να στηρίξουν αποφασιστικά τα Σχολεία, τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές και να λειτουργήσουν τα ίδια πολύ καλά. Μετά το 2003 όμως ακολούθησαν μια πορεία με πολλά προβλήματα, που έχουν τις ρίζες τους στις γενικότερες αιτίες που σας περιέγραψα. Μια καλά σχεδιασμένη καινοτομία μέσα σε ένα εξαιρετικά προβληματικό σύστημα...

• **Θεωρείτε ότι η δουλειά των Κ.Π.Ε. υποστηρίζει την Π.Ε. που γίνεται στα Σχολεία ή μήπως τη συρρικνώνει;**

Το Κ.Π.Ε. υποστηρίζει τα προγράμματα Π.Ε. των Σχολείων, προσφέροντας εκπαιδευτικά προγράμματα με ποιότητα, τόσο στο γνωστικό όσο και στο μεθοδολογικό μέρος, επιμορφώνοντας τους εκπαιδευτικούς, παράγοντας εκπαιδευτικό υλικό και προσφέροντας δυνατότητες συμμετοχής σε θεματικά δίκτυα, τοπικές και διεθνείς συνεργασίες. Προσπαθεί να προωθήσει σε όλες τις δράσεις τις αξίες της οικολογικής ισορροπίας, της ποιότητας της ζωής και της βιωσιμότητας της ανάπτυξης. Πιστεύω ότι προϋπόθεση για να γίνουν όλα αυτά είναι η σταθερή σχέση Σχολείου – Κ.Π.Ε. και η καλή συνεργασία με τους Υπεύθυνους των Διευθύνσεων. Για να υπάρχει η σταθερότητα και η συνέχεια αυτής της συνεργασίας, κάθε Κ.Π.Ε. πρέπει να απευθύνεται κυρίως στα Σχολεία του Νομού του και στη συνέχεια της Περιφέρειας του. Η εκδρομική εκπαι-

• Θεωρείτε ότι η δουλειά των Κ.Π.Ε. υποστηρίζει την Π.Ε. που γίνεται στα Σχολεία ή μήπως τη συρρικνώνει;

Το Κ.Π.Ε. υποστηρίζει τα προγράμματα Π.Ε. των Σχολείων, προσφέροντας εκπαιδευτικά προγράμματα με ποιότητα, τόσο στο γνωστικό όσο και στο μεθοδολογικό μέρος, επιμορφώνοντας τους εκπαιδευτικούς, παράγοντας εκπαιδευτικό υλικό και προσφέροντας δυνατότητες συμμετοχής σε θεματικά δίκτυα, τοπικές και διεθνείς συνεργασίες. Προσπαθεί να προωθήσει σε όλες τις δράσεις τις αξίες της οικολογικής ισορροπίας, της ποιότητας της ζωής και της βιωσιμότητας της ανάπτυξης. Πιστεύω ότι προϋπόθεση για να γίνουν όλα αυτά είναι η σταθερή σχέση Σχολείου – Κ.Π.Ε. και η καλή συνεργασία με τους Υπεύθυνους των Διευθύνσεων. Για να υπάρχει η σταθερότητα και η συνέχεια αυτής της συνεργασίας, κάθε Κ.Π.Ε. πρέπει να απευθύνεται κυρίως στα Σχολεία του Νομού του και στη συνέχεια της Περιφέρειας του. Η εκδρομική εκπαι-

δευτική επίσκεψη σε Κ.Π.Ε. άλλης Περιφέρειας με βάση τα θεματικά ενδιαφέροντα, είναι το επόμενο σπουδαίο βήμα. Λόγω της στρεβλής κατανομής των Κ.Π.Ε. σήμερα (αφού πολλοί πολιτικοί φρόντισαν να κάνουν Κ.Π.Ε. στις εκλογικές τους περιφέρειες για να τις τονώσουν οικονομικά και να πάρουν ψήφους), συνήθως δε πραγματοποιείται η απαραίτητη πρώτη φάση. Έχει ενισχυθεί ο εκδρομικός και τουριστικός χαρακτήρας της Π.Ε.. Από την άλλη πλευρά, η ροή χρηματοδοτικών κονδυλίων που είχαν εξασφαλιστεί, για τα Σχολεία στο διάστημα 2002 – 2006 έχει διακοπεί. Στη Δευτεροβάθμια υπάρχουν σοβαρές δυσκολίες και έλλειψη κινήτρων, ενώ ιδιαίτερα στο Λύκειο όπου φοιτούν οι αυριανοί πολίτες, η κατάσταση σε σχέση με την Π.Ε. είναι απελπιστική. Εάν δεν υπάρχει παράλληλη θεσμική και οικονομική στήριξη της σχολικής μονάδας, η προσπάθεια είναι ατελής και τα αποτελέσματα περιορισμένα. Τα Κ.Π.Ε. είναι υποστηρικτικές δομές για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο εκπαιδευτικό σύστημα και όχι αυθύπαρκτες οντότητες. Αυτό πρέπει να γίνει σαφές και στους εκπαιδευτικούς, που υπηρετούν σε αυτά.

• Που βλέπετε να καταλήγει αυτή η κατάσταση;

Αυτή η κατάσταση έχει τις ρίζες της στις πολιτικές αποφάσεις που οδήγησαν στη στρεβλή κατανομή και στην κατασπατάληση των Κοινοτικών Κονδυλίων, στα έξοδα ταξιδιών, διαμονής και διατροφής. Έτσι δεν αναπτύσσεται Π.Ε. σε τοπικό επίπεδο με στόχο τη δημιουργία γνωστικών και αξιακών προϋποθέσεων για τη διαχείριση του τοπικού περιβάλλοντος, ούτε ενισχύεται το Σχολείο. Πιστεύω ότι αν δεν αλλάξει η πολιτική στρατηγική, το 2013 με το τέλος της χρηματοδότησης θα κλείσουν τουλάχιστον τα μισά Κ.Π.Ε. της χώρας και θα πάνε χαμένες και η μεγάλη ευκαιρία που έδωσε η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι μεγάλες επενδύσεις που έγιναν. Ενδιαφέρει άραγε αυτό τους πολιτικούς; Βέβαια η Π.Ε. τελικά θα νικήσει, γιατί στηρίζεται σε αξίες, ιδέες, οράματα, αναγκαιότητα και εθελοντισμό. Εμείς οι εκπαιδευτικοί δεν θα το βάλουμε ποτέ κάτω.

• Πόσο συμβάλλουν τα Κ.Π.Ε. στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών; Ποια προβλήματα ανακύπτουν σε αυτή την προσπάθεια;

Τα Κ.Π.Ε. έχουν όλες τις προϋποθέσεις για να προσφέρουν καλή επιμόρφωση στους εκπαιδευτικούς. Έχουν υποδομές και εργαλεία εκπαίδευσης, διεπιστημονικές ομάδες εκπαιδευτικών και των δύο βαθμίδων, δυνατότητες ανάπτυξης συνεργασιών με Επιστημονικά Ιδρύματα, προσβασιμότητα σε πεδία εφαρμογών, συνεργασία με την τοπική κοινωνία και χρηματοδότηση (όλα αυτά ισχύουν εκτός εκείνων των περιπτώσεων των προβληματικών Κ.Π.Ε. που κάποιοι ασυλλόγιστα ίδρυσαν). Έτσι λοιπόν σε στενή συνεργασία με τους Υπευθύνους Π.Ε. των Διευθύνσεων, που γνωρίζουν τους εκπαιδευτικούς των Σχολείων τους και τις επιμορφωτικές τους ανάγκες, μπορούν να γίνουν σπουδαία σεμινάρια σε τοπικό επίπεδο. Δυστυχώς, ενώ μέχρι το 2002 παίρναμε άδεια για τετραήμερα σεμινάρια (δύο εργάσιμες, δύο αργίες), σήμερα ο επιμορφωτικός χρόνος που εγκρίνει το ΥΠ.Ε.Π.Θ. είναι συνήθως δύομισή μέρες (με δύο αργίες!). Δεν ενθαρρύνεται η συνεργασία με τις τοπικές Διευθύνσεις. Τάσεις εκφυλισμού υπάρχουν και στα θεματικά δίκτυα.

• Ποιά νομίζετε ότι μπορεί να είναι η «ιδανικότερη» σχέση των Κ.Π.Ε. με την τοπική κοινότητα στην οποία λειτουργούν;

Η διαχείριση του περιβάλλοντος και η αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων μπορεί να γίνει σε διεθνές επίπεδο με αποφάσεις διεθνών οργανισμών και διασκέψεων, σε εθνικό επίπεδο με επιμόρφωση και εφαρμογή κατάλληλου θεσμικού πλαισίου και λήψη αποφάσεων, που υλοποιούνται με συμμετοχή φορέων και πολιτών αλλά κυρίως, πρακτικά, σε τοπικό επίπεδο. Κάθε τοπική κοινωνία είναι αντιμέτωπη με συγκεκριμένα περιβαλλοντικά προβλήματα που μπορεί να είναι έκφραση παγκόσμιων ή εθνικών προβλημάτων, αλλά σίγουρα έχουν τα δικά τους ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Το Κ.Π.Ε. συνήθως προσαρμόζει τη θεματολογία του στη φυσιογνωμία και τα προβλήματα της περιοχής στην οποία βρίσκεται. Αν δώσει βάρος στη συνεργασία με τα Σχολεία

της περιοχής του, με την Τοπική και Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, με τα Επιστημονικά Ιδρύματα της περιοχής, με τους Κυβερνητικούς και μη Κυβερνητικούς φορείς, τους διάφορους Συλλόγους κ.α., τότε δημιουργεί μια σημαντική βάση. Είναι βάση δημοκρατικού διαλόγου με ευρεία συμμετοχή, βάση δημιουργίας γνωστικού και αξιακού υποβάθρου και βάση συνεργασίας για την ανάληψη συγκεκριμένων πρακτικών και δράσεων. Συμβάλλει στη συλλειτουργία και γίνεται τόπος συναπόφασης.

• Τι έχετε να πείτε για το μέλλον των Κ.Π.Ε.;

Στα Κ.Π.Ε. σήμερα πέραν των όσων ανέφερα παραπάνω έχουν συσσωρευθεί πολλά προβλήματα. Εκκρεμούν θεσμικές και οικονομικές ρυθμίσεις από το 2003, έχουν αφαιρεθεί κίνητρα από τους εκπαιδευτικούς, υπάρχει απλήρωτη εργασία, οι διαδικασίες επιλογής Υπευθύνων και εκπαιδευτικών δεν είναι αξιοκρατικές, αφού σκόπιμα υποβαθμίζουν το σχετικό παραχθέν κατά το παρελθόν έργο του υποψηφίου. Τα Κ.Π.Ε. δεν κατευθύνονται από τη Διοίκηση σε συνεργασίες με την τοπική κοινωνία, ενώ η χρηματοδότηση των Διαχειριστικών Επιτροπών έχει υποδιπλασιαστεί σε σχέση με το 2003. Σε πολλές περιπτώσεις η συνεργασία Κ.Π.Ε. και Υπευθύνων Π.Ε. εξακολουθεί να είναι προβληματική όταν κυριαρχούν προσωπικές ή συντεχνιακές λογικές. Βέβαια υπάρχει σταθερή χρηματοδότηση από το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης. Αυτή παρέχεται και στο όνομα της ανάληψης υποχρέωσης αυτοδύναμης λειτουργίας στο μέλλον. Το 2013 η χρηματοδότηση αυτή θα σταματήσει. Εμείς το 2005 υποβάλαμε στο ΥΠ.Ε.Π.Θ. από το Συνέδριό μας στη Ρόδο οικονομοτεχνική μελέτη για τη βιωσιμότητα των Κ.Π.Ε.. Θεσμικά, και η διαχειριστική επιτροπή (που μερικοί την έχουν δει μόνο σαν λύση για τα λειτουργικά έξοδα) είναι κεφαλαιώδεις εργαλείο για αυτή τη βιωσιμότητα. Το ΥΠ.Ε.Π.Θ. με τις επιλογές του, όπου αλλάζει κάτι μέχρι σήμερα και με τη γενικότερη απραξία του δεν δείχνει να ενδιαφέρεται για τη βιωσιμότητα του θεσμού. Φαίνεται ότι είναι πέρα από τη βούληση ή και τις δυνατότητες των αρμοδίων. Λύση υπάρχει και μπορούμε να την ξανασυζητήσουμε δημόσια.

Αστικών κέντρων

Συζητάμε με τον Ζήση Αγγελίδη
Υπεύθυνος Λειτουργίας του Κ.Π.Ε.
Ελευθερίου - Κορδελιού - Θεσσαλονίκης

• Τι έχετε να πείτε για τη «φυσιογνωμία» και το «ρόλο» των ΚΠΕ στην προώθηση της ΠΕ;

Τα ΚΠΕ είναι εκπαιδευτικές δομές που δημιουργήθηκαν, στελεχωθήκαν και λειτουργούν με βάση πρότυπα που προϋπήρχαν σε χώρες της Ε.Ε. πάνω από δυο δεκαετίες. Η μεταφορά ξένων προτύπων μπορεί να είναι μια καλή αφετηρία για τα πρώτα βήματα μιας εκπαιδευτικής καινοτομίας, όπως τα ΚΠΕ, δεν μπορεί, όμως, να εξελιχθεί δημιουργικά, αν οι στόχοι, οι διδακτικές προσεγγίσεις και οι μέθοδοι που υιοθετούν δεν αναπροσαρμόζονται στη βάση τοπικών ιδιαιτεροτήτων και παράλληλα με τους προβληματισμούς που αναδεικνύει η παιδαγωγική έρευνα.

Κατά τη γνώμη μου, δεν μπορεί ένα ΚΠΕ να εξελιχθεί δημιουργικά, αν δε στηρίζεται πάνω σε ένα γερό και σαφές παιδαγωγικό υπόβαθρο, έτσι που να διαχωρίζει και το ρόλο του από κάποιο «νέο τύπο σχολείου» που προάγει τη φυσιολατρία, την οικολογική ευαισθητοποίηση, τη διδασκαλία των φυσιογνωστικών μαθημάτων, τις δραστηριότητες «προσκοπικού χαρακτήρα» και εμμέσως, τη στήριξη της τοπικής οικονομίας, του τουρισμού και της επιχειρηματικότητας των περιφερειών της χώρας. Στη γενικευμένη λοιπόν κατάσταση της κοινωνικής-περιβαλλοντικής κρίσης, της κρίσης των αξιών, ο ρόλος του ΚΠΕ απο-

κτά περιεχόμενο στο πλαίσιο και σε σχέση με αυτή την ίδια την κρίση και τις συνθήκες της. Εκεί που η σχέση της παιδαγωγικής πράξης του ΚΠΕ με τη γενικευμένη κατάσταση της κρίσης παραγνωρίζεται, μετατρέπεται κατά την εκτίμησή μου η ίδια η παιδαγωγική πράξη σε μία αιτία αυτής της κρίσης. Το ΚΠΕ χάνει έτσι τον προσανατολισμό του και την ευκαιρία να συμβάλλει όσο μπορεί, όσο γίνεται, στη «βιώσιμη κοινωνία».

Αν, σε όλα αυτά, συνεκτιμήσουμε το ότι λίγα ΚΠΕ, μέχρι σήμερα, ανταποκρίθηκαν με νέους σχεδιασμούς στον επαναπροσδιορισμό της Π.Ε. ως Εκπαίδευσης για το Περιβάλλον και την Αειφορία (1997), θα λέγαμε, ότι χρειάζεται να δούμε από την αρχή τη φυσιογνωμία και το ρόλο των ΚΠΕ στην Περιβαλλοντική Αγωγή των μαθητών μας. Το ζητούμενο θα έλεγα ότι είναι, να αποκτήσουν τα ΚΠΕ εκείνη τη φυσιογνωμία στο εκπαιδευτικό μας σύστημα, έτσι ώστε να έχουν τη δυνατότητα καθένα από αυτά να απαντά με τη δυναμική και το έργο του, στη κοινωνική - περιβαλλοντική πραγματικότητα. Θεωρώ επίσης ποιοτικό στοιχείο και θα υποστήριζα αναγκαίο, κάθε ΚΠΕ να αποκτήσει τη δική του συγκεκριμένη φυσιογνωμία, τη δική του «ταυτότητα» με βάση τα φυσικά, κοινωνικά, πολιτισμικά, στοιχεία και τις ιδιαιτερότητες του περιβάλλοντος στο οποίο βρίσκεται. Τα ΚΠΕ θα αποκτήσουν και είναι αναγκαίο να αποκτήσουν κατά τη γνώμη μου το ρόλο του «ενεργού πολίτη». Δηλαδή εκείνου του πολίτη εκείνης της ενεργής εκπαιδευτικής δομής, που καλείται να βρει την ενέργεια που θα ενεργοποιεί ή θα θέσει σε κίνηση προς τη βιωσιμότητα άλλους φορείς, οργανισμούς, πολίτες κ.λ.π. της τοπικής του κοινωνίας.

Για να γίνει αυτό, στο συγκεντρωτικό μας σύστημα, αυτοί που έχουν την εξουσία και αποτελούν την «ευφυΐα του συστήματος» οφείλουν να διαμορφώσουν σαφή εκπαιδευτική πολιτική, για την ανάπτυξη της «βιωσιμότητας» ως απαραίτητου συστατικού στοιχείου οργανισμών, φορέων, άλλων κοινωνικών συστημάτων, αστικών περιοχών κ.λ.π. Έτσι ο ρόλος μας θα αποκτήσει περιεχόμενο, με πολλαπλές διαστάσεις και θα στοχεύει στην κοινωνική - περιβαλλοντική υγεία.. Το να κάνουμε πακέτα, επιμόρφωση, προγράμματα ΠΕ μονοήμερα ή πολυήμερα, δίκτυα,

συνεργασίες, τσάντες, καπέλα, μπλουζάκια, και ό,τι άλλο αποφασίζει η παιδαγωγική ομάδα χωρίς σαφή προσανατολισμό προς τη «βιωσιμότητα», μου θυμίζει αυτό που λένε «ο άλλος πνίγεται και εμείς λέμε τι άσπρο δέρμα έχει».

Με δύο λόγια θα έλεγα, είναι αναγκαίο πλέον να αλλάξει το σύστημα «ΚΠΕ.» που παραμένει δομικά αναλλοίωτο και κολλημένο στη κεντρική εξουσία. Να επαναπροσδιοριστούν αντικείμενο, μεθοδολογία, διδακτική, και να σταματήσει η συγκεντρωτική διαχείριση. Θεωρώ ότι έτσι θα αποκτήσει ή θα κατακτήσει κάθε ΚΠΕ φυσιογνωμία και ρόλο πιο καθαρό, πιο άμεσο πιο δημιουργικό για το στόχο που υπηρετεί.

• Η δουλειά των ΚΠΕ υποστηρίζει την ΠΕ στα σχολεία και πόσο συμβάλλουν τα ΚΠΕ στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην ΠΕ-εκπαίδευση για την αειφορία;

Όλοι γνωρίζουμε πια, ότι το «περιβάλλον» δεν ταυτίζεται με τη φύση. Όλοι γνωρίζουμε ότι η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση πρέπει να ξεπερνά τα διαχωριστικά όρια των επιστημονικών κλάδων και να είναι κοινωνικά κριτική, βιωματική και συστημική. Και όλοι γνωρίζουμε, ότι η Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και τη Βιωσιμότητα δεν είναι παρά η αγωγή του σύγχρονου πολίτη, ώστε να μπορέσει να κατανοήσει τη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη κοινωνία της αγοράς και τις συνέπειές της, πάνω στη φύση και στις φυσικές συνθήκες. Όταν λοιπόν το πρόγραμμα επιμόρφωσης εμπεριέχει τα στοιχεία που αναφέραμε, κατά τη γνώμη μου κάτι καλό γίνεται. Λίγοι, όμως, όταν σχεδιάζουν προγράμματα για τα ΚΠΕ ή όταν δημιουργούν δίκτυα ή όταν προγραμματίζουν το επιμορφωτικό τους έργο, το θυμούνται. Οι περισσότεροι βαδίζουν με γνώμονα τις βασικές τους σπουδές, άλλοτε εξοπλιζόμενοι τα ΚΠΕ ως εργαστήρια φυσικών επιστημών, άλλοτε αναζητώντας μύθους, πολιτισμικά ή γεωμορφολογικά, γεωφυσικά, γεωχημικά, υδροχημικά στοιχεία Άλλοι πάλι ψάχνουν τις πηγές, τα δάση, τα ποτάμια, τα σπήλαια, τα λουλούδια, τα αρωματικά φυτά, ή τα μνημεία της περιοχής τους. Ενώ, κάποιοι άλλοι βαδίζουν με γνώμονα δικά τους ενδόμυχα ενδιαφέροντα, στρέφοντας τα προγράμματα στις τέχνες, τις κατασκευές, τα παιχνίδια,

Αστικών κέντρων

τα θεατρικά δρώμενα. Και κάτι χειρότερο κατά τη γνώμη μου. Καλούνται πολλές φορές στα σεμινάρια ως επιμορφωτές ειδικοί, προκειμένου να αναλύσουν ή να αναπτύξουν επιστημονικά γεγονότα, καταστάσεις, θεωρίες κ.λ.π. Αυτό μάλλον στραβώνει παρά φωτίζει έναν εκπαιδευτικό που επιθυμεί να ασχοληθεί με την ΠΕ.

Τα προγράμματα επίσης των ΚΠΕ, δεν μπορεί να βασίζονται στο «τι γνωρίζουμε να κάνουμε», αλλά στο «τι πρέπει να κάνουμε» και συνεισφέρει στο «τι πρέπει να μάθουμε να κάνουμε». Και αυτά τα δυο ερωτήματα πρέπει να απαντηθούν με βάση, το «ποιοι» είναι οι στόχοι της Εκπαίδευσης για το Περιβάλλον και την Αειφορία και «ποιο είναι το περιεχόμενο της επιμόρφωσης της Εκπαίδευσης για το Περιβάλλον και την Αειφορία. Εάν λοιπόν η Παιδαγωγική Ομάδα κάποιου ΚΠΕ παράγει νέο έργο, δηλαδή με βάση τα στοιχεία της σημερινής κοινωνικής πραγματικότητας που όλοι μας βιώνουμε, σχεδιάσει και εφαρμόσει ένα πρόγραμμα το οποίο ανταποκρίνεται στις προσδοκίες ιδιαίτερα των μαθητών, αυτό αποτελεί και στοιχείο βιωσιμότητας του ίδιου του ΚΠΕ.

Θα έλεγα από την εμπειρία μου ότι αρκετά ΚΠΕ βρίσκονται σε καλό επίπεδο παροχής επιμορφωτικού έργου, καθώς και παροχής έργου προς τα σχολεία. Άλλα πάλι, το ρίχνουν στην επιστήμη με συνέπεια να πάει περίπατο η ικανότητα αυτοοργάνωσης της «γνώσης».

Θεωρώ βέβαια, ότι η κύρια ευθύνη ανήκει στο υπουργείο που δεν διαμόρφωσε ποτέ πολιτική παραγωγής στελεχών στο αντικείμενο, με συνέπεια από τη μια μέρα στην άλλη, ο οποιοσδήποτε εκπαιδευτικός σε ΚΠΕ να είναι και επιμορφωτής ή να σκεύη διοίκηση.

• Τι έχετε να πείτε για το μέλλον των ΚΠΕ;

Τα ΚΠΕ είναι ένας φορέας, εν μέσω πολλών άλλων, δημόσιου ή ιδιωτικού χαρακτήρα: υπουργείων, περιφερειακών και νομαρχιακών διευθύνσεων, διευθύνσεων εκπαίδευσης, Ο.Τ.Α., Ν.Α του Ε.Ι.Ν. αλλά και Μ.Κ.Ο., επιχειρήσεων (με τις οποίες συνδιαλέγεται), οργανώσεων πολιτών, σχολικών μονάδων. Τα πρόσωπα που τα απαρτίζουν συνεργάζονται με συναδέλφους υπεύθυνους Π.Ε., με συναδέλφους

που υπηρετούν στα σχολεία και με κάθε άλλον που στελεκώνει τους φορείς στους οποίους αναφερθήκαμε. Έχει ποτέ κάποιος σκεφτεί το εύρος των εξαρτήσεων του έργου που καλούνται οι Υπεύθυνοι και τα μέλη των παιδαγωγικών ομάδων των Κ.Π.Ε να φέρουν σε πέρας; Τους δείκτες απόδοσης, τα τεχνικά δελτία (μηνιαία, τριμηνιαία), την τυπική και άτυπη επικοινωνία που απαιτείται για κάθε απλή ή σύνθετη δουλειά που πρέπει να γίνει; Για να έχει μέλλον ένα ΚΠΕ, οφείλει να εξυπηρετεί το στόχο για τον οποίο έγινε. Μην ξεχνάμε ότι τα ΚΠΕ αποτελούν κομμάτι της δημόσιας εκπαίδευσης και έγιναν κατά μείζονα λόγο για τους μαθητές και για την υποστήριξη του έργου των εκπαιδευτικών. Εάν λοιπόν παράγουν έργο τέτοιο, που δεν μπορεί να παραχθεί στο σχολείο, έχει καλώς. Θα υπάρχει πάντα και θα υποστηρίζει τη «μόρφωση» του μαθητή, την «επιμόρφωση» του εκπαιδευτικού, θα ανοίγει νέες σελίδες στην εκπαίδευση. Εάν όχι, και το έργο που κάνει γίνεται και στο σχολείο, τότε χάνει το ρόλο του και τους λόγους ύπαρξής του.

Άποψή μου είναι βέβαια, ότι τα ΚΠΕ θα διατηρηθούν γιατί αποτελούν αναγκαιότητα με όποιο κόστος. Το θέμα είναι εάν και πότε θα γίνει η αποκέντρωση (διοικητική οργάνωση), έτσι που να αποκτήσουν μεγαλύτερη αυτονομία και να δουλεύουν με λιγότερη γραφειοκρατία. Μπορεί ο κρατικός συγκεντρωτισμός να είχε νόημα στην αρχή της δημιουργίας των ΚΠΕ. Το δημόσιο είχε το ρίσκο να αποφασίζει το ίδιο σε επιτελικό επίπεδο και οι Παιδαγωγικές Ομάδες, να εκτελούν. Σήμερα μετά από τόσα χρόνια και με την εμπειρία που αποκτήθηκε, η αυτονόμηση μερική ή ολική, αυτό είναι προς διερεύνηση, θα λειτουργήσει όχι στη βάση εντολών αλλά στο σχεδιασμό ενός έργου από ελεύθερους ανθρώπους, στο οποίο θα πρωταγωνιστούν οι ίδιοι. Η ελευθερία αποκτά συγκεκριμένη και βαριά ευθύνη στη συνείδηση των εκπαιδευτικών που υπηρετούν το θεσμό. Δεν θα φταίει η γραφειοκρατία και ο «άλλος». Η διαδικασία και το αποτέλεσμα προσαρμόζονται σε στρατηγικές που μπορεί να είναι ευέλικτες, να βελτιώνονται έτσι που να εξυπηρετούν την αποστολή του ΚΠΕ. Με την αυτονομία αποκτά νόημα και το πλαίσιο συντονισμού, επικοι-

νωνίας, με φορείς της τοπικής κοινωνίας, τα δίκτυα, η οργάνωση, η δράση, η αξιολόγηση κ.α. Αποκτά επίσης νόημα και ο απολογισμός του έργου κάθε κέντρου στο τέλος της χρονιάς, σε τοπικό ή εθνικό επίπεδο με τα άλλα κέντρα.

• Ποια θα ήταν η «ιδανικότερη» σχέση των ΚΠΕ με την τοπική κοινότητα στην οποία λειτουργούν;

Κατά τη γνώμη μου ένα ΚΠΕ οφείλει να ανατέμνει γεγονότα και καταστάσεις της ζωής σε τοπικό επίπεδο, να προκαλεί, να αμφισβητεί, να κρίνει και να δημιουργεί συνεργασίες και συμμαχίες για την αντιμετώπιση κάθε ζητήματος που αναδύεται και ασχολεί τις τοπικές κοινότητες. Οφείλει, να οδηγεί τους επισκέπτες - μαθητές σε μονοπάτια σκέψης διεισδυτικής και να φέρνει στο προσκήνιο ζητήματα της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτισμικής ζωής, συνδέοντάς τα με τα τοπικά και παγκόσμια περιβαλλοντικά προβλήματα, αλλά και με τις κυρίαρχες και αμφισβητούμενες αξίες. Οφείλει, να κάνει ένα πρώτο βήμα προς την αναζήτηση νέων αξιών, περισσότερο συναινετικών και συνετών. Και αυτό σε συνεννόηση και συνεργασία με τους φορείς που συγκροτούν την τοπική κοινωνία. Οφείλει το ΚΠΕ να μπει μπροστά για να δημιουργηθούν και να ασκούνται μακροχρόνια και σε βάθος οι κανόνες της «βιωσιμότητας».

Η ιδανικότερη σχέση με την τοπική κοινότητα θα δημιουργηθεί όταν, μελετηθεί η λειτουργία και καθοριστεί το διαχειριστικό πλαίσιο, και ο κανονισμός λειτουργίας κάθε ΚΠΕ με βάση τις ανάγκες και τα προβλήματα που μας υπαγορεύει η τοπική κοινότητα, και όταν επίσης καθορισθούν οι προϋποθέσεις και τα κίνητρα έτσι ώστε το ΚΠΕ να έχει συνεχή λειτουργία όλο το χρόνο. Κατά τη γνώμη μου τότε θα διαμορφωθούν νέες συνθήκες λειτουργίας και σχέσεις αλληλεγγύης με την κοινωνία που το περιβάλλει.

Όλα αυτά βέβαια προϋποθέτουν κόπο και τρόπο. Σοβαρή και διαρκή επιμόρφωση των στελεχών του, κίνηση, και αποφασιστικότητα για συγκρούσεις και ανατροπές, καθώς και τη δύναμη να μαθαίνουμε συνεχώς, αμφισβητώντας όλα όσα μας είναι εύκολα και γνώριμα. ...

«Ο Σπόρος»

Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής
Εκπαίδευσης
του Ε.Ε.Ε.Κ. Νάουσας

Η ομάδα μας

Μάρθα Καρβουνίδου
Γεωπόνος, εκπαιδευτικός
Εργαστήρι Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαί-
δευσης Κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.Κ.) Νάουσας

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΕ

στα σχολεία

Στο Εργαστήρι Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.Κ.) Νάουσας υλοποιούμε φέτος Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με τίτλο «Ο σπόρος». Με το πρόγραμμά μας αυτό —που θα ολοκληρωθεί τον επόμενο χρόνο, συμμετέχουμε στο Εθνικό Δίκτυο Σχολείων «Βιοποικιλότητα» του ΚΠΕ Καστοριάς. Δεν είναι η πρώτη φορά που οι μαθητές μας ασχολούνται με τέτοια θέματα. Τις δύο προηγούμενες χρονιές υλοποιήσαμε τα προγράμματα «κομποστ-ανακύκλωση οργανικών υλικών» και «Σγουρέ βασιλικέ μου και ματζουράνα μου. . .» με αντικείμενο τα αρωματικά φυτά.

Λίγα λόγια όμως για το σχολείο μας για συναδέλφους που ίσως δεν γνωρίζουν τι είναι τα Ε.Ε.Ε.Κ. Είναι σχολεία επαγγελματικής κατάρτισης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για Άτομα με Αναπηρία, ηλικίας 14-26 χρόνων.

Στα προγράμματα παίρνουν μέρος όλοι οι λειτουργικοί μαθητές του σχολείου.

Ο τρόπος που δουλέψαμε με τα παιδιά

Στην αρχή συζητήσαμε με μας μαθητές το θέμα και συμφωνήσαμε να το πραγματοποιήσουμε, αφού αποσπάσαμε την υπόσχεσή να λειτουργήσουμε ομαδικά και να συμμετέχουμε ενεργά.

Ξεκινήσαμε με το «θεωρητικό κομμάτι», θέτοντας ερωτήματα, τι είναι ο σπόρος, σε ποιες συνθήκες μπορεί να βλαστήσει κλπ. Οι μαθητές προσπαθούσαν ν' απαντήσουν αξιοποιώντας πρακτικές γνώσεις που είχαν από μας από προηγούμενες χρονιές. Αξίζει να σημειωθεί, ότι στο σχολείο υπάρχει θερμοκήπιο και

τα παιδιά έχουν εμπειρία στην καλλιέργεια των φυτών. Γενικά, προσπαθούσαμε να «βγάλουμε» απαντήσεις από τους μαθητές μας, οδηγώντας τους σταδιακά σ' αυτές. Μερικές φορές απαντούσαν τυχαία και τότε τους τονίζαμε ότι πρέπει πρώτα να σκεφτούν πριν απαντήσουν, τους βοηθούσαμε κι όταν καταλήγαμε στη σωστή απάντηση, τους επιβραβεύαμε. Οι απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα ήταν απλές και χωρίς ιδιαίτερες λεπτομέρειες, περιλάμβαναν τα κύρια σημεία, που στην πορεία θα αναδείκνυαν την πρακτική χρήση της πληροφορίας.

Για παράδειγμα:

Το ερώτημα «Τι χρειάζεται για να βλαστήσει ο σπόρος;»

διατυπώνεται ως εξής: (Εμείς): «Όταν σπέρναμε στο θερμοκήπιο, εκτός από το σπόρο, τι άλλο κάναμε;» (Οι μαθητές): «Ρίχναμε νερό».

Το συμπέρασμα ήταν ότι «Για να βλαστήσει ο σπόρος χρειάζεται νερό.»

Το ερώτημα για να έχει πρακτική χρήση διατυπώνεται ως εξής:

«Τι πρέπει να κάνουμε λοιπόν όταν θα σπείρουμε φασόλια;»

Προσπαθούμε να «βγάλουμε» την απάντηση «μαζί με το σπόρο του φασολιού, ρίχνουμε και νερό».

Μετά οι μαθητές έγραφαν τις απαντήσεις στα τετράδιά, για εξάσκηση και ικανοποίηση ότι «γράφω αυτά που έμαθα». Τα παιδιά χαιρόνταν πολύ με τη διαδικασία του γραψίματος. Οι κόλλες αναρτώνταν συνήθως στον πίνακα ανακοινώσεων. Οι μαθητές, που δεν μπορούσαν να γράψουν μόνοι τους, δίναμε καθαρογραμμένα αυτά που έπρεπε να γράψουν και τα αντέγραφαν. Όποιοι δεν κατείχαν καθόλου τη γραφή, ήταν αρκετό ν' αναγνωρίζουν κάποιους σπόρους και να ξέρουν, πως αν μπουνο στο έδαφος θα φυτρώσει ένα ίδιο φυτό.

Στο ερώτημα ποιους σπόρους ξέρουν, δεν απάντησαν αμέσως. Διαμορφώσαμε το ερώτημα και ζητήσαμε να πουν ποιους σπόρους τρώμε. Οι απαντήσεις ήρθαν με μεγάλη ευκολία.

Η περιγραφή του σπόρου

Την περιγραφή του σπόρου την κάναμε με φασόλια. Τα ξεφλούδισαμε και χωρίσαμε τα μέρη από τα οποία αποτελείται. Ζητήσαμε από μας μαθητές να μας τα περιγράψουν, δώσαμε στο κάθε μέρος το όνομά του και προχωρήσαμε στο ρόλο που έχει το καθένα (η φλούδα, που προστατεύει το εσωτερικό, το έμβρυο, που θα βγάλει ρίζα και βλαστό — είναι το μωρό του φυτού, οι κοτυληδόνες, που τρέφουν το έμβρυο).

Δεν επιμέναμε στην ορολογία που έχουν τα μέρη του φυτού, αλλά κύρια στο ρόλο τους. Παρόλα αυτά, αναφέραμε κάποιες ορολογίες (κοτυληδόνα, έμβρυο) για να δούμε αν θα τα θυμηθούν. Η εμπειρία μας έδειξε, ότι όταν κατάλαβαν οι μαθητές το ρόλο των μερών του σπόρου, με συνεχή επανάληψη, έμαθαν και τις ορολογίες. Η συνεχής επανάληψη είναι απαραίτητη πρακτική στα Άτομα με Αναπηρία. Πριν ξεκινήσουμε στιδήποτε καινούριο, ρωτούσαμε για τα προηγούμενα και συνεχίζαμε μόνο αν ήταν κατακτημένη η προηγούμενη γνώση.

Η σπορά

Σπείραμε στην αρχή σε κουπάκια με βαμβάκι σπόρους φασιολιού και φακής. Σπείραμε ξεχωριστά σπόρους ολόκληρους, σπόρους από τους οποίους αφαιρέσαμε το έμβρυο και σπόρους μόνο με τους κοτυληδόνες, χωρίς το έμβρυο. Ζητήσαμε από τους μαθητές να προβλέψουν ποιο σπόρος θα βλαστήσουν και ποιο όχι και να δικαιολογήσουν την απάντησή τους. Σε γενικές γραμμές απάντησαν σωστά. Οι μαθητές ήταν υπεύθυνοι να διατηρούν υγρά τα κουπάκια. Δεν έδειξαν όλοι το ίδιο ενδιαφέρον, κάποιος δεν ήταν συνεπής. Βγάλαμε φωτογραφίες τις διάφορες φάσεις του πειράματος και στο τέλος οι μαθητές κατέγραψαν τα αποτελέσματα.

Τι σπείραμε

Οι μαθητές με τη βοήθειά μας, σπείρανε στο θερμοκήπιο ρόκα, ραπανάκια, τομάτα, πιπεριά κ.ά. Πριν τη σπορά αναφερθήκανε στις συνθήκες βλάστησης και χρησιμοποίησαν πρακτικά τις γνώσεις τους.

Παράλληλες δραστηριότητες

Είδαμε σε DVD τους τρόπους που ταξιδεύουν οι σπόροι, καταγράψαμε και εξηγήσαμε για ποιο λόγο γίνεται αυτό. Σε κάθε διαφορετικό τρόπο ταξιδιού σταματούσαμε το DVD και ρωτούσαμε τους μαθητές να μας περιγράψουν τι είδαν.

Είδαμε ότι οι σπόροι δεν ταξιδεύουν μόνο στο χώρο, αλλά και στο χρόνο κι αυτό είχε ιδιαίτερη γοητεία.

Εκτός από το κομμάτι της δουλειά μας μέσα στο σχολείο, πραγματοποιήσαμε επισκέψεις, σε θερμοκήπιο, σε φυτώριο, σε αμπελώνα κ.ά.

επίσκεψη σε θερμοκήπιο

Παρουσίαση

Σημαντικό κομμάτι του προγράμματος, είναι η παρου-

σίασή του. Οι μαθητές είναι πρωταγωνιστές και αισθάνονται ικανοποίηση που δείχνουν τη δουλειά τους. Ταυτόχρονα λειτουργεί ως κίνητρο για να βελτιώσουν τις επιδόσεις τους.

Φέτος, καταφέραμε μια μαθήτρια που αρνούνταν μέχρι τώρα να βγει στη σκηνή, να τραγουδήσει για πρώτη φορά μπροστά σε κόσμο και τους συγκίνησε όλους. Το πιο σημαντικό ήταν η προσπάθειά της να μάθει τους στίχους.

παρουσίαση του προγράμματος

Τι πετύχαμε, που συναντήσαμε δυσκολίες

Φάνηκε ότι ο εναλλακτικός τρόπος μάθησης που παρέχουν αυτά τα προγράμματα τα καθιστούν κατάλληλα για μαθητές με Ειδικές Ανάγκες. Ειδικότερα τα περιβαλλοντικά προγράμματα που έχουν θέματα που αφορούν τα φυτά και τη γεωργία είναι προστά γιατί μπορούν να τα δουν και να γίνουν εύκολα απτά με πειράματα και καλλιέργεια. Άλλωστε αφορούν το φαγητό, γι αυτό και είναι γνωστά από την καθημερινότητά τους και αυτό τα κάνει σημαντικά.

Οι δυσκολίες που συναντήσαμε αφορούν στην ποικιλία των μαθησιακών δυσκολιών που έχουν οι μαθητές μας, στη μη προσβασιμότητα σε πολλούς χώρους που επισκεφτήκαμε με τα αναπηρικά αμαξίδια. και στην έλλειψη υλικού περιβαλλοντικής εκπαίδευσης για Άτομα με Αναπηρία.

Το τελευταίο ήταν και ο λόγος που προχωρήσαμε στη δημιουργία δικού μας υλικού. Ενός CD-ROM που πε-

ριέχει τη δουλειά μας και απευθύνεται σε Άτομα με Αναπηρία. Στόχος μας είναι η αναπαραγωγή του CD-ROM όταν ολοκληρωθεί το πρόγραμμα για να διατεθεί σε Ειδικά Σχολεία και Ε.Ε.Ε.Κ. της Κεντροδυτικής Μακεδονίας. Στην προσπάθειά μας αυτή έχουμε τη βοήθεια του ΚΠΕ Καστοριάς.

Το υλικό μας είναι δοσμένο απλά και με ήχο για να μπορεί να χρησιμοποιηθεί από άτομα που δεν μπορούν να διαβάσουν. Περιέχει δραστηριότητες και κομμάτια α-

πό βίντεο. Η εικονογράφηση του αναδύει ένα χαρούμενο και αισιόδοξο ύφος και έγινε από τη συνάδελφο, Αναστασία Φερεντίνου, Φυσικό, που συμμετέχει στο πρόγραμμα. Στο πρόγραμμα συμμετέχει επίσης ο Σωτήρης Μητσιάνης, Γεωπόνος και η υπογράφουσα το άρθρο. Πρέπει ν' ανα-

φέρω, ότι από τους τρεις που συμμετέχουμε στο πρόγραμμα, μόνο η Αναστασία Φερεντίνου έχει εξειδίκευση στην Ειδική Αγωγή, η υπογράφουσα και ο Σωτήρης Μητσιάνης, αν και είμαστε τρία και δύο χρόνια αντίστοιχα στο συγκεκριμένο σχολείο δεν έχουμε καμία εξειδίκευση. Στη Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση προβλέπεται η μετεκπαίδευση είτε στη Γενική Αγωγή, είτε στην Ειδική. Στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, δεν υπάρχει κάτι αντίστοιχο. Δε χρειάζεται επικριματολογία για το πόσο αναγκαίο είναι.

Το πρόγραμμα όπως αναφέραμε και στην αρχή, θα συνεχισθεί την επόμενη χρονιά. Μαθητές και εκπαιδευτές θα συναποφασίσουν και θα συνδιαμορφώσουν στο μέτρο του δυνατού, την παραπέρα πορεία του.

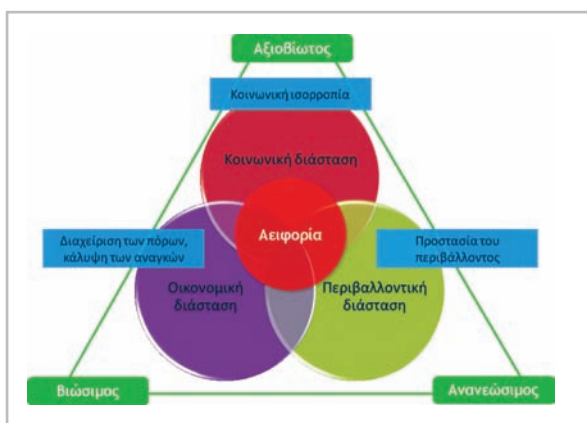
Η πραγματικότητα είναι, κι εδώ θα καταθέσω την προσωπική μου εμπειρία, ότι πήγα σ' ένα σχολείο για Άτομα με Αναπηρία, χωρίς να έχω τα Ειδικά Προσόντα και έπρεπε ν' ανταποκριθώ στα καθήκοντά μου ως εκπαιδευτικός. Αυτό που ήξερα ήταν η ειδικότητά μου και η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Αυτά αξιοποίησα, για να μπορέσω ν' ανταποκριθώ στις Ειδικές Ανάγκες των μαθητών. Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση με θέμα τα φυτά και οι γεωργικές πρακτικές ήταν το δεξί μου χέρι, στην εκπαίδευση των Ατόμων με Αναπηρία.

Εκπαίδευση για την Αειφορία: Η εμπειρία μας από την Toulouse.

Στις 11 – 18 Ιανουαρίου 2009 πραγματοποιήθηκε επίσκεψη εκπαιδευτικών της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ανατολικής Θεσσαλονίκης στη Γαλλική πόλη Τουλούζ, στο πλαίσιο προγράμματος κινητικότητας για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση επαγγελματιών (VETPRO) με τίτλο «ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ. ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ». Το πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Δια βίου Μάθηση», τομεακό πρόγραμμα Leonardo da Vinci (κωδικός προγράμματος LLP-LdV/VETRO/2007/EL/21). Φορέας αποστολής του προγράμματος ήταν η Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ανατολικής Θεσσαλονίκης (συντονισμός Π. Παπαδοπούλου, υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης), διακρατικός εταίρος και φορέας υποδοχής, η ECOLE NATIONALE DE FORMATION AGRONOMIQUE DE TOULOUSE-AUZEVILLE (ENFA) και για την υλοποίηση του προγράμματος συνεργάστηκαν το Παράρτημα ΠΕΕΚΠΕ της Κ. Μακεδονίας, το Περιοδικό της ΠΕΚΠΕ «Για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση» και το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Ειδικής Αγωγής.

Το πρόγραμμα της επίσκεψης εκτός από την ενημέρωση για το εκπαιδευτικό σύστημα της Γαλλίας, ιδιαίτερα στο τομέα της Αγροτικής Εκπαίδευσης (καθώς το ENFA είναι φορέας εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών που προορίζονται να στελεχώσουν τα αγροτικά λύκεια που λειτουργούν με ευθύνη του Γαλλικού Υπουργείου Γεωργίας), περιελάμβανε διαλέξεις και επισκέψεις σχετικές με την Εκπαίδευση για την Αειφορία αλλά και με εφαρμογές αειφορικής ανάπτυξης στη περικοχή Midi Pyrénées.

Η μια διάλεξη αφορούσε θεωρητικά ζητήματα για την έννοια της αειφορίας, από τον Jean Simonpeaux, ο οποίος αφού αναφέρθηκε στις διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις για την αειφορία, έδωσε ένα «συναινετικό» ορισμό της έννοιας, συνοψίζοντας αυτές τις προσεγγίσεις. Η άποψη του για την έννοια της αειφορίας περιγράφεται στο παρακάτω σχήμα.

Η δεύτερη διάλεξη από την Laurence Simonpeaux με θέμα «Φλέγοντα Κοινωνικά ερωτήματα – Ερωτήματα Κοινωνικοεπιστημονικής αντιπαράθεσης» αφορούσε συνοπτικά τα εξής: Τα φλέγοντα κοινωνικά προβλήματα (πχ Κλωνοποίηση, κλιματικές αλλαγές, κινητά κα) που αποτελούν σημεία αντιπαράθεσης, που ανάμεσα στη κοινωνία και τους επιστήμονες. Για τα ζητήματα αυτά δεν υπάρχουν επιστημονικές απαντήσεις αλλά τοποθετήσεις από διάφορες πλευρές. Όμως τα ζητήματα απαιτούν επείγουσες αποφάσεις. Έτσι την απάντηση οφείλουν να τη δώσουν όχι οι ειδικοί, αλλά η κοινωνία. Επιπλέον οι απαντήσεις δίδονται περισσότερο σε ένα πλαίσιο αξιών, το οποίο έχει έντονη ιδεολογική διάσταση και αφορά τη κοινωνία και τους πολίτες, παρά σε ένα επιστημονικό. Έτσι η εκπαίδευση για την αειφορία θα πρέπει να ενθαρρύνει πολύπλευρες δεξιότητες. (μερικές από αυτές φαίνονται στο παρακάτω σχήμα).

Η μεθοδολογία που προτείνει η Laurence Simonpeaux για τη προσέγγιση αυτών «φλεγγόντων» κοινωνικών θεμάτων είναι η τα παιχνίδια ρόλων και

Κώστας Στυλιάδης
Βιολόγος
(kstyliadis@sch.gr)

η αντιπαράθεση επιχειρημάτων (debate).

Επισκέψεις

Οικομυσείο του Alzen: Ένα παραδοσιακό γαλλικό αγρόκτημα στα Πυρηναία, το οποίο λειτουργεί ως αγρόκτημα, αλλά ταυτόχρονα δέχεται επισκέψεις. Οι επισκέπτες παρατηρούν τον παραδοσιακό τρόπο καλλιέργειών και κτηνοτροφίας με ντόπιες ράτσες.

Στον ίδιο χώρο συναντήσαμε τον Δήμαρχο του Alzen, ο οποίος παρουσίασε και μας ξενάγησε σε ένα σύστημα τηλεθέρμανσης των κατοικιών του χωριού, τα οποία χρησιμοποιεί την τοπική ξυλεία για να θερμάνει τα σπίτια.

Assosition Des Naturalistes De L' Ariege - Περιβαλλοντικό Κέντρο «ANA»: Οι δράσεις του κέντρου είναι: Η εκπαίδευση για την αειφορία σε παιδιά και ενήλικες. Οι επιστημονικές μελέτες και η καταγραφή του φυσικού περιβάλλοντος στην Ariege και η διαχείριση και προστασία περιοχών που έχει στην ευθύνη του. Η χρηματοδότηση του κέντρου γίνεται: Από τις εισφορές των μελών και χορηγίες, από τις αμοιβές των επισκέψεων και από επιχορηγήσεις ευρωπαϊκές ή κρατικές.

Le Domain des Oiseaux - Η Περιοχή των Πουλίων: Είναι ένας χώρος προστασίας των πουλιών, που περιλαμβάνει και ένα χώρο αναπαραγωγής και ανατρο-

φής πελαργών. Η περιοχή είναι επισκέψιμη. Οι επισκέπτες μπορούν να παρατηρήσουν πουλιά στον υγρότοπο. Επίσης υπάρχει και ένα μουσείο φουα γρα. Στις εγκαταστάσεις του γίνονται προγράμματα εκπαίδευσης για την αειφορία.

Αξιοσημείωτο είναι ότι οι υγρότοποι που φωλιάζουν τα πουλιά είναι οι λάκκοι που δημιουργήθηκαν κατά τις αμμοληψίες για την κατασκευή ενός αυτοκινητόδρομου στη περιοχή.

Le Sicoval en 36 communes – Ένα πρότζεκτ – μια περιοχή: Είναι μια συνένωση κοινοτήτων που σχεδιάζει τη διαχείριση της περιοχής με βάση τις αρχές της αειφορίας. Ένα Διοικητικό Συμβούλιο αποφασίζει με 250 εκλεγμένους συμβούλους με διαβουλεύσεις και έρευνες στους κατοίκους για τη κοινή διαχείριση για το Περιβάλλον, το Νερό, τα Απορρίμματα, την Ενέργεια, την Εργασία, τον Ελεύθερο χρόνο, την Αστική Ανάπτυξη, και την Μελλοντική ανάπτυξη (διατήρηση γης για τις επόμενες γενιές) των κοινοτήτων. Η χρήση γης έχει καταμετρηθεί ως εξής 60% για αγροτική ανάπτυξη, 20% για αστική – βιομηχανική και 20% να διατηρηθεί χωρίς παρεμβάσεις.

Η Agenda 21 στο Αγροτικό Λύκειο Pamier: Κατά την επίσκεψη στο Αγροτικό Λύκειο Pamier η Isabelle Oititia παρουσίασε την εφαρμογή της Agenda 21 στο

Λύκειο. Η εφαρμογή αρχών της αειφορίας στη λειτουργία του σχολείου, ξεκίνησε από μικρές ομάδες μαθητών και εκπαιδευτικών του σχολείου, οι οποίες μετά από συζητήσεις και αναλύσεις κατέληξαν στη παρακολούθηση 8 δεικτών της Agenda 21. Στη συνέχεια παρουσίασαν τις δράσεις και τα συμπεράσματά τους και ενέπλεξαν όλη τη σχολική κοινότητα στη παρακολούθηση, αλλά και εφαρμογή αυτών των αρχών στη λειτουργία του σχολείου.

Οι διαλέξεις και οι επισκέψεις και οι συζητήσεις κατά την διάρκεια του προγράμματος μας έδωσαν τη δυνατότητα γνωρίσουμε πλευρές της αειφορίας στην εκπαίδευση αλλά και στη κοινωνία στη περιοχή που επισκεφτήκαμε. Συγκρίνοντας τις αυτές τις εμπειρίες με τη ελληνική πραγματικότητα, φαίνεται ότι η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Ελλάδα είχε από την αρχή της εφαρμογής της και την πλευρά της κοινωνικής διάστασης, όμως στην ελληνική κοινωνία και πρακτική οι αρχές της αειφόρου ανάπτυξης δεν είναι διαδεδομένες, ούτε λαμβάνονται υπόψη στη λειτουργία των κοινωνικών δομών.

Νέο Δ.Σ της ΠΕΕΚΠΕ Κεντρικής Μακεδονίας

Το Σάββατο 9 Μαΐου 2009, πραγματοποιήθηκε η Η' Εκλογοαπολογιστική Συνέλευση του Παραρτήματος Κεν. Μακεδονίας σε αίθουσα της ΕΔΟΘ. Από τις εκλογές προέκυψε το νέο Δ.Σ, που συγκροτήθηκε σε σώμα, ως εξής:

- Πρόεδρος:** Παπαδοπούλου Πόπη
- Γ. Γραμματέας:** Σαρακινίδου Σοφία
- Ταμίας:** Αβραμίδου Βέρα
- Α' Αντιπρόεδρος:** Στυλιάδης Κώστας
- Β' Αντιπρόεδρος:** Οργανόπουλος Γιάννης
- Γ' Αντιπρόεδρος:** Τσαλίκη Βέτα
- Μέλη:** Κωνσταντίνου Άγγελος
Δημητριάδου Λένα

Μια πύλη για τους εκπαιδευτικούς, με τους εκπαιδευτικούς

www.env-edu.gr

Του Κ. Γαβριλάκη
μέλος της ομάδας
έργου της Πύλης

Εάν ένα από τα ζητούμενα της ευρύτερης κοινότητας της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης είναι η ανάπτυξη συνεργασίας σε επίπεδο ανταλλαγής ιδεών, εμπειριών και παιδαγωγικού υλικού, τότε η νέα πύλη (portal) που δημιούργησε το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αιγαίου μπορεί να συμβάλει στην καλλιέργεια αυτού του πλαισίου.

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ενημέρωση

Η Πύλη Παιδαγωγικού Υλικού Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης - www.env-edu.gr αποτελεί μια νέα διαδικτυακή εφαρμογή που αναπτύχθηκε με χρηματοδότηση του Ιδρύματος Μποδοσάκη και φιλοδοξεί να υποστηρίξει το έργο των εκπαιδευτικών και γενικότερα των εκπαιδευτών της ΠΕ. Βασική καινοτομία και κεντρικός σκοπός της πύλης αυτής, είναι η συγκέντρωση και διάδοση του πιο αξιόλογου παιδαγωγικού υλικού που έχει δημιουργηθεί διαχρονικά και εξακολουθεί να δημιουργείται στη χώρα μας, από ερευνητές, εκπαιδευτικούς, ΚΠΕ, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και άλλους φορείς.

Η ανάπτυξη της πύλης ξεκίνησε από την ιδέα, να επικαιροποιηθεί και να δοθεί σε ανοικτή (ηλεκτρονική) χρήση το εκπαιδευτικό πακέτο «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο Δημοτικό Σχολείο», ένα από τα πρώτα και πιο αξιόλογα παιδαγωγικά υλικά της ΠΕ που αναπτύχθηκε τη δεκαετία του 1990, ως αποτέλεσμα της συνεργασίας του WWF-Ελλάς και του Ιδρύματος Μποδοσάκη. Η αρχική αυτή ιδέα εμπλουτίστηκε στη συνέχεια από την εκφρασμένη ανάγκη των εκπαιδευτικών, για εύκολη πρόσβαση στο παιδαγωγικό υλικό που έχει δημιουργηθεί στη χώρα μας, για να εξελιχθεί τελικά σε μια ανοικτή βάση παιδαγωγικού υλικού ΠΕ.

Με το σκεπτικό αυτό αναπτύχθηκε η πύλη, η οποία περιέχει ήδη το επικαιροποιημένο υλικό «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο Δημοτικό Σχολείο» και μια σειρά άλλων εκπαιδευτικών πακέτων με ελεύθερη πρόσβαση από κάθε ενδιαφερόμενο. Τα πακέτα αυτά ταξινομούνται βάσει της ευρύτερης θεματικής ενότητας στην οποία εντάσσονται. Οι θεματικές ενότητες που περιλαμβάνει μέχρι αυτήν τη στιγμή η πύλη είναι: αγροοικοσυστήματα, αέρας, απορρίμματα, βιοποικιλότητα, δάσος, έδαφος, ενέργεια, θάλασσα, κλιματική αλλαγή, νερό, πόλη.

Εκτός όμως από τα εκπαιδευτικά πακέτα, η πύλη περιέχει μια μεγάλη συλλογή πληροφορίας και άλλου υλικού, τα οποία εκτιμάται ότι μπορούν να υποστηρίξουν και να εμπλουτίσουν το έργο των εκπαιδευτικών, στο πλαίσιο της υλοποίησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων και δραστηριοτήτων ΠΕ στο σχολείο και πέρα από αυτό. Μεταξύ άλλων, στην πύλη θα βρει κανείς προτεινόμενα βιβλία, βάσεις περιβαλλοντικών δεδομένων, ηλεκτρονικά-διαδικτυακά παιχνίδια, περιβαλλοντικά γλωσσάρια, περιοδικά, κείμενα περιβαλλοντικής θεματολογίας, οδηγούς χρήσης νέων τεχνολογιών κ.ά. Επιπλέον, παρουσιάζονται τα στοιχεία των προσώπων-θεσμών που συντονίζουν και υποστηρίζουν

την ΠΕ (π.χ. Υπεύθυνοι ΠΕ, ΚΠΕ, Δίκτυα ΠΕ), καθώς και άλλων φορέων που εμπλέκονται στην υλοποίηση της ΠΕ-κτός σχολείου (π.χ. ΜΚΟ, Κέντρα Ενημέρωσης Προστατευόμενων Περιοχών, Μουσεία Φυσικής Ιστορίας, Διεθνείς Οργανισμοί).

Η λειτουργία της πύλης ωστόσο δεν εξαντλείται σε αυτές τις υπηρεσίες. Κάνοντας πράξη την ενεργό συμμετοχή των μελών της κοινότητας της ΠΕ, παρέχει έναν ειδικά διαμορφωμένο χώρο, στον οποίο κάθε εκπαιδευτικός και κάθε ενδιαφερόμενος φορέας μπορεί να καταχωρήσει και να θέσει σε κοινή χρήση το δικό του υλικό. Με αυτό τον τρόπο εκτιμάται ότι σε εύλογο χρονικό διάστημα θα διαμορφωθεί μια πλούσια ηλεκτρονική τράπεζα παιδαγωγικού υλικού, καταργώντας περιορισμούς πρόσβασης (γεωγραφικούς, οικονομικούς κ.ά.) του παρελθόντος. Τέλος, η πύλη περιλαμβάνει ένα ηλεκτρονικό forum, για τη διευκόλυνση της επικοινωνίας των χρηστών της και κατ' επέκταση, την ενίσχυση της συνεργασίας.

Οι νέες τεχνολογίες της πληροφορίας και επικοινωνίας διαδραματίζουν ήδη σημαντικό ρόλο και στο χώρο της ΠΕ. Ο διαμοιρασμός της γνώσης, η συνεργατική και η διαβίωση μάθησης, η αξιοποίηση ποικίλων εκπαιδευτικών μέσων και πηγών, είναι μόνο μερικές από τις περιοχές που εξυπηρετούνται από τις νέες τεχνολογίες και ειδικότερα τις διαδικτυακές εφαρμογές. Η αξιοποίηση και κεφαλαιοποίηση αυτής της ωφέλειας προϋποθέτει ωστόσο την ενεργό συμμετοχή των εκπαιδευτικών. Η Πύλη Παιδαγωγικού Υλικού Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης βρίσκεται πλέον στη διάθεση όλων όσων επιθυμούν να μοιραστούν τις ιδέες και το υλικό που έχουν δημιουργήσει, παράγοντας με αυτό τον τρόπο πολλαπλές παιδαγωγικές συνέργειες.

Ημερίδα για τη Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στη Κωνσταντινούπολη

Στις 20 Φεβρουαρίου 2009 οργανώθηκε ημερίδα στο Ζωγράφειο Λύκειο της Κωνσταντινούπολης με θέμα «*Η Περιβαλλοντική Αγωγή στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*». Η ημερίδα οργανώθηκε υπό την αιγίδα της Α.Θ. Παναγιότητος του Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κ.κ. Βαρθολομαίου από τη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Δυτικής Θεσσαλονίκης, την Ιερά Μητρόπολη Νεαπόλεως και Σταυρουπόλεως, τους Υπεύθυνους Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Δυτ. Θεσσαλονίκης, τα ΚΠΕ Βερτίσκου και Κορδελιού, το Παράρτημα ΠΕΕΚΠΕ Κεντρ. Μακεδονίας και το Ζωγράφειο Λύκειο.

Στην ημερίδα συμμετείχαν ο Προϊστάμενος της Διεύθυνσης, Προϊστάμενοι γραφείων, Σύμβουλοι, Διευθυντές σχολείων και εκπαιδευτικοί της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπ/σης Δυτικής Θεσσαλονίκης, οι οποίοι επισκέφθηκαν την Κωνσταντινούπολη και εκπαιδευτικοί του Ζωγράφειου Λυκείου Κωνσταντινούπολης.

Στην ημερίδα παρουσιάστηκαν από τους ομιλητές πλευρές της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Κεντρικός ομιλητής ήταν ο Α. Θ. Π. Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος με θέμα «*Η συμβολή του Οικουμενικού Πατριαρχείου στην προστασία του Περιβάλλοντος*». Αναφέρθηκε το έργο του Πατριαρχείου σχετικά με τις πρωτοβουλίες σε διεθνές επίπεδο για την προστασία του περιβάλλοντος. Ιδιαίτερη αναφορά έκανε και στη ΠΕΕΚΠΕ: «... εις το πρόγραμμα που έχω μπροστά μου τυπωμένο αναφέρεται ότι υπάρχει και η Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών για τη Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, δεν μπορώ παρά να εκφράσω την ικανοποίησή μου για αυτή την ένωση των εκπαιδευτικών τους οποί-

ους και τους συγκαίρω και ευλογώ από καρδιάς και παρακαλώ τους παρόντες που είναι μέλη αυτής της Πανελληνίου ενώσεως να μεταφέρουν προς όλους τους συναδέλφους των τα συχαρητήρια, την ευχή και την ενθάρρυνση της μητρός εκκλησίας ώστε αυτή η οικολογική παιδεία να διαδίδεται και να επεκτείνεται απ' άκρον εις άκρον της Ελλάδος σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσής»

Στην ημερίδα επίσης μίλησαν:

Ο Γεώργιος Κωνσταντινίδης, Προϊστάμενος Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Δυτικής Θεσσαλονίκης με θέμα «*Η σημασία των καινοτόμων δράσεων και της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*».

Ο Κ. Κεραμιδάς με θέμα «*Επιτροπές εγκρίσεων περιβαλλοντικών προγραμμάτων. Στόχοι, Αξιολόγηση, Έλεγχος Δραστηριοτήτων*».

Ο Γ. Γκιουζέπας «*Το διαδίκτυο και η ηλεκτρονική μάθηση στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*»

Ο Ζήσης Αγγελίδης, υπεύθυνος του ΚΠΕ Κορδελιού για την «*Εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία στα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης*»

Η Σύρμω Βαϊραμίδου με θέμα «*Η αναγκαιότητα της αγωγής στην αντιμετώπιση του Οικολογικού Προβλήματος*»

Ο Κ. Στυλιάδης, εκ μέρους του Παραρτήματος της ΠΕΕΚΠΕ Κεντρ. Μακεδονίας για την «*Παρέμβαση των εκπαιδευτικών για τα Περιβαλλοντικά Ζητήματα μέσα από την οργανωμένη δράση της ΠΕΕΚΠΕ*»

Η Δ. Γωγάκου με θέμα «*Περιβαλλοντικά Προγράμματα, εκπαίδευση και πολιτεία*»

Τέλος το 3ο Λύκειο Σταυρούπολης παρουσίασε το πολύ ενδιαφέρον πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με τίτλο «*Νερό πηγή ζωής*».

Μετά το τέλος της ημερίδας το Ζωγράφειο Λύκειο παρέθεσε γεύμα στους συμμετέχοντες στον εξώστη του Λυκείου με καταπληκτική θέα της Πόλης.

Με αφορμή την ημερίδα δόθηκαν στον Πατριάρχη και στο Ζωγράφειο Λύκειο από μια σειρά τευχών του Περιοδικού της ΠΕΕΚΠΕ «για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση», για τη βιβλιοθήκη τους. Σειρά τευχών του περιοδικού παραδόθηκε επίσης και στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης κα-

τά τη διάρκεια επίσκεψης.

Η επίσκεψη στη Κωνσταντινούπολη, και η γνωριμία με το ελληνικό στοιχείο της πόλης ήταν μια σημαντική εμπειρία, η οποία άνοιξε ένα δρόμο συνεργασίας και επαφής με τη Πόλη με αφορμή τη Περιβαλλοντική Εκπαίδευση η οποία θα πρέπει να έχει συνέχεια

Ημερίδα «Η Περιβαλλοντική Αγωγή στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση»

Ζωγράφειο Λύκειο
20 Φεβρουαρίου 2009 — ώρα 10:00

... Η στενή σχέση του ανθρώπου με το περιβάλλον προκύπτει από τις πρώτες επιταγές της φύσης στο δημιουργικό προορισμό του.

Στη κτιστή πραγματικότητα του κατακυριεύσατε που η Θεία Βούληση του παρακώρησε, ο άνθρωπος είναι υποχρεωμένος εργάζεσθε και φυλάσσειν. Έννοιες αλληλένδετες που αναφέρονται στα δικαιώματα αλλά και στις υποχρεώσεις του απέναντι στο περιβάλλον, που ζει. Και βέβαια το εργάζεσθε υπονοεί απαραίτητα και το καθήκον της περαιτέρω προστασίας και συντήρησης της κτίσης, το φυλάσσειν ...

Και διαφύλαξη του κόσμου σημαίνει πρώτ' από όλα διαφύλαξη του σκοπού του κόσμου. Αν ο άνθρωπος αλλάξει τον σκοπό του κόσμου, αλλάζει και τη φύση του κόσμου και τον παραμορφώνει, ενώ αν μεταθέσει το τέλος του, τον καταστρέφει.

Το μήνυμα λοιπόν της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης είναι μήνυμα δράσης, εργάζεσθε και φυλάσσειν και προς αυτή την κατεύθυνση στρέφομεν εαυτούς δάσκαλοι και μαθητές ...

Οργανωτική Επιτροπή: Γιάννης Δεμιρτζόγλου, Ζήσης Αγγελίδης, Πολύβιος Στράντζαλης, Δέσποινα Μικελάκη, Γιάννης Φαρμάκης, Αλίκη Κυρτσάνη, Πηνελόπη Παπαδοπούλου.

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ Νο 1 (20-5-09)

Αγαπητοί/αγαπητές συνάδελφοι/συνάδελφισσες,
Το Σάββατο 2 Μαΐου 2009 στις εγκαταστάσεις του ΚΠΕ Παρανεοστίου πραγματοποιήθηκε η Η' Εκλογοαπολογιστική Συνέλευση της Ένωσης με συμμετοχή μελών μας από αρκετά Παραρτήματα της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

Η συνέλευση ξεκίνησε στις 09.45 με εκλογή του προεδρείου της Συνέλευσης και ακολούθησε Εκλογή Εφορευτικής Επιτροπής. Από την στιγμή της εκλογής της Εφορευτικής Επιτροπής ξεκίνησε η διαδικασία των Αρχαιρεσιών της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. με ψηφοφορία για Δ.Σ. και Ε.Ε. της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

Πρώτο θέμα της Συνέλευσης ήταν η λογοδοσία του απερχόμενου Διοικητικού Συμβουλίου που περιελάμβανε:

- Απολογισμό του Διοικητικού Συμβουλίου (Δ.Σ.)
- Οικονομικός Απολογισμός 2007-2009
- Οικονομικό Απολογισμό για τα έτη 2007-2009
- Έκθεση Εξελεγκτικής Επιτροπής (Ε.Ε.)
- Τοποθετήσεις μελών
- Έγκριση πεπραγμένων και απαλλαγή απερχόμενου Δ.Σ.

Δεύτερο βασικό θέμα ήταν η ενημέρωση για τις δράσεις των Παραρτημάτων και του Περιοδικού μας.

Κατά την ψηφοφορία παραδόθηκαν στην Εφορευτική Επιτροπή εξακόσιοι ογδόντα οκτώ (688) φάκελοι ταχυδρομικής ψηφοφορίας. Η Ε.Ε., αφού έκανε την αντιπαραβολή των φακέλων σε σχέση με τους εκλογικούς καταλόγους των παραρτημάτων, διαπίστωσε ότι:

- Σαράντα πέντε (45) φάκελοι ταχυδρομικής ψηφοφορίας δεν περιείχαν φωτοτυπία της ταυτότητας του αποστολέα
- Τέσσερις (4) φάκελοι είχαν σταλεί δύο φορές.
- Ένας (1) φάκελος περιείχε δυο ψηφοδέλτια
- Δεκατρείς φάκελοι (13) φάκελοι ανήκαν σε αποστολείς που δεν ήταν οικονομικά τακτοποιημένοι.
- Ένας (1) φάκελος επειδή ο αποστολέας δεν περιλαμβανόταν στις καταστάσεις που υποβλήθηκαν από τα Παραρτήματα.

Το σύνολο των παραπάνω φακέλων, εξήντα τέσσερις (64) τον αριθμό, δεν ελήφθησαν υπόψη στην καταμέτρηση.

Κατόπιν αυτών θεωρήθηκαν έγκυρα εξακόσια είκοσι τέσσερα (624) ψηφοδέλτια ταχυδρομικής ψηφοφορίας.

Επιπροσθέτως ψήφισαν με άμεση ψηφοφορία στο πλαίσιο της συνέλευσης πενήντα τέσσερις (54)

Τελικά είχαμε:

- Σύνολο ψηφισάντων: 678
- Έγκυρα: 674
- Άκυρα: 4

Από την καταμέτρηση των σταυρών προτίμησης έλαβαν:

Α. Για το Διοικητικό Συμβούλιο (Δ.Σ.)

Υποψήφιοι	Σταυροί προτίμησης
1. ΖΑΓΑΝΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	60
2. ΖΩΔΙΑΤΟΥ ΕΛΕΝΑ	103
3. ΛΑΣΚΑΡΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ	20
4. ΛΕΜΠΕΣΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ	138
5. ΜΑΡΔΙΡΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ	270
6. ΜΠΟΥΤΣΙΑΔΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	27
7. ΞΥΛΟΚΟΤΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ	123
8. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΩΝ/ΝΟΣ	119
9. ΠΗΛΙΟΥΡΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ	187
10. ΣΑΛΑΠΑΤΑΡΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ	128
11. ΣΚΡΙΝΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ	123
12. ΣΠΥΡΑΚΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ	37
13. ΣΤΑΓΙΑΝΝΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ	165
14. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	342
15. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ ΜΑΡΙΑ	191
16. ΦΑΡΜΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	130

Β. Για την Εξελεγκτική Επιτροπή (Ε.Ε.)

Υποψήφιοι	Σταυροί προτίμησης
1. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ	184
2. ΛΟΥΚΑΣ ΗΛΙΑΣ	250
3. ΟΡΕΙΝΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ	291

Σύμφωνα με τα παραπάνω αποτελέσματα εκλέγονται για το Διοικητικό Συμβούλιο (Δ.Σ.)

ως τακτικά μέλη:

1. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
2. ΜΑΡΔΙΡΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ
3. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ ΜΑΡΙΑ
4. ΠΗΛΙΟΥΡΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
5. ΣΤΑΓΙΑΝΝΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ
6. ΛΕΜΠΕΣΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ
7. ΦΑΡΜΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
8. ΣΑΛΑΠΑΤΑΡΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ

ως αναπληρωματικά μέλη:

1. ΣΚΡΙΝΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ
2. ΞΥΛΟΚΟΤΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ
3. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΩΝ/ΝΟΣ
4. ΖΩΔΙΑΤΟΥ ΕΛΕΝΑ

Σύμφωνα με τα παραπάνω αποτελέσματα εκλέγονται για την Εξελεγκτική Επιτροπή (Ε.Ε.):

1. ΟΡΕΙΝΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ
2. ΛΟΥΚΑΣ ΗΛΙΑΣ
3. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ

Μετά την κλήρωση των ισοψηφισάντων αναπληρωματικών μελών: Ξυλόκοτα Αναστασία και Σκρίνη Ευάγγελος, 1ος αναπληρωματικό μέλος αναδείχθηκε ο Σκρίνης Ευάγγελος.

Οι ταχυδρομικοί φάκελοι, που δεν έγιναν αποδεκτοί στην ταχυδρομική ψηφοφορία, οι καταστάσεις των ψηφισάντων, τα αριθμημένα έγκυρα και άκυρα ψηφοδέλτια παραδόθηκαν στον πλειοψηφισάντα Στεφανόπουλο Νικόλαο.

Οι φωτοτυπίες των ταυτοτήτων των ταχυδρομικά ψηφισάντων κατεστράφησαν επιτόπου από την Εφορευτική Επιτροπή.

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ Νο 2 (20-5-09)

ΘΕΜΑ: Συγκρότηση του νέου Διοικητικού Συμβουλίου της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. σε σώμα – 1η συνεδρίαση του Δ.Σ. για τη διετία 2009-2011

Την Παρασκευή 15 Μαΐου 2009 και ώρα 17.30 στα γραφεία της Ένωσης (Αργοναυτών 34, Αργυρούπολη) ύστερα από πρόσκληση του πλειοψηφισάντος συμβούλου Νίκου Στεφανόπουλου συνήλθαν σε συνεδρίαση όλα τα μέλη του Δ.Σ. της Ένωσης που εξελέγησαν από την Η' Εκλογοαπολογιστική Συνέλευση.

Στη συνεδρίαση παρέστη επίσης και η Ζωδιάτου Έλενα, αναπληρωματικό μέλος του εκλεγέντος Δ.Σ.

Το νέο Διοικητικό Συμβούλιο της Ένωσης απεφάσισε κατά πλειοψηφία να υιοθετήσει την εναλλαγή στην προεδρία για τα επόμενα δύο έτη.

Συγκεκριμένα, το Δ.Σ. κατά την ψηφοφορία που ακολούθησε αποφάσισε:

Α' περίοδος 2009-2010	Πρόεδρος Δ.Σ.	Μαρδύρης Θεόδωρος
	Α' Αντιπρόεδρος	Νίκος Στεφανόπουλος
Β' περίοδος 2010-2011	Πρόεδρος Δ.Σ.	Νίκος Στεφανόπουλος
	Α' Αντιπρόεδρος	Μαρδύρης Θεόδωρος
Β' Αντιπρόεδρος	Σαλαπατάρας Στέλιος	
Γ' Αντιπρόεδρος	Σφακιανάκη Μαρία	
Γενικός Γραμματέας	Πήλιουρας Παναγιώτης	
Ταμίας	Λεμπέσης Κυριάκος	
Μέλη Δ.Σ.	Σταγιάννη Αικατερίνη Φαρμάκης Γιάννης	

Υπεύθυνος για το περιοδικό της Ένωσης και για το δικτυακό τόπο της Ένωσης από πλευράς Δ.Σ. ορίστηκε ο Σαλαπατάρας Στέλιος.

Αποφασίστηκε επίσης ομόφωνα:

- Η δημιουργία πέντε επιτροπών στις οποίες τοποθετήθηκαν μέλη του Δ.Σ. αλλά και θα κληθούν και μέλη της Ένωσης να στηρίξουν τη δράση τους.

Α.Σχολικά προγράμματα ΠΕ – Εκπαιδευτικοί Σχολείων	Λεμπέσης Κυριάκος Παπακωνσταντίνου Κων/νος, Σκρίνης Βαγγελής
Β.Θέματα Υπευθύνων ΠΕ	Σφακιανάκη Μαρία, Φαρμάκης Γιάννης, Ξυλόκοτα Αναστασία
Γ.Θέματα ΚΠΕ	Μαρδύρης Θεόδωρος, Σταγιάννη Αικατερίνη, Ζωδιάτου Έλενα
Δ.ΠΕ & Τριτοβάθμια Εκπ/ση	Παρασκευόπουλος Στέφανος, Παπαδοπούλου Πόπη
Ε. ΠΕ & Σχολικοί Σύμβουλοι	Πήλιουρας Παναγιώτης
Στ. Επαφές της ΠΕΕΚΠΕ με τους συλλόγους Αγωγής Υγείας & Πολιτιστικών Θεμάτων	Στεφανόπουλος Νίκος

- Η αποστολή εγγράφου στην Δ/ντρια ΣΕΠΕΔ για σημαντικά ζητήματα της ΠΕ που έχουν θιχτεί σε προηγούμενες συζητήσεις με την ηγεσία του ΥΠΕΠΘ και την τύχη των δεσμεύσεων που μας είχαν δοθεί, αλλά και την επίλυση σειράς νέων ζητημάτων που αναδύονται στον ορίζοντα. Επιγραμματικά στο έγγραφο να θίγονται τα ακόλουθα:

1. Το σχέδιο Νόμου «Εκπαίδευση για την Αειφορία» όπως διαμορφώθηκε ύστερα από το Σεμινάριο - Διαβούλευση του ΥΠΕΠΘ των Στελεχών Εκπαίδευσης Σχολικών - Καινοτόμων Δραστηριοτήτων και Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στις 16 Απριλίου 2008 και σύμφωνα με τις εξηγγελίες του Υφ. Παιδείας και Α. Λυκουρέντζου στην έναρξη του 4ου Συνεδρίου της ΠΕΕΚΠΕ στο Ναύπλιο στις 12 Δεκεμβρίου 2008.

2. Προτάσεις της Διεύθυνσης ΣΕΠΕΔ προς την ηγεσία του ΥΠΕΠΘ που αφορούν στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ: α. τη συνέχιση της λειτουργίας των ΚΠΕ, β. τη στήριξη των πολύμημων σχολικών προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, γ. την επιμόρφωση των στελεχών και των εκπαιδευτικών στο πλαίσιο των Σχολικών Δραστηριοτήτων.

3. Η στρατηγική για την βιοοικολογία. Το άρθρο 20 αναφέρεται σε δράσεις για ενημέρωση των πολιτών και δημοσιοποίηση του κρισιμότητας αυτού ζητήματος.

4. Η αναγκαιότητα ίδρυσης και λειτουργίας έξι νέων ΚΠΕ στη Διοικητική Περιφέρεια Αττικής

5. Η επικείμενη διακοπή επιδόματος κάποιων μελών των ΚΠΕ Αποφασίστηκε το επόμενο Δ.Σ. να πραγματοποιηθεί το Σεπτέμβριο όπου θα ανακοινωθεί και η ημερομηνία του συνεδρίου. Θέματα της επόμενης συνεδρίασης του Δ.Σ.:

- 5ο Συνέδριο Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.
- Επαναδραστηριοποίηση και τόνωση των δράσεων των Παραρτημάτων.
- Σχέσεις της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. με άλλες εκπαιδευτικές οργανώσεις.
- Δημιουργία ηλεκτρονικού αρχείου μελών κ.λπ.

Ο κατάλογος των υπό συζήτηση θεμάτων παραμένει ανοικτός.

Για το Δ.Σ. της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

Ο Γενικός Γραμματέας
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΗΛΙΟΥΡΑΣ

Ο Πρόεδρος
ΘΟΔΩΡΗΣ ΜΑΡΔΙΡΗΣ